
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
20 E
M 12

AVGVSTINI TRIVMPHI ANCONIT.

Ex instituto Sancti Augustini

Coll. Rom. Soc. Jesu IN *Cat. Inscr.*

SALVTATIONEM, ET ANNVNCIATIONEM ANGELICAM

Deiparæ præstitam

COMMENTARIVS

A M.F. ANGELO ROCCHA *a Camerino E tenebris erutus, auctus, & illustratus.*

AD ILL.MVM ET REVER.MVM D. ANTONIVM CARAFAM S. R. E. Card. amplissimum.

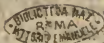
ROMAE, *Ex Typographia Dominici Basa.*

M. D. XC.

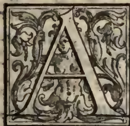
ILL.MO AC REV.MO D.

ANTONIO CARAFAE S. R. E. CARDINALI AMPLISS.

F. ANGELVS ROCCHA A CAMERINO Augustinianus S. P. D.

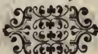
NTEAQVAM *Typographicæ artis beneficio, Cardinalis amplissime, donarentur mortales, Scriptorum monumenta ob librariorum inscitiam lacera, manca, & erroribus plena, vel ob eorumdem librariorum penuriam perpauca quidem extabant exemplaria, eaq; vel in tenebris latebant, vel obliuioni, seu inuolucris ab inscijs & imperitis tradebantur. Id quod nostræ Augustinianæ Familiæ Scriptoribus, Ægidio scilicet Columnio, Paulo Veneto, Alberto Patauino, Augustino Triumpho, & alijs euenisse comperi, dum ipsorum scripta e tenebris vt eruerem, & in meliorem formam restituerem, atque emendarem, plurimum adlaboraui: quin pro huiusmodi re facienda magnum mihi fœnus ex ære alieno absque vllo So-*

dalitatis Augustinianæ incōmodo comparaui, nullam penitus remunerationē vel spectans, vel etiam vmquam consecutus, nisi, vt, quam ipsi debeo Religioni, priori ne dicam, an alteri Parenti nescio, pietatem præstarem: hæc enim me aluit, hæc mea studia fouit, hæc denique effecit, vt tantum conari audeam, gratiamq. quoquo pacto referre videar. Nam siquid vmquam fui, siquid sum, si quid ero, (quod exiguum certè, si me penitus introspicio, & fuisse, & esse, & fore certo scio) totum id Parenti meæ, quæ me immeritum tam amanter est complexa, tam beneficè semper mecum egit, adscribendum affirmo: meq. totum ei debere & ingenuè fateor, &, vt natura mea fert, quodq. viri boni esse duco, libenter prædico. Hisce igitur de causis ab incœpto numquam destiti, nec vmquam desistam: quamuis enim grauioribus quotidie sim distentus negotijs, vix vt respirare queam, aliquid tamen subseciuis horis pro nostra Augustiniana Familia iuuanda, & exornanda, quantum in me est, efficere studeo. Hinc ego superioribus annis Explicationes scholasticas Ægidij nostri Doctoris fundamentarij in secundum librum Sententiarum, opus sanè immensum, ac Theologorum Prora, puppisq. iure a doctis viris appellatum, incredibili certè labore a me emendatum, multis

auctum & illustratum edidi: deinde Romam ab Augustino Rom. summo sacrarij Pontificij Præfecto, tunc Augustiniani ordinis Vicario Generali, accersitus, vt essem nostri ordinis a Secretis, idem præstiti in Summa Augustini Triumphi de Potestate Ecclesiastica, opere quidem egregio, & numquam satis laudato. Postremo autem eiusdem Triumphi explanationes in orationem Dominicam, & in Canticum Beatæ Mariæ semper Virginis numquam impressas, superioribus mensibus, in lucem vt prodirent, curaui: nunc vero Commentarium in Salutationem, & Annunciationem Angelicam Deiparæ Virgini præstitam, olim a me Venetijs e tenebris erutum, innumeris sanè erroribus expurgatum, multisq. rebus insignitum, typis nunc primum mandaui, Tibiq. Cardinalis Amplißime, cui plurimum me debere fateor, ad obseruantiam in te meam declarandam consecraui. id omne perexiguum, scio: sed, si animi mei conatum spectes, maximum fortasse dices. Tibi igitur meos hosce labores, qualescumque sint, iure inscripsi tamquam de bonis Litteris, Litteratorumq. studijs, Sanctorum monumentis, sacrisq. Biblijs optimè merito: nam ego, vt cetera silentio prætercam, non sum nescius (hac enim in re sum testis oculatus) quantum impensæ feceris (nam iussu Sixti V. Pont. Max.

iuxta

iuxta Concilij Tridentini decretum id oneris suscepisti) quantum item laboris perpessus fueris pro Biblijs manuscriptis, & antiquissimis conquirendis, necnon pro lectionum varietatibus colligendis, & dijudicandis, eruditissimis viris, & linguarum non ignaris domi tuæ adhibitis, antequam Biblia ipsa ad manus summi Pontificis non sine maxima eorundem vtilitate peruenirent. Plura ne dicam, nec de Te, nec de Augustino Triumpho, non solũ Epistolæ modus, sed alia me item monent. De Augustino enim Triumpho satius est silere, vt ille de Carthagine, quàm pauca dicere: De Te autem etsi multa dicenda essent, tua tamen humanitas non patitur, vt plura dicam. Vale Litteratorum Mæcenas, meq. in tua clientela conseruare ne graueris. Romæ ex Typographia Vaticana Kalendis Iunij. M. D. XC.

AD ILL.^MVM. ET REV.^MVM. D.
ANTONIVM CARAFAM
CARD. AMPLISS.
Ode

MAECENAS *iterum reddite Gentibus*
ANTONI, *Sobolis Palladiæ decus,*
Nunc fronte accipies ecquid amabili
Quod donat Studij Roccha Tibi sui
Pignus? diuitias non Tibi porrigit,
Queis olim Phrygius diriguit Midas,
Vel Crassus tumuit ditior omnibus:
Mentem dat, monumentum ære perennius.
Ergo præsidio hunc Tu foueas tuo
Mæcenas iterum reddite Gentibus
ANTONI, *Sobolis Palladiæ decus*

AD ILL.MVM ET REV.MVM D.

ANTONIVM CARAFAM CARD. AMPLISS.

Ode

M[illegible] Argenteas [illegible]

Antoni, Solidis Palladis [illegible],

Nunc [illegible]

Quod donat [illegible] Tibi [illegible]

Pignus? [illegible]

Queis olim Phrygius dirigit Midas,

Vel Crassus [illegible]:

Maecenas dat, [illegible].

Ergo profecto [illegible] Tibi [illegible]

Maecenas [illegible]

Antoni, [illegible]

AVGVSTINI TRIVMPHI ANCONITANI

Ex ordine Fratrum Eremitarum Sancti Augustini in Salutationem & Annunciationem Angelicam

AD DEIPARAM VIRGINEM

Ex Euangelij B. Lucæ Cap. I.

COMMENTARIVS

A M. F. ANGELO CAMERTE AVGVSTINIANO A ROCCA CONTRATA e tenebris erutus, & illustratus.

PROOEMIVM

De quattuor rebus, quæ Auctorem a scribendo dehortantur.

VATTVOR sunt, quæ mihi timorem, ac tremorem faciunt loqui de Virgine gloriosa.

Primum est propriæ naturæ fragilitas. Nam si narrare diuinam iustitiam, & assumere per os Dei scripturam, & Dei sapientiam inhibetur peccatori: quia peccatori dixit Deus: Quare tu *Psal.49.* enarras iustitias meas: & assumis testamentum meum per os tuum? multo magis intelligere debeo, inhibitum etiam mihi Matrem diuinæ sapientiæ, candorem lucis æternæ, speculum sine macula, per spurcissimum os meum, & per polluta labia mea reuoluere, & assumere.

Secundum est, laudis eius immensitas. Quis enim digne valeat iura gratiarum, & laudum præconia * impendere illi, quæ singulari suo assensu, mundo succurrit perdito? Si enim, vt ait Augustinus, omnium membra hominum verterentur in linguas nullus eam laudare sufficeret: quia latior terra, altior cælo, profundior abysso est illa, quæ suo vtero gestauit: quem nec cælum, nec terra, nec omnis creatura capere poterat.

* al. repẽdere

Aug. in serm. 18. de sanctis qui est 2. de Annunc. in fine. to. 10.

Tertium est, partus eius fœcunditas. Nam si de partu Elisabeth mirati sunt ac stupefacti vniuersi, dicentes: Quis putas puer iste erit? quæ tamen non Deum, sed purum hominem peperit: & diuulgabantur verba hæc mira & stupenda, super omnia montana plebis iudæorum, solum quia de sterili natus erat. Quanto magis humanam mentem timor & tremor debet apprehendere, loqui de partu illius, quæ nec more humano, nec solum hominem, sed Deum verum & verum hominem, humano generi edidit Saluatorem, Virgine concipiente, Virgine parturiente, & Virgine post partum remanente?

Luc. 1.

Quartũ est humanæ cõplacentiæ cupiditas. Vt enim verbis Hieronymi vtar: Multum timeo, & valde pertimesco, dũ hominũ profectibus parere cupio: ne forte sicut improbus, ita & indignus laudator inueniar: * maxime, cum nec sanctitas vel facundia * suppetat, vt Virginem beatam ac singulariter gloriosam digne laudare queam.

Hier. in ser. de Assumptione epi. 10. ad Paulã & Eustochiũ to. 9.

* al. profecto

* al. suppeditet.

De quattuor item rebus, quæ Auctorem ad scribendum cohortantur.

QVattuor item mihi timorem adimunt. Primum timorem tollit a me Spiritus sanctus: cuius inspiratione dictum est: Cum luxurioso loqueris de continentia, cum tenaci de largitate, & cum superbo de humilitate. Quo modo ergo melius possum purgari de mea immunditia, quàm beatæ Mariæ singulari virginitate, quæ attingit vbique propter suam munditiam, lauando, tergendo, &

nihil inquinatum in ipsam incurrit? Et quo modo melius possum purgari de mea cupiditate, quàm beatæ Mariæ singulari largitate, quæ esurientes impleuit bonis: & diuites dimisit inanes? Et quo modo melius possum purgari de mea fumosa superbia, quàm beatæ Mariæ singulari humilitate, quæ in matrem æterni Regis ab Angelo vocata, ait: *Ecce ancilla Domini: fiat mihi secundum verbum tuum?* Sicut nãque turpe, & immundum non lauatur nisi pulchro, & mundo: sic nihil turpius, nihil immundius est me misero peccatore. Sicq. nullo possum melius purgari & lauari, quàm beatæ, ac gloriosæ Mariæ Virginis, Virginitatis & puritatis flore, & candore.

Secundum timorem a me remouet doctor reuerendus Chrysostomus, dicens: Nequaquã Virginis laudis præconia explicare possumus: nec idcirco resistemus, quin quæ possumus, dicamus: quia hoc est maximũ genus laudis, cum orationis copiã virtus suppetit, & magnitudo laudati. Sicq. in laudibus virginis gloriosæ vinci, multo nobis gloriosius est, quàm vicisse. Nam ideo vincimus cum vincimur: quia nunquam deficit materia laudis, eo quòd nunquam deficit copia laudatoris. *Chrysost. super Math. cap. 1. to. 2.*

Tertium timorem a me tollit egregius doctor Augustinus dicẽs: Valet Virgo sanctissima loquenti de suo mirabili, atque inenarrabili partu, sapientiæ præbere igniculum: quæ totius sapientiæ plenitudinem, castissimo portauit in vtero: valet quoque cuilibet efficaciam verbi tribuere: quæ Verbum, per quod facta sunt omnia, Virginis visceribus corporatum gestauit. *August. ser. 5. de Assumpt. to. 9.*

Sed quartũ timorem a me tollit sanctissimus doctor Ambrosius, dicens: Semper Virgo benedicta nostras laudes quamtumcumque indignas, apud Filium suum dignas facit: quia ipsa numquam fastidiuit humilem, numquam derisit debilem, numquam despexit pauperem. Ex precibus ergo tantæ Virginis assumpta fiducia, de Angelica eius Annunciatione, vnum tradamus ex sententijs patrum, ne tota die in foro inueniar otiosus, componere curaui. Non

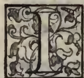
quidem, ficut moris eſt, per capitula diſtinctum, ſed per Lectiones exponere litteram, ac dubitationes continentes diuiſum: quatenus volentibus per ſe ſtudere, aut alijs legere, de qualibet particula Angelicæ ſalutationis, ſtatim quod quæritur, occurrat. Gratiam ſuam præſtante ipſo Filio ſuo Domino Ieſu Chriſto, precibus matris: cui ſit ſemper laus, honor, & gloria. Amen.

LECTIO I.

De Angeli Gabrielis Miſsione.

Miſſus eſt Angelus Gabriel a Deo.

Luc.c.1. IN qualibet ſalutatione quinque per ordinem conſideranda ſunt. Primum eſt, perſonæ ſalutantis conditio. Secundum eſt, loci in quo fit ſalutatio, notificatio. Tertium eſt, perſonæ ſalutatæ nominatio. Quartum eſt, ipſius ſalutationis formatio, & expreſſio. Quintum eſt rei, quæ per ſalutationem nunciatur, certificatio. Iſta igitur quinque per ordinem continet ſalutatio Angelica; ac per hoc continet quinque principales partes. Secunda, ibi: *In ciuitatem Galilea.* Tertia, ibi: *Ad Virginem deſponſatam.* Quarta, ibi: *Et ingreſſus Angelus.* Quinta, ibi: *Quæ cum audiſſet.* Notificat autem Euangeliſta perſonam ſalutantem, quantum ad tres conditiones. Primo quantum ad ſui officij proprietatem. Secundo quantum ad ſui effectus congruitatem. Tertio quantum ad mittentis auctoritatem. Quantum autem ad primum dicit: *Miſſus eſt Angelus.* Nam ſecundum Iſidorum in libro de ſummo bono, Angelorum nomen officij eſt, non naturæ: quia ſecundum naturam & ſubſtan-

Iſidor. de ſum. bono Et Grego homil. 34. to. 3.

ſubſtantiam ipſorum, ſpiritus nuncupantur, dicente propheta: Qui facit Angelos ſuos ſpiritus: & miniſtros ſuos flammam ignis. Quando vero ad annunciandum de cælo hominibus mittuntur, ex ipſa annunciatione, Angeli vocantur. Vnde dicit Damaſcenus: Angelus eſt ſubſtantia intellectualis, ſemper mobilis, ſuæ poteſtatis, arbitrioq. libera: incorporea, Dei miniſtra, per gratiam non natura immortalitatem conſecuta, & inadeptiua pœnitentiæ: quoniam quod hominibus mors, hoc Angelis eſt lapſus: * eo quòd poſt caſum pœnitere non poſſunt. Quantum vero ad ſecundum, dicitur, *Gabriel*. Nominatur autem quilibet Angelus nomine illo, quod conuenit ei ſecundum operationem, & effectum, quem facit, vel annunciat. Vnde, quia iſte Angelus, qui nunciauit Virgini Dei filij incarnationem, fortia & grandia nunciabat: ideo Gabriel eſt nominatus: qui interpretatur fortitudo Domini. Quia vero Angelus, qui nunciabat Tobiæ ſuam curationem, & ſanitatem, talem effectum operabatur, ideo Raphael nominatur: qui interpretatur ſanitas Domini, vel medicina Domini. Et quia Michael iudicium, & dominium Dei exercet in animabus hominum: ſic nominatus eſt Michael, qui interpretatur, quis vt Deus, vel quis eſt ſicut dominator? Et vniuerſaliter ſemper Angelus nominatur ſecundum conuenientiam effectus, quem in creatura operatur. Sed quantum ad tertium, ait: *A Deo*. Nam licet vnus bonus Angelus, vel malus poſſit mitti ab alio Angelo ſecundum prælationem & ſubiectionem exiſtentem in eis, vniuerſaliter tamen auctoritatem mittẽdi Angelos tam bonos, quàm malos, non habet niſi ſolus Deus: quia etiam quando vnus Angelus mittitur ab alio, non mittitur niſi auctoritate Dei & poteſtate officij: ergo proprietas notatur, cum dicitur: *Miſſus eſt Angelus*. Effectus vero congruitas notatur, cum additur: *Gabriel*. Sed mittentis auctoritas, cum poſtponitur: *A Deo*. Circa iſtam lectionem tamen poſſunt eſſe ſex dubitationes.

Pſ.103.

Damaſcenus 2.lib. ſenten. id eſt de fide orthodoxa.c.2.

Damaſc. eodẽ lib. c.4.in calce, & huius rei rationẽ, & cauſam enarrat Clictoueus in com.3.c.

Hæc de nominib. Ang. a S. Greg. 34. hom.to.2. Et Hugo de Sancto Vict.li.4. de clauſtro animæ to.2.

Prima, vtrũ conueniẽs fuerit Angelum ad Virginẽ mitti.

Secunda,

Secunda, vtrum talis Angelus debuerit esse Gabriel.

Tertia, vtrum iste Gabriel fuerit ille, qui pugnauit cum Principe Persarum pro liberatione Danielis & Iudæorum.

Quarta, vtrum talis Angelus debuerit esse de supremo ordine.

Quinta, vtrum talis Angelus debuerit immediate mitti a Deo.

Sexta, vtrum Angeli omnes possint dici missi, vel aliqui sint qui nunquam mittantur.

Quattuor de causis Angelus ad Deiparam Virginem missus est.

Quæst. 1. AD primam quæstionem est dicendum, Angelum missum esse ad Virginem, vt nunciaret Dei Filij incarnationem, fuisse congruum.

Primo propter seruandam Dei ordinationem. Ipse enim Deus miro ordine Angelorum mysteria, hominumq. dispensat: ita vt diuina secreta, mediantibus Angelis, hominibus pandantur: quem ordinem, Altissimus Creator in reuelando suæ incarnationis mysterium, seruare voluit. *Dyonis. lib. de Angelica hierarchia.*

Secundo, propter insinuandam Angelicæ ruinæ reparationem. Nam per incarnationem Christi reparata est ruina Angelorum, quæ per decimam drachmam significata est. Non quòd decem fuerint ordines Angelorum, & decimus ordo sit perditus: sed tot, creditur, cecidisse Angelos: qui si permansissent, decimum ordinem potuissent constituere. Per incarnationem ergo Christi homines saluati reparabunt Angelicam ruinam: quia assumuntur ad loca illorum in quolibet ordine, qui ceciderunt. Non igitur de incarnationis Christi mysterio Angeli debuerunt esse ignari: sed per eos erat nunciandum: vnde & orto Saluatore, cantauerunt: Gloria sit Angelis Dei in excelsis: & pax in terra hominibus bonæ voluntatis. Tertio propter humani generis redemptionem signandam. Nam sicut humani *Luc. 15.* *Luc. 2.*

mani

mani generis perditio, mali angeli voce serpentina est mulieri nunciata: ita congruebat, quòd humani generis saluatio, boni Angeli voce columbina, Mariæ Virgini nunciaretur. Quarto propter demonstrandam Mariæ Virginis conseruationem. Congrue enim Angelus ad Mariam mittitur: quia semper Angelis est cognata Virginitas, profectò in carne, præter carnem viuere, non terrena vita est, sed cælestis. Primam igitur rationem assignat Dyonisius: Secundam Augustinus: Tertiam Beda: Quartam Gregorius.

Tribus de causis Gabriel ad Deiparam Virginem mitti debuit.

AD secundam dubitationem est dicendum, quòd hanc dubitationem determinat Bernardus super Missus est dicens, quòd Gabriel fortitudo Dei interpretatur. Per fortitudinem, virtus amici manifestatur: virtus inimici debilitatur, vel deletur: & virtus timidi & verecundi confortatur. Propter ista igitur tria, vt ait, congruum fuit Angelum nunciantem incarnationem Filij Dei Gabrielem nominari. Primo, quia Dei virtutem incarnandam manifestabat: est enim ipse Christus Dei virtus, & sapientia, iuxta illud Apostoli: Prædicamus Christum Dei virtutem, & sapientiam: igitur virtus Dei nonnisi per fortitudinem Dei manifestanda erat. Secundo, quia diaboli virtutem debellandam nunciabat. Nam fortis armatus diabolus, nonnisi per fortiorem, vt puta per Christum, erat debellandus: vnde & in aduentu eius ad inferos, dictum est: Quis est iste rex gloriæ? Per ipsos dæmones, quibus per sanctos patres, quos venerat liberare, responsum est: Dominus fortis & potens: Dominus fortis in prœlio. Fortitudo ergo Domini, aduentum talis Domini debuit nunciare. Tertio quia Virginem timidam & verecundam de insolita salutatione, vel apparitione confortare debebat: timidum namque non confortatur nisi fortitudine, nec seruatur nisi per fortem. Cum ergo Virgo sanctissima tremenda & timida fienda prouideretur per nunciationem Angeli, & Ioseph similiter super grauida-

Quæst. 2. *Bernard. super Missus est to. mo 1.* Gabriel fortitudo Dei. 1. *Cor.* 1. *Psal.* 23.

grauidatione Virginis: idcirco congrue ad confortationem vtriusque fortitudo Domini mittitur. Nam Virgini dicitur per Gabrielem: *Ne timeas Maria*. Et Ioseph per eundem: Noli timere Ioseph accipere Mariam coniugẽ tuam.

Luc. 1. *Matt. 1.*

De discordia bonorum Angelorum sine peccato, & de Gabriele, qui cum principe Persarum, pro Danielis & Iudaeorum liberatione pugnauit.

Quæst. 3. AD tertiam est dicendũ, quòd inter bonos Angelos dicitur esse discordia sine peccato: præsunt enim ipsi Angeli boni diuersis regnis, & diuersis principatibus, & ciuitatibus: & quilibet Angelus vult salutẽ populi, cui præest: quia ad hunc finem Deus gloriosus constituit Angelos prælatos hominum, vt eorum salutem procurent. Angelus ergo, qui præerat populo Persarum, vel Babylonico, in quorum captiuitatem erant Iudæi ducti propter eorum peccata, bonus Angelus erat, qui prouocabat eos vt dimitterent idola, & adorarent vnum Deum. Et Angelus, qui præerat populo Iudæorum, bonus Angelus erat: inter quos legimus in Daniele fuisse discordiam: quia Angelus Iudæorum volebat liberare Iudæos de illa captiuitate, propter preces Danielis, & aliorum sanctorum: sed Angelus Persarum hoc impediebat, quia viderat multa bona prouenisse Persis ex resistentia Danielis, & aliorum Iudæorum cum eis. Nam Daniel propter suam sanctitatem, Bel, quod erat idolum ipsorum, destruxit: sacerdotes occidit, ac draconem interfecit, nec non ipse cum socijs de camino ignis ardentis, & de lacu leonum liberati sunt: & alij loco eorum intromissi sunt: et multa somnia Regis Babylonis prudenter & sapienter interpretatus est. Propter quæ credendum est, quòd multi de illis Persis conuersi sunt ad Deum. Vnde Angelus eorum, qui præerat eis, impediebat liberationem Iudæorum. Tamdiu durauit ista pugna, & ista discordia inter istos Angelos bonos, quàmdiu diuina voluntas voluit super hoc determinare: quia determinauit & voluit libera-

Angelorum concordia, & discordia quomodo intelligẽda.

liberationem Iudæorum. Non enim omnia Dei iudicia, quæ sunt abyssus multa, nota sunt Angelis: vnde quilibet bonus Angelus potest velle, & procurare salutem sui populi, cui præest, supposito quòd Deo placeat talis procuratio: dato quòd in ea vnus Angelus contrarietur alteri, tam diu durat, donec diuinum beneplacitum reueletur & manifestetur eis: vnde non debet videri mirum, vel esse peccatum si in aliquo collegio, vel concilio vnus homo consulat, vel loquatur contrarium alterius, quod alius loquitur: quia quilibet potest moueri bono animo & spiritu recto. Eodem namque vento videmus naues ad contraria loca tendere, aliter & aliter velis positis & ordinatis. Sic eodem bono spiritu, homines possunt contrariari ad inuicem in locutione, vel in electione aliqua, aliter & aliter eorum conscientias ordinando. Cum ergo quæritur, num Gabriel iste fuerit, qui pugnauit cum Principe Regni Persarum pro liberatione populi Iudæorum de captiuitate Babylonis, dicendum quòd sic: quod patet auctoritate, & ratione. Nam in Daniele habetur expresse, quòd Daniele orante, dixit: Ecce Gabriel Angelus, quē ego videram a principio, tetigit me in tempore sacrificij vespertini, & dixit mihi: Nunc egressus sum, vt docerem te: noli timere, quia exaudita sunt verba tua: & ego veni, vt liberem populum tuum propter sermones tuos: princeps tamen Regni Persarum restitit mihi viginti vno diebus: Et nullus adiutor meus est: nisi Michael Princeps noster: nunc tamē reuertar vt prœlier cum Principe Regni Persarum. Ratio vero est talis: Nā satis est probabile, quòd quia Deus promiserat de semine, & populo Iudæorum suum Filium esse nasciturum, quod per eundem Angelum, puta Gabrielem, & salutem illius populi procuraret: & incarnationis mysterium Virgini, de qua nasciturus erat, nunciaret.

Naues eo dē vento ad cōtraria loca tendunt.

Dan. c. 9 & 10.

Angelus ad Deiparam Virginem missus est ex ordine supremo.

Quæst. 4. Greg. homil. 34. in Euangel. to. 3. AD quartam est dicendum, quòd Gregorius expressè dicit: Ad Mariam Virginem Angelus mittitur, non quicũque, sed Gabriel Archangelus: qui ad hoc mysterium summum Angelorum venire dignum fuerat: qui summum omnium nunciabat.

Distinctio Hierarchiarum Angelorũ & ordo. Dion. de cæl. Hierar. c. 4. Sciendum ergo secundum Dyonisium quòd in Angelis sunt tres Hierarchiæ, vel tres sacri Principatus, qui distinguuntur secundum diuersum modum reuelationum, vel illuminationum: quia si talis reuelatio, vel illuminatio fit immediate a Deo, constituit primam Hierarchiam. Si vero fit ab vno Angelo, constituit secundum. Si fit ab Angelo homini, constituit tertiam. Tres ergo sunt principatus Angelorum: quia tres modi illuminationum, vel reuelationum diuinorum. In quolibet tamen principatu sunt tres ordines Angelorum: ita quòd sunt nouem ordines Angelorum, qui distinguuntur secundum diuersum modum operationum. Nam operatio primæ hierarchiæ est secretorum Dei commissio. Secundæ vero totius vniuersi dispositio & ordinatio. Tertiæ autem singularum Prouinciarum & personarum salutis procuratio.

Ad hoc autem quòd secreta Dei committãtur aliquibus, tria requiruntur. Primo amare: quia per amorem quis sua secreta reuelat alicui. Secundo scire: quia discreto & scienti, non stulto sunt secreta pandenda. Tertio quietè sententiare, & iudicare quod reuelatum est. Primum ergo pertinet ad Seraphinos ab amore, & ardore charitatis nominatos. Secundum pertinet ad Cherubinos a plenitudine scientiæ appellatos.

Tertium pertinet ad Thronos, a quiete iudicandi, & sententiandi, sic dictos. Tres igitur ordines in prima hierarchia sunt, secundum ista tria, quæ requiruntur ad commissionem secretorum.

Ad dispositionem vero, & ordinem vniuersi tria requiruntur. Primo imperare. Secundo impedimenta remouere. Tertio imperata remotis impedimentis, executioni & effectui demandare. Primum pertinet ad Dominationes. Secundum ad Virtutes, quarũ est arcere dæmones & remouere impedimenta. Tertium pertinet ad Potestates. Tres igitur ordines sunt in secunda hierarchia secundũ ista tria, quæ requiruntur ad vniuersi dispositionem, & ordinationẽ.

Sed ad singularum prouinciarum & personarum salutis procurationem requiruntur similiter tria. Primum est, quòd procuretur salus totius Vniuersi, Prouinciæ, & Regni, vel Populi. Secundum est, quòd procuretur salus vnius personæ, prout pertinet ad vtilitatem totius. Tertium est, quòd procuretur salus vnius personæ, prout pertinet ad suũ proprium bonum. Primum pertinet ad Principatus. Secundum pertinet ad Archangelos: Vnde quia mysterium incarnationis sic faciebat ad salutem Virginis, quod tamen spectabat ad salutem totius mundi: ideo Archangelus Gabriel ad Virginem nunciandum hoc missus est, qui summus fuit in ordine Archangelorum, vt Gregorius dicit, non simpliciter summus inter omnes ordines. Sed tertium pertinet ad Angelos. Tres igitur sunt ordines in tertia hierarchia, secundum quòd tria requiruntur ad prouinciarum, vel personarum salutis reconciliationem, vel procurationem.

Angelus a Deo immediate ad Deiparam Virginem missus & edoctus fuit.

AD quintam est dicendum, quod Bernardus in Homilia super Missus est, duplicem prærogatiuam nominat seu notat, super illo verbo: *Missus a Deo*, vnam quantum ad Angelum missum. Secundam, quantum ad Virginem, cui missus. Nam secundum communem modum mittendi Angelos, illi Angeli mittuntur ab alijs, qui illuminantur ab eis, & docentur ab ipsis de diuinis secretis. Et quia Angeli de inferiori hierarchia docentur ab illis de media, & illi

S. Bern. ho. 1. so. 1.

de media ab illis de suprema de mysterijs & secretis diuinis, ideo Angeli superiores mittunt medios, & medij inferiores, vt nuncient diuina secreta. Inter ipsos etiam Angelos supremæ hierarchiæ vnus docetur ab alio, ac per hoc vnus potest dici mitti ab alio. Vnde Dionysius super illo verbo: Duo Seraphim clamabant alter ad alterū, exponit quantum ad doctrinam: quia alter petebat doceri ab altero. Quia Angelus ergo iste Gabriel immediate fuit doctus a Deo de mysterio incarnationis, non mediantibus superioribus Angelis, secundum communem modum docendi ipsorum Angelorum: ideo signanter Euangelista dixit: *Missus est a Deo*, quia in tali missione non est seruatus modus communis mittendi, seu docendi, seu reuelandi diuina secreta. Sed hanc prærogatiuam Deus singulariter fecit huic Angelo, quòd immediate tale sibi secretum reuelauit, & immediate eum ad Virginem destinauit. Secundam prærogatiuam notat Bernardus in hoc verbo quantum ad Virginem, cui missus est. Nam si Gabriel Angelus fuisset missus ab aliquo superiori Angelo, & ab alio fuisset instructus de Incarnationis mysterio, prius ille superior spiritus sciuisset secretum Dei consilium de incarnatione, seu reconciliatione humani generis, quàm Virgo, & hoc non decebat: quia sicut ipsa erat immediate Dei filium conceptura, & paritura: ita decens erat, vt immediate per Angelum edoceretur, sine scitu, & reuelatione aliorum Angelorum.

Dyonis. de calesti hierarch. c. 10.

S. Bern. homil. 1. to. 1.

An omnes Angeli mitti dici possint, vel aliqui sint, qui nunquam mittantur.

AD sextam est dicendum, quòd mitti Angelos, dupliciter potest intelligi. Primo, intrinsecus ad diuina secreta reuelanda. Secundo, ad exteriora opera exercenda. Primo modo omnes Angeli supremi de superiori hierarchia, qui secundum Dionysium dicuntur assistentes, illuminando alios inferiores, & reuelando eis diuina secreta, mittuntur. Sed secūdo modo mutando locū de cęlo ad terrā

Angeli assistētes

circa

circa homines aliquā opera exercendo, mittuntur soli Angeli inferiores commūniter loquēdo, & ex officio ipsorum; quia officium superiorum est assistere. Inferiorum vero est mitti: & dico communiter, quia ex aliqua suborta causa, & pro arduo negotio, quandoque ad talia opera exercenda circa homines, etiam superiores Angeli mitti possunt. Quæ omnia possunt probari, & auctoritate, & exemplo. Nam quòd omnes mittantur quantū ad diuina secreta reuelanda, patet per illud quod dicit Apostolus ad Hebræos: Omnes sunt administratorij Spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis. Qui vero quantum ad exteriora exequenda circa homines, nō omnes mittuntur. Sed quòd aliqui ex officio tali mittantur: & aliqui assistant, patet per illud, quod scribitur in Daniele: Millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebāt ei. Sed quòd ex arduo negotio, vel ex causa suborta etiam superiores quādoque ad exteriora opera exercenda, mittantur, patet per illud, quod scribit Isaias: vbi dicit volasse ad se vnum de Seraphim, quem incendit calculo ignito. Ex quo etiam patet: quia sicut videtur in hac Ecclesia militanti, quæ secundum Dionysium est deriuata ab illa hierarchia Angelica secundum ordinationē Angelicam. Nam Apostoli Christo principaliter astiterunt ante quàm cælum ascenderet: in quo tempore repræsentabant conditionem Angelorum assistentium. Secundo post Ascensionem Christi ipso præcipiente: Euntes in mundum vniuersum, per vniuersum mundum, siue orbem, missi sunt, in quo repræsentabant conditionem Angelorum, qui ex officio mittuntur. Et talis repræsentatio postmodum in successoribus remansit: quia Cardinales, qui semper assistunt Papę, repræsentant personas Apostolorū, qui Christo præsentialiter astiterunt, Episcopi vero per vniuersum orbem missi, repræsentāt personas eorum, qui post Christi Ascensionem per mundum ad prædicandum missi sunt. In hac ergo hierarchia nostra ex officio aliqui sunt assistentes & aliqui missi: verum tamen ex aliqua suborta causa etiam Cardinales assistentes quandoque

Angeli missi.

Hebr. 1.

Dan. 7.

Isa. 6.

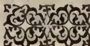
Hæc est opinio Magistri sent. lib. 2. dist. 10. Cardinales repræsentant Apostolos. Vide hūc Doctorem in lib. de potestate papæ q. 8. art. 4. diffusius hoc pertractātem. Hoc etiam tenet Sco. in 2. dist. 10. q. 1.

doque

doque a Papa mittuntur. Et sic de hoc Gabriele multi tenẽt, quòd propter hoc arduum negotiũ incarnationis Filij Dei, quo nullum fuit excellentius, vnus fuerit missus de illis superioribus assistentibus primæ Hierarchiæ.

LECTIO II.

De loci notificatione, nec non de Beatæ Mariæ semper Virginis Conceptione, & sanctificatione.

In Ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth.

POSITA conditione personæ salutantis, in parte ista, vt supra dicebatur, Euangelista ponit loci, in quo salutatio facta est, notificationẽ & manifestationem, dicens quòd Angelus salutans Virginem missus est, *In Ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth*. Interpretatur autem Nazareth munditia, vel sanctitas: vnctio, vel consecratio. Conuenientissime autem in tali loco facta est salutatio Virginis, propter eius munditiam, sanctitatem, & consecrationem, vel sanctificationem. Nam, vt scribitur, Deus non propter locum gentem, sed propter gentem, locum elegit: locus autem sanctus, & mundus, & sacer electus est propter sanctitatem, & munditiam, vel consecrationem Virginis gloriosæ: quæ in dicto loco, vt in Ciuitate Nazareth, dupliciter fuit mundata, sanctificata, vel Deo consecrata. Primo quantum ad eius in vtero conceptionem, quando scilicet fuit in vtero materno formata. Secundo quãtum ad eius conceptus productionem, quando scilicet fuit ab Angelo salutata.

Nazareth quid

2. Machab. 1.

lutata. De quibus duabus munditijs, vel ſanctificationibus, ſeu conſecrationibus, poteſt exponi illud: Rigabo hortum meum plantationum. Et hoc quantum ad Virginis in vtero ſanctificationem: Et inebriabo partus mei fructum, quantum ad eius partus, & conceptus productionem. De iſta ergo duplici munditia, & ſanctificatione Virginis, poſſunt eſſe quinque Dubitationes. Eccl. 24.

Prima, vtrum Beata Virgo fuerit in peccato originali concepta.

Secunda, vtrum in vtero matris fuerit ſanctificata.

Tertia, vtrum per talem ſanctificationem totaliter ab omni peccato fuerit mundata.

Quarta, vtrum poſſit celebrari eius Conceptio, ratione talis Conceptionis.

Quinta, vtrum indiguerit iterum ſanctificari, quando fuit ab Angelo ſalutata.

An Beata Maria ſemper Virgo fuerit in peccato originali concepta.

AD primam eſt dicendum quòd dubium non eſt, quin Dei Filius potuerit formare vnam mulierem ex nihilo vel de natura aliqua, ſine aliquo peccato originali, ſicut fecit primam mulierem, & de illa potuiſſet carnem accipere, ſi voluiſſet. Sed non erat congruum, quia Dei filius venit in mundum, vt naturam humanam per peccatum primorum parentum vitiatam purgaret: ideo beata Virgo Maria, quæ ſecundum carnem, Chriſtum erat conceptura, ex ſemine deſcendente ex Adam per carnis copulā erat propaganda. Et quia omnes, qui per carnis concubitum concipiuntur, peccatum originale contrahunt, vt dicit Auguſtinus de fide ad Petrum: ideo multi Doctores antiqui tenuerunt beatam Virginem in vtero matris peccatum originale contraxiſſe, quia omnes, qui naſcuntur ex Adam, ſecundum ſeminalem propagationem, ſecundum Apoſtolum naſcuntur filij iræ, & indigent gratia Dei. Eph. 2.

Dicamus

† Dicamus ergo, quòd beata Virgo si non fuisset in peccato originali concepta, tria inconuenientia sequerentur.

Primum, quia non fuisset ipsa ex semine Adæ, & Abrahæ, & aliorum patrum propagata, & sic Christus non accepisset semen Abrahæ, quod est contra Apostolum ad Hebræos: Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ. *Hebr. 2.*

Secundum, quia non fuisset per commixtionem maris, & feminæ formata: quia ex tali commixtione contrahitur peccatum originale. Et hoc non est verum, quia tale priuilegium reseruabatur soli Christo, quòd assumeret carnem ex Adam secundum corpulentam substantiam, & non secundum rationem seminalem.

Tertium, quia quantum ad indigentiam Redemptionis, non fuisset cum populo Dei annumerata, quia omnis populus vtriusque sexus, a principio mundi vsque ad finem, indiguit Redemptore, solum propter peccatum originale, vt dicit Leo Papa in sermone de Natiuitate: quòd vna cunctis lætitiæ communis est ratio, quia sicut Dominus noster Iesus Christus peccati, mortisq. destructor, nullum a peccato liberum reperit: ita pro liberandis omnibus venit. *Leo Papa serm. 1. de Nat. Christi.*

† *Virgo Maria fuit concepta in peccato originali, vt ait Doctor noster Ægydius 2. Sent. dist. 29. artic. 2. dub. lat. 4. Dist. 30. q. 1. art. 3. Et dist. 31. q. 1. art. 2. Sed fusissimè quidem Quol. 6. q. 20. Idem S. Bonauent. 3. Sent. dist. 3. art. 1. q. 1. Vbi agitur de eius festi celebratione, atque institutione. Idem ait ac tuetur S. Thom. idem probat efficacissimis rationibus S. Bernardus in Epist. 174. scribens ad Canonicos Lugdunenses.*

Contrarium huius tuetur Scotus, & Tho. Argen. 2. Sent. dist. 30. q. 1. ar. 3. & alij. Synodus autem Trident. hanc controuersiam non determinat. Sess. 5. de peccato originali. Sed Constitutiones Xisti IIII. Sub iisdem pœnis innouat: Nam in Extrauaganti Comm. lib. 3. de Reliquijs, & Vener. sanct. C. Graue nimis, Xistus Pont. IIII. Excommunicat eos, qui dicunt eos esse excommunicatos, qui asseuerant vnam, aut alteram opinionem, id est Beatam Virginem esse conceptam, aut non conceptam in peccato originali. Vtraque enim teneri potest, nec incurritur excommunicatio, nec peccatum.

An Beata Maria semper Virgo fuerit in vtero sanctificata.

Ansel. de Conceptu Virginali to. 3.

AD secundam est dicendum quòd (sicut dicit Anselmus in libro de conceptu Virginali) Quamuis Dei Filius de

de mundissima Virgine sit conceptus verissime: non tamen tali necessitate hoc factum est, quòd de peccatrice parente iusta proles rationabiliter generari non posset. Sed quia decebat, vt illius hominis Christi conceptio de matre purissima fieret, quia decens erat, vt ea puritate beata Virgo niteret, qua sub Deo maior nequit intelligi. Quòd ergo beata Virgo fuerit in vtero matris sanctificata, auctoritate Canonis Bibliorum, vel sacræ Scripturę, probare non possumus: quia de ea non fit mentio. Sed probatur hoc Ecclesiæ approbatione, & Sanctorum ratione. Nam Ecclesia celebrat, sollemnizatq. Virginis gloriosæ Natiuitatē, quod nequaquam approbaret, nisi firmiter teneret, ipsam in vtero fuisse sanctificatam, quia secundum Augustinum, in omnibus Sanctis vniuersaliter (qui non fuerunt in vtero sanctificati) nouimus illum diem coli, quo illos post consummationem laborum, & deuictum, triumphatumq. mundum in perpetuas æternitates præsens hæc vita parturijt. Igitur si non fuisset in vtero sanctificata, minime eius Natiuitas colenda esset: quia omnes, vt dicit Apostolus, nascimur filij iræ. Sanctorum autem rationes ad hoc ostendendum, multæ inueniuntur. Sed præcipue ratio Augustini talis est: Plus fuit Dei filium personaliter generare, & ipsum in vtero portare, quàm eum vaticinio prophetare, & manibus baptizare. Sed tale priuilegium fuit concessum Ieremiæ, qui suo vaticinio Christum prophetauit: Nouum faciet Dominus super terram, mulier circumdabit virum, qui in vtero matris sanctificatus est, iuxta illud: Antequam exires de ventre sanctificaui te. Et quamuis alij prophetæ de Christo vaticinati sint maiores, & minores, ipse tamen singulariter de Christi conceptu in vtero mentionem fecit, dicens, quòd in vtero mulier circumdaret virum statim quòd Virgo sanctissima dixit: Ecce ancilla Domini: immediate portauit & circumdedit virum, non per interualla temporum, vel propter passionem Christi, per quam ipse sanctificauit & mundauit Ecclesiam: de Ieremia expresse fecit mentionem. Similiter tale priuilegiū concessum fuit Ioanni

Augustinus in sermone Natiui. beati Ioan. Bapt. ser. 1. in initio to. 10.

Ephes. 2.

Ier. 31.

Ierem. 1.

Luca 1.

C Baptistæ,

Baptistæ, qui Christum manibus suis baptizauit, iuxta il-
Luc.1. lud Lucę: Spiritu sancto implebitur adhuc ex vtero matris suę: igitur multo magis conueniens fuit, vt hoc priuilegium concederetur Virgini gloriosæ, quæ ipsum personaliter generauit, & in vtero portauit.

An Beata Maria semper Virgo per talem sanctificationem fuerit totaliter ab omni peccato mundata.

Quæst.3. AD tertiam est dicendum, quòd ex peccato originali ex parentibus contracto tria mala consequimur. Primo, diuinæ visionis carentiã, quia sicut Adam stante in originali iustitia, in qua fuit creatus, se ipsum & omnes posteros admisisset ad beatitudinem, & ad visionem diuinam; sic eo cadente, per peccatum ab illa iustitia, & se ipsum & omnes posteros propagandos ab eo, priuauit beatitudine & visione diuina. Secundo, consequimur sensualitatis & virium inferiorum ad rationem resistentiam, quia ex tali
Rom. 7. peccato, dicente Apostolo: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ: ratione enim nolente, & contradicente, multi inordinati motus insurgunt in carne nostra, & in viribus nostris, non solum præuisi a ratione, verum etiam contra rationis iudicium, & voluntatis imperium, sicut quilibet experitur. Tertio, ex tali radice originalis peccati consequimur actualem inordinatam concupiscentiam, quia multa inordinate concupiscimus, & inordinate appetimus, & si quidem talis inordinata concupiscentia tollit a nobis ipsum Deum, est peccatum mortale, si vero non tollit nobis finem, sed feruorem tendendi ad ipsum finem, est peccatum veniale. Ab istis igitur tribus defectibus beata Virgo per sanctificationem in vtero, fuit mundata.

Primo ab ipso peccato originali, in quo fuit concepta; vt inducebat diuinæ visionis carentiam, quia sicut baptizati, si moriuntur, admittuntur ad visionem diuinã; sic beata Virgo, si fuisset mortua, postquam in vtero fuit sanctifica-

ta, non fuiſſet pro peccato originali damnata. Vnde hoc contulit Spiritus ſanctus de ſpeciali priuilegio ſanctificatis in vtero, quod confert baptiſmus de lege communi omnibus baptizatis. Iſtud tamen beneficium communiter collatum fuit Ieremiæ, Ioanni Baptiſtæ, ſicut beatæ Virgini.

Secundo, beata Virgo fuit mundata a peccato originali vt inducit ſenſualitatis, & virium inferiorum ad rationem reſiſtentiam, & rebellionem. Quia licet poſt iſtam ſanctificationem in vtero potuiſſent inſurgere in Virgine aliqui motus non præuiſi a ratione, vt quidam dicunt: nullus tamē motus in ea inſurgere potuit contra rationis iudicium, & contra voluntatis imperium, quia in ea fomes concupiſcentiæ erat ligatus. Aliqui dicunt, quòd propter ſuperabundantem ſanctificationē in ea fomes erat totaliter extinctus, ita quòd nullum motum ſenſualitatis, nec carnis rebellionem ſentiebat. Et tale priuilegium non fuit collatum nec Ieremiæ, nec Ioanni Baptiſtæ, nec alicui Sanctorum.

Tertio, beata Virgo mundata fuit a tali peccato, vt inducit actualem inordinatam concupiſcentiam, quia ex tūc nunquam potuit concupiſcere aliquid inordinate, quod eſſet peccatum, non ſolum mortale, verùm etiam veniale. Et tale priuilegium ſimiliter non fuit conceſſum Ieremiæ, nec Ioanni, nec alicui Sanctorum, quia omnes ſancti tam Apoſtoli, quàm ſanctificati in ventre, ſaltem venialiter peccauerunt, vel peccare potuerunt. Sola autem beata Virgo iſto priuilegio fuit a Deo decorata, quòd ab omni peccato originali, & actuali, etiam veniali immunis fuit. Propterea dicit S. Bernardus in ſermone de cōceptione: Decuit nimirum Virginem ſingulari priuilegio ſanctitatis abſque omni peccato ducere vitam, quæ dum peccati, mortisq. peremptorem pareret, vitæ & iuſtitiæ munus omnibus obtineret Non enim conueniens fuiſſet, vt ſanctiſſimus Dei Filius in aliquo tabernaculo maculato habitaſſet, & carnem peccato corruptam aſſumpſiſſet, qui veniebat omniū peccata tollere. Tota ergo fuit pulchra beata Virgo, & macula non fuit in ea. *Bernard. epiſt. 174. to. 2.* *Cant. 4.*

An Beata Mariæ semper Virginis conceptio possit celebrari ratione sanctificationis.

Quæst.4. AD quartam dicendum quòd conceptio Virginis tripliciter potest accipi. Primo, quando fuit concepta conceptione corporalis substantiæ. Secundo, quando fuit concepta conceptione rationalis animæ. Tertio, quando fuit concepta conceptione spiritualis gratiæ. Prima conceptio, quando concipiebatur conceptione corporalis substantiæ non est celebranda: quia conceptio nullius celebranda est, nisi propter sanctitatem conceptus, & prolis: planum est autem, quòd conceptus dum concipitur, & formatur per membra non est sanctitatis capax, antequam infundatur, vel introducatur anima rationalis: quia nec dum est in specie humana, homo enim vel mulier magis est anima quàm corpus: & ideo talis conceptio per se nullo modo est celebranda: nisi forte propter miraculum factum in Anna sterili, quæ numquam filios generauerat: & propter eorum sanctitatem a Deo fuerunt isto miraculo priuilegiati: sicut de Zacharia, & Elisabeth sterili, & conceptionem miraculosam legimus: ita de Virgine in ventre S. Annæ, quæ ex diuino miraculo est concepta, quæ sterili dedit conceptum. Secunda vero conceptio celebranda non est: quia in ipsa conceptione animæ rationalis cum libidinosa carne contrahitur peccatum originale, in quo beata Virgo concepta fuit, vt dictum est. Nam infectionis peccati originalis subiectum non potest esse caro libidinosa secundum se: nisi per contrapositionem rationalis animæ, quæ peccati, & gratiæ sola capax esse potest. Vnde ex quo beata Virgo peccatum originale contraxit, quod in ipsa conceptione animæ cum carne libidinosa contrahitur, conceptio Virginis, qua fuit concepta conceptione animæ rationalis, celebranda nō est. Tertia autem conceptio, qua fuit concepta conceptione spiritualis gratiæ, congrue celebrari potest: quia per infusionem gratiæ, beata Virgo fuit a peccato originali mundata, vt dicebat diuinæ visionis carentiam, vt dicebat sensua-

ſualitatis ad rationem rebellionem, & reſiſtentiam: & vt dicebat actualem inordinatam concupiſcentiam. Nec oportet dicere ſolum propter inſtãs temporis, beatam Virginem in peccato originali, in quo fuit concepta, ſtetiſſe: ſicut aliqui curioſe, & ſuperuacue conati ſunt inſtans diuidere per ſigna: in quorum vno beata Virgo in peccato originali ſtetit, & in alio fuit ſub gratia, immo per aliquod temporis ſpatium, pium eſt credere beatam Virginem fuiſſe ſub peccato originali poſt infuſionem animæ, & poſt contractionem prædicti originalis peccati: vt probaretur ipſa etiam Chriſti membrum, & vere indiguiſſe Redemptore, ſicut ipſe Saluator, & Redemptor ſecundum Auguſtinum vere per quadraginta horas iacuit in ſepulchro, & per quadraginta dies poſt reſurrectionem cum Diſcipulis eſt conuerſatus: vt vere per ſuam paſſionem, & veram mortem, & veram reſurrectionem probaret, ſe eſſe verum Redemptorem omniũ & glorificatorem. Conſtat enim quòd beata Virgo nouem menſibus in vtero matris ſtetit, ſicut * communiter ſtant alij conceptus. Vnde abſque diuiſione inſtantis per ſigna imaginaria poſſumus dicere, per ſpatium temporis fuiſſe in matris vtero ſub originali peccato: & poſtmodum infuſa gratia, fuit a tali peccato mundata antequam extra vterum naſceretur. Nec in aliquo derogat munditiæ Virginis dicere ipſam per ſpatium temporis fuiſſe ſub originali peccato: quia talis infectio, vt erat principium inordinatæ concupiſcentiæ, vel inordinatæ reſiſtentiæ ad rationem, erat ſolum habitualis, vel potentialis: ex qua non poterat ſequi actus peccati mortalis, vel venialis, niſi per conſenſum liberi arbitrij: quod nec in Virgine, nec in alijs completur communiter niſi poſt natiuitatem extra vterum.

Scotiſtæ aſsignãt huiuſmodi ſigna, & cõtrariam opinionem tuentur.

Auguſt. in paruo libello de Symbolo. Et ſuper Ioan. ſermone 64. Sed melius lib. 4. de Trin. c. 6. tomo 3.

* al. corporaliter

An beata Maria ſemper Virgo iterum ſanctificari debuerit, quando ab Angelo fuit ſalutata.

AD quintam eſt dicendum quòd aliquam ſanctificationem conſecuta eſt beata Virgo cum fuit ab Angelo nunciata, Quæſt. 5.

nunciata, qua ex toto redderetur idonea effici mater Dei,& in suo vtero recipere illum filium, quē a principio vniuersitas creaturæ habuit Dominū. Vnde dicit Damascenus quòd post consensum beatæ Virginis Spiritus sanctus descendit in ipsam iuxta verbum Angeli, impregnans eam,& virtutē diuinitatis Verbi susceptiuā Dei Verbi tribuens simul & generatiuam. Vnde cum Angelus ei dixit: Spiritus sanctus superueniet in te, voluit dicere: Non concipies humano modo, sed diuino, quia non virtute seminis virilis, sed virtute Spiritus sancti. Sciendum ergo est, quòd inordinata concupiscentia sensibilis appetitus ad rationem est lex membrorum, & fomes originalis peccati, cum quo Virgo beata fuit concepta. De concupiscentia dicit Apostolus, quòd caro concupiscit aduersus spiritum: spiritus autem aduersus carnem. Tripliciter potest considerari. Primo quantum ad eius bonam inclinationem: quantum enim est de se, talis concupiscentia semper inclinat ad malum: sed per gratiam adiutricem potest inclinare ad bonum. Secundo quantum ad ligationem: quamuis enim talis appetitus concupiscibilis, vt exijt in actum & in opus, semper sit peccatum mortale, vel veniale saltem; si tamen ligetur, vt nullo modo possit exire in actum, & in opus inordinatum; non incurrit per eum nec mortale, nec veniale peccatum.

Damasc. lib. 3. c. 2.

Gal. 5.

Tertio potest considerari quantum ad personalem infectionem. Videmus enim quòd per baptismum beati purgantur, nec non pater & mater a peccato originali, vt dicit infectionē personæ,& naturæ secūdū se consideratæ: vnde si morerētur iā baptizati, non punirentur pro tali peccato: tamen si filios generant, semper eos concipiunt cum peccato originali. Et hoc ideo, quia licet baptismum purgauerit eos a prædicto peccato, vt erat infectio personalis, & naturalis secundum se, non tamen purgauit eos a tali peccato, vt erat in eis virtus propagatiua, & productiua filiorum: sicut videmus quòd quandocumque homo purgat granum frumenti a palea: si tamen seminatur semper producit granum frumenti cum palea: quod pro tanto est, quia granum frumēti pur-

Exēplū.

ti purgatum fuit a palea, vt erat aliquid in ſe: non tamen, vt in eo erat virtus pullulatiua ad productionem aliorum. Dicunt ergo aliqui quòd in prima ſanctificatione in vtero beata Virgo fuit purgata ab omni peccato originali, tollendo pronitatē ad malum: & confortando ad bonum inclinationem. Sed in ſecunda, quando fuit ab Angelo nunciata, ſanctificatio talis contulit in bono confirmationem. Aliqui vero dicunt, in prima ſanctificatione Virginem fuiſſe conſecutam fomitis, & concupiſcentiæ ligationem: vt deinceps non poſſet exire in actum peccati mortalis, vel venialis, ſed in ſecunda conſecuta fuit talis concupiſcentiæ totalem extinctionem, vel extirpationem. Sed aliqui dicunt quòd per ipſam primam ſanctificationem Virgo beata fuit totaliter, & vniuerſaliter purgata a tali fomite, vt conſiderabatur ſecūdū ſe, quātum ad naturæ & perſonę infectionē: ſed in ſecunda fuit purgata a fomite prædicto quantum ad virtutis propagationem, & conceptus productionem. Et hoc videtur conſonum rationi ex dictis Auguſtini in libro de natura, & gratia, vbi ſic ait: Cum de peccatis agitur, de Virgine Glorioſa nullam volo habere quæſtionem, & ſubdit: Inde enim ſcimus plus gratiæ ſibi collatum eſſe ad vincendum ex omni parte peccatū, quòd concipere, & parere meruit illū, quem conſtat nullū habuiſſe peccatum. Et inferius ait: vt illud, quod naſcebatur ex ea, tantum modo generis, & non criminis originem duceret. Vt igitur Chriſtus ſine peccato originali conciperetur, & naſceretur ex ipſa, indiguit ſanctificari ſecundo, quando fuit ab Angelo nunciata.

Aug. de nat. & grat. c. 36 to. 7.
Mag. sen. lib. 3. d. 3. cap. Quòd autem.

LECTIO

LECTIO III.

De perſonæ ſalutatæ nominatione, atque interpretatione.

Ad Virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Ioſeph de domo Dauid, & nomen Virginis, Maria.

POSITA perſonæ ſalutantis conditione, & loci, in quo eſt ſalutata, notificatione, in parte iſta, vt ſupra dicebatur, Euangeliſta ponit perſonæ ſalutatæ nominationẽ, dicẽs quòd *Angelus miſſus eſt ad Virginem deſponſatã Ioſeph, de domo Dauid, & nomen Virginis, Maria.* Virgo namque fuit ſecundum Auguſtinum non tantum corpore, ſed etiam mente, nec non voti promiſſione, ſiue profeſſione. Nam virginitas voto Deo promiſſa, eſt magis meritoria & virtuoſa, quàm non voto ſeruata: vt igitur Virginitas Mariæ omni merito & virtute polleret, votum quidem Virginitatis, ante deſponſationem, ſub conditione emiſit, ſi hoc Deo eſſet placitum: poſt deſponſationem vero pariter cum ſponſo, prædictum votum firmauit. Igitur nominata eſt Virgo voti profeſſione.

Auguſt. to. 3. li. 4. de doctrina Chriſtiana, c. 21. allegans Ambroſiũ de virginib. lib. 2. in prin. to. 4.

Nominata eſt deſponſata, ſuæ famæ conſeruatione. Ipſe enim Deus, qui mandauit per Spiritum ſanctum, curam habendam eſſe de bono nomine, & de bona fama, curare debuit ſuæ matris famam conſeruare illæſam. Planum eſt autem quòd nullus potuiſſet videre Virginem grauidã non deſponſatam, qui non cogitaſſet ipſam fuiſſe adulteram. Maluit ergo, ſecundum Ambroſium, Dei filius de ſuo ortu dubitare

Prou. 5.

dubitare aliquos, an si natus esset de matrimonio, & modo aliorum hominum, quàm quòd fama suæ matris modo aliquo læderetur, ac etiam, vt generatio Verbi texeretur per viros, non per feminas: ideo dicit quòd Ioseph erat de domo Dauid: ac etiam propter fragilitatem matris, quæ si nō habuisset adiutorium suum virum, non potuisset sola Filium gubernare, & in Ægyptū fugere. Fuit desponsata Ioseph, secundum* Bernardum, ex Patriarchæ Ioseph assimilatione: quia sicut ille fratrum inuidia fuit venditus, & ductus in Aegyptum; sic iste Herodis inuidia, fugiens, Christum in Aegyptum duxit: & sicut ille domino fidem seruans, dominæ noluit commisceri; sic iste Domini sui matrem Virginem agnoscens, per eius continentiam fideliter conseruauit. Ille frumenta seruauit omni populo Aegyptiorum: iste panem viuum seruandum accepit sibi, & omni populo Christianorum. Illi data est intelligentia omnium somniorum: isti datum, est conscium, & participem fieri cælestium Sacramentorum.

Ambros. to.3. super cap.1. Lucæ lib. 2. statim post initiū libri. Sed verb.s Ambrosii multa adiecta sunt ab hoc Doctore pro maiori declaratione dictorum.

** Bernar. super Missus est tomo 1. homil.2.f.g. prope finē. Et multa verba sūt immutata, &, vt fieri potuit, in gēuinā formam redacta.*

Nominata est ista Virgo Maria diuinorum, & humanorum illuminatione. Interpretatur enim Maria illuminata, vel illuminatrix: aliter stella maris, seu amarum mare: vel syrica lingua interpretatur Domina. Vnde de isto nomine Maria, secundum quinque quæ importat eius interpretatio, quinque dubitationes esse possunt. Et prima est,

Vtrum Virgo fuerit creatura a Deo illuminata.

Secunda, vtrum fuerit ipsa singulariter illuminatrix omnium.

Tertia, vtrum fuerit singulariter stella maris.

Quarta, vtrum ipsa fuerit proprie amarum mare.

Quinta, vtrum ipsa fuerit Domina hominū & Angelorū.

An Beata Maria semper Virgo fuerit creatura a Deo illuminata.

AD primam est dicendum secūdum Augustinum, quòd illuminatio magis proprie inuenitur in spiritualibus; *Quæst. 1.*

D quàm

quàm in corporalibus. Importat enim illuminatio quandã manifestationem, quia omne quod manifestatur, lumen est, vt dicit Apostolus: manifestare autem, & patefacere quæ dubia sunt, & obscura, proprie pertinet ad spiritualem naturam: quæ duplex est, Angelica, & humana. Fuit ergo beata Virgo illuminata super omnem creaturam Angelicam, scilicet Dei secretorum cognitione. Super omnem creaturam humanam, futurorum pronunciatione. Nam dicuntur Angeli istam prærogatiuam habere super homines, quia Dei secreta cognoscunt, & mediantibus Angelis, Deus ipsa nobis manifestat. Inter cetera autem Dei secreta, potissimum fuit eius mysterium incarnationis, quod quidem secundum Dionysium, licet non latuerit Angelos, quod fiendum esset, modus autem fiendi, & qualiter Dei Filius in vtero Virginis esset concipiendus, non plene cognouerũt: vnde vult Dionysius in persona Angelorum intelligendam esse quęstionem illam, quæ ponitur in Isaia: Quis est iste, qui venit de Edom, tinctis vestibus de bosra? quia licet scirent Angeli incarnationem Dei esse futuram: Inuestigabilem tamen modum Cõceptionis eius, qualiter Dei filius totus erat vbique, totus erat in Virginis cellula, non cognouerunt, sed scire cupiebant. Et dato quòd scirent, vel scire possent Virginem non esse corruptam, cum videbant ipsam esse grauidam: modus tamen concipiendi, vel grauidationis eius, latuit tam bonos Angelos quàm malos. Istud autem secretum Dei consilium Virgo Gloriosa cognouit, vidit, probauit, & palpauit. Vnde super illo verbo: *Quo modo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* dicit Bernardus: Angelus qui nunciabat Virgini incarnationem filij Dei, modum concipiendi nesciuit sibi explanare: quia qualiter Verbum inuisibile in Virgine esset incorporandum, & qualiter lumen inaccessibile se accessibile fecit, vt vterus Virginis eum ferre posset, non cognouit, sed tantum dixit: *Spiritus sanctus superueniet in te*, ac si Angelus respondeat Virgini: Quid a me requiris, quòd in te mox experieris? sciens scies, & feliciter scies: sed illo Doctore, quo

Eph. 5.

Isa. 63.

Bernard. 4. hom. super Missus est. tomo 1.

Bernard. super Missus est. homil. 4. tomo 1.

& Auctore: ego autem missus sum Virginalem conceptum nunciare, non creare, nec potest doceri nisi a donante: nec potest addisci nisi a suscipiente. Igitur beata Virgo fuit illuminata super omnes Angelos Dei secretorum cognitione. Secundo fuit illuminata super omnes homines, futurorum prænunciatione: tempore enim beatæ Virginis nouum Testamentum per homines non cognoscebatur: quia necdum erat scriptum, vel prædicatum: solum autem scire poterat Virgo beata. Vetus autem Testamentum, in quo Virginitas plangebatur, non consulebatur: vnde scribitur, quòd filia Iepte petiuit a Patre antequam moreretur, vt cum sodalibus suis plangeret Virginitatem suam duobus mensibus. Sterilitas maledicebatur: quia maledicta sterilis in Israel: solum autem in nouo Testamento datum est consilium de Virginitate seruanda. Et hoc sciuit Virgo Maria, ante quàm prædicaretur, vel scriberetur. Vnde dicit Bernardus: Quis te docuit Virgo beata, Virginitatem Deo placere? quæ lex, quæ iustitia? quæ pagina veteris Testamenti præcipit, aut consulit, vel hortatur, in carne non carnaliter viuere, & in terris Angelicam ducere vitam? Vbi legeras: Sapientia carnis mors est. Et: Virgines sequuntur Agnum quocumque ierit? Et: De Virginibus præceptum non habeo, consilium autem do. Et: Multi propter Regnum cælorum se castrauerunt. Numquam enim in aliqua scriptura non dicam præceptum, sed nec consilium, nec exemplum inueni, vnde hoc habuisti? nisi quia sermo Dei efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: ante tibi factus est Magister quàm Filius, & prius instruxit mentem, quàm induxerit carnem. Conuenienter igitur Virgo dicta est Maria, id est illuminata: quia illuminata super omnem creaturam, vt sibi vere dicatur, quod scribitur: Luce fulgida splendebis: quantum ad eius singularem illuminationem: & omnes fines terræ adorabunt te: quantum ad reuerentiæ exhibitionem: quia beatam ipsam dicunt omnes generationes.

Iud. 11. *Bernard. hom. 3. super Missus est. to. 1.* *Rom. 8.* *Apoc. 14* *1. Cor. 7.* *Mat. 19* *Hebr. 4.* *Tob. 14.*

An Deipara Virgo fuerit omnium singulariter illuminatrix.

Quæst. 2. AD secundam est dicendum, quòd beata Virgo fuit illuminatrix omnium hominum: non quidem per modum prædicationis, & publicæ exhortationis, quia dicit 1. Cor. 14. Apostolus: Mulieri docere in Ecclesia non permitto: sed 1. Tim. 2 per modum informationis, & cuiusdam familiaris locutionis. Ad cuius intellectum est sciendum, quòd Apostoli specialiter fuerunt illuminati doctrinę Euangelicæ veritate. Luc. 8. Eis namque dictum est ore Saluatoris: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis: vt videntes non videant, & audientes non intelligant. Martyres vero illuminati sunt specialiter, fidei Catholicæ firmitate: quia in persona eorum scribitur: Parati sumus magis 2. Machab. 7. mori, quàm veritatem fidei, & leges Dei præuaricari. Confessores autem specialiter sunt illuminati, recepti talenti fœcunditate: quia talentum receptum a Deo, non absconderunt in terris, sicut malus seruus, sed multiplicatum, & fęcundatum Deo reddiderunt, vt dicitur. Super quo Mat. 25. dicit Gregorius: Quòd sicut abscondere talentum Domini, est acceptum a Deo ingenium, terrenis actionibus implicare: sic multiplicare talentum, est receptum intellectum, cælestium contemplationibus occupare. Sed Virgines sunt specialiter illuminatæ, mentis, & corporis puritate: quia ipsæ proprie sequuntur Agnum quocũque ierit. Apoc. 14

Greg. homil. 9. in Euang. to. 3.

Possumus ergo dicere quòd beata Virgo exemplariter & per modum familiaris illuminationis, illuminauit Apostolos, Euangelicæ doctrinæ veritate. Vnde dicit Hieronymus in sermone de Assumptione, quòd in choro Apostolorum beata Virgo post resurrectionem Domini erat intrans, & exiens, sicut legimus quòd erant perseuerantes omnes in oratione cum matre Domini Iesu, cum quibus familiarius conferebat de Christi incarnatione & passione, & omnia quæ circa eum acta fuerant, tanto siquidem verius, quanto ab

Hieron. in ser. de Assumpt. ad Paulam, & Eustochiũ epist. 10. to. 9. Act. 1.

to ab initio plenius per Spiritum sanctum eundem omnia cognouerunt, ipsa tamen certius, & verius omnibus. Martyres illuminauit fidei Catholicæ firmitate, quia secundum Hieronymum in prædicto sermone, sola Virgo Maria fuit illa, quæ interemit vniuersam hæreticam prauitatem. Ex quo verbum acceptum est, quod cantat Ecclesia: Gaude Maria Virgo, cunctas hæreses sola interemisti in vniuerso mundo. Confessores autem illuminauit talenti recepti fœcunditate, quia sicut ipsa corpus & animam a Deo receperat tanquam duo taleta, sic ipsa multiplicata reddidit Deo. Quia secundum Augustinum in libro de sancta Virginitate: Beatior fuit Maria percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi, quia materna propinquitas nihil Mariæ profuisset, nisi felicius corde, quàm carne gestasset Christum. Sed Virgines illuminauit munditiæ puritate, quia cum in maleuolam animam diuina sapientia intrare non possit, nec habitare in corpore subdito peccatis, vt dicitur, Beata Virgo, quæ Dei sapientiam debebat recipere, & cum ipsa personaliter habitare, munda debebat esse corporis castitate, sensuum integritate, & animæ syncerita te, dato quòd in ijs tribus, in quibus consistit vera Virginitas, Virgines omnes possint per Virginem Mariam illuminari, & possint ipsam imitari; est tamen aliquid in ea, in quo eius lumen recipere non valent, quia ipsa simul fuit Virgo, & mater. Igitur Virgo sanctissima nominata est Maria, idest illuminatrix, quia illuminauit Apostolos, Euangelicæ doctrinæ veritate. Martyres, fidei Catholicæ firmitate. Confessores, recepti talenti fœcunditate, & Virgines, munditiæ puritate, vt de ipsa intelligatur dictum quod scribitur: Ego feci in cælis, id est in omnibus sanctis, vt oriretur sol: lumen eis indeficiens, beata Virgo, quantum ad eius vniuersalem illuminationem, & sicut nubecula texi omnem carnem, id est omnia carnalia vitia, quantum ad eius sanctam conuersationem.

Hieron. ibidem.

Cantic. Ecclesiæ.

Aug. de sancta virginitate c.3. to.6.

Beatior fuit Virgo Maria percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi.

Sap. 1.

Eccl. 24.

Au

An Deipara Virgo fuerit singulariter stella maris.

Quaest. 3. AD tertiam est dicendum quòd nautica stella, quae vulgariter dicitur tramontana, ad quattuor videtur deseruire Nauigantibus per mare. Primo, ad portus ostensionem. Secundo, ad uentorum & tempestatum cognitionem. Tertio, ad temporis & horarum distinctionem. Quarto, ad tenebrarum expulsionem. Sequitur enim talis stella semper polum, licet in polo non credatur esse aliqua stella; multum enim praedicta stella est propinqua superiori polo. Visa enim tali stella, statim nautae sciunt in qua parte sunt, & ad quem portum debeāt declinare. Et quia sicut polus mundi, quem sequitur talis stella, mouet vltimum mobile ab Oriēte in Occidens, deinde ab Occidente in Oriens: cū ventos naturales, quos Nautae appellant Leuantem, & Ponentem, possunt ipsi, visa tali stella, cognoscere vnde habeant ortum venti, & fluctuationes maris. Et quia per diuisionem talis motus, fit diuisio inter diem & noctem: ideo visa tali stella, possunt scire, quando sunt prope diem, vel prope noctem, seu distantes; apparente similiter tali stella, securi sunt tenebras esse fugatas. Possumus ergo dicere quòd beata Virgo merito est dicta stella maris, quia Nauigantibus per hoc saeculum tanquam per mare periculosum, & tempestuosum, ista quattuor auxilia confert. Primo portus ostensionem, quia portus nostrae salutis est Christus, via vero ducens, & portans nos ad istum portum, est Virgo beata. Vnde super illo verbo: Haec est via, ambulate in ea, & non declinetis ad dexteram, neque ad sinistram, dicit Glossa, quòd sicut nullus vadit ad terminum, nisi portetur per rectam viam, sic nullus vadit ad Christum, nisi portetur per matrem Christi, quae ipsum portauit. Secundo, est ventorum & tempestatum cognitio: nam ex qua parte, vel causa nobis proueniant tempestates & tribulationes, vtrū per patientiae probationem, an peccatorum correptionem, vel diuinae gloriae ostensionem, per nullum possumus scire, nisi per

Ad quattuor deseruit nauigantibus per mare tramōtana.

Venti naturales Leuans. Ponens.

Glo. super Isai. c. 30

Virginem

Virginem, quæ in dubijs nos certificat, & iuuat postquam certificauit: vnde dicit Bernardus super Missus est: Si venti tentationum insurgant, si iracundia, auaritia, luxuria, vel tristitia nauiculam tuam concutiant; respice ad Mariam, & in angustijs, & rebus dubijs Mariam cogita. Mariã inuoca, non recedat ab ore, nec a corde, vt impetres eius orationis suffragium: non deseras eius conuersationis exemplum: ipsa tenente, non corruis, ipsa protegente, non metuis, ipsa duce, non fatigaris: ipsa propitia, peruenis, ipsam sequens, non deuias: Et sic in teipso experieris, quàm merito dictum sit: *Et nomen Virginis, Maria*. Tertio, confert temporis distinctionem, ante ortum Virginis & antequam oriretur stella ista, non poteramus videre diem, sed semper eramus in nocte. Sed orta ista stella, statim sciuimus esse nos prope diem: vnde de ipsa exponit Augustinus super illud Psalmi: Hæc dies, quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea. Quarto, confert tenebrarum expulsionem, quia cum non sit comparatio lucis ad tenebras, statim tali stella illustrante cor, & mentem nostrorum peccatorum, tenebræ effugantur. Vnde de istis duobus auxilijs, quæ ista stella nobis confert, dicit Apostolus ad Romanos: Nox præcessit, dies autem appropinquauit, abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Signanter igitur beata Virgo nominata est, Maria, id est maris stella, vt de ortu istius stellæ intelligatur illud, quod scribitur: Noua lux oriri visa est, quantum ad eius ortum generosum: gaudium, honor, & tripudium apud omnes populos, quantum ad eius fructum gaudiosum.

Bernard. super Missus est. homil. 2. to. 1.

Aug. sup. illud ps. 117. to. 8.

Rom. 13.

Hest. 8.

Quæst. 4.

An Beata Maria semper Virgo fuerit amarum mare.

AD quartam est dicendum, quòd Hieronymus in sermone de Assumptione, hanc dubitationem determinat dicens, quòd Beata Virgo fuit amarum mare plusquam aliquis martyr, amaritudinem doloris, & afflictionis patiendo, quod probatur tripliciter. Primo propter filij amissionem.

Hieron. in ser. de Assumptione epi. 10. ad Paulam, & Eustochiũ tomo 9. Notandũ est autẽ, Amarum mare non legitur in textu sancti Hier.

nem. Secundo propter eius passionem. Tertio propter eius ascensionem, & absentationem: dicitur enim quòd Virgo sanctissima inuento suo filio in medio doctorum dixit: Fili quid fecisti nobis sic? pater tuus & ego dolentes quærebamus te, super quibus verbis dicit Origenes, quòd bene sciebat prædicta Virgo Ioseph patrē Christi non fuisse, sed ne aliqua suspitio posset in cordibus Iudæorum suboriri, patrem eum nominauit, nec filium amissum putauit, cum firmiter sciret eum esse Deum. Cur ergo doluit dicens, dolentes quærebamus te? Et respondet, quòd vehementer doluit, quia vehementer amabat, & plus doluit de eius amissione, quàm aliquis martyr dolorem sentiat de animæ a corpore separatione. Primo, quia materno affectu, cum lamentis, dolorosam inquisitionem faciebat, non enim fides, qua sciebat ipsum esse Deum, tollebat ab ea maternam affectionem. Secundo, quia dubitauit ne cælos ascendisset vnde venerat, ex quo oporteret eius præsentia carere. Tertio, quia dubitauit, ne ab Herode inuētus fuisset, qui cū in eius pueritia ad perdendum quæsierat. Igitur propter maternam affectionem, & propter eius absentationem, & propter Herodis perditionem, beata Virgo fuit amarum mare in filij amissione. Secundo fuit amarum mare in eius passione: nam super illo verbo: Tuam ipsius animam pertrāsibit gladius, dicit Origenes, quòd nulla historia docet beatam Virginem gladij occisione migrasse, præsertim cum non anima, sed corpus soleat interfici: vnde restat intelligi gladium Dominicæ Passionis eius animam pertransisse: quæ etsi Christum, vtpote Dei filiū, non dubitaret sua voluntate moriturum, & sua potentia ipsam mortem victurum, ex sua tamen carne procreatum non sine doloris affectu potuit videre crucifigi, & sic crudeliter à Iudęis tractari: immo iste dolor, vt dicit Hieronymus, & Damascenus, excessit omnes dolores omnium martyrum tripliciter: Primo, quia in ea parte passa est, quæ impassibilis est, vt in anima per compassionem, alij Sancti solum in corpore passi sunt: ideo atrocius passa est gladio quàm aliquis

[Margin notes: *Lucæ 2. Origenes. Hom. 19. in Lucā. tomo 3.* — *Luc. 2. Origenes in Lucam homil. 17. to. 3.* — *Serm. de Assumpt. epist. 10. ad Paulam & Eust. to. 9.*]

quis martyr. Secundo, quia plus quàm aliquis martyr dilexit, ac per hoc plus doluit, quia vt dicit Augustinus: In amissione rerum tantus erit dolor, quantus inhæserat amor. Tertio, quia passionem filij, omnino suam fecit ex viscerosa compassione. Fuit ergo amarum mare in filij passione. Tertio fuit amarum mare, in filij Ascensione. Dicit enim Hieronymus: Pensate fratres, quibus beata Virgo afficiebatur doloribus post Christi in cælos ascensum, expletis illis, quæ de ipso erant ab Angelis prædicta, a Prophetis præfigurata, virtutibus, & miraculis decorata. Et subdit, quòd quidquid cordis est, quidquid mentis, quidquid virtutis humanæ adhibeas, non sufficiet cogitare, quā to cremabatur desiderio, puri amoris præsentia filij gaudere, absentia vero contristari, maxime cum iam nihil esset in ea mundani affectus, quod vitam eius delectare posset, mori igitur sibi erat in desiderio, & viuere in languore. Recte ergo beata Virgo nominata est Maria, id est, amarum mare propter filij perditionem, propter eius passionem, & propter eius ascensum in cælos & absentationem, vt ipsa vere possit dicere quod scribitur: Nolite vocare me Noemi, id est pulchrā, propter affluentiam consolationis: sed Mara, id est amaram, vocate me: quia amaritudine repleuit me Dominus: propter abundantiam doloris, & passionis.

Ioan. 8. *Hieron in ser. de Assump. epi. 10. ad Paulā & Eust. 10. 9.* *Cant. 1.* *Ruth. 1.*

An Deipara Virgo & hominum, & Angelorum Domina dicenda sit.

AD quintam est dicendum, quòd Maria lingua syra interpretatur Domina. Possumus ergo dicere quòd Virgo beata rationabiliter nominanda est Domina propter tria. Primo propter filij dignitatem, ipsa enim meruit generare Dominum cæli, & terræ: vnde ipsa hominum, & Angelorum Domina dicenda est, quia priuilegio viri & sponsi, sponsa gaudere debet. Vnde in digestis dicitur, quòd Augustus legibus subiectus non est. Augusta vero subiecta: tamen dignitate & reuerentia Augusti legi-

Quæst. 5. *In Digest. princip.*

bus subijcienda non est: ipsa autem Virgo beata, sponsa, & mater Imperatoris, & æterni Regis est: ideo Domina vniuersaliter omnium est appellanda. Secundo propter peccati immunitatem: nam dicente Ioanne: Qui facit peccatum, seruus est peccati: sicut nullus vmquam fuit nec erit immunis ab omni seruitute: sola autem Virgo Maria ex toto fuit immunis ab omni peccato: ac per hoc ex toto Domina appellanda est. Tertio propter progenitorum nobilitatem & libertatem, quia ex nobilibus progenitoribus orta est. Et ex tribu nobilissima processit, & ex semine Patriarcharum: vnde cantat Ecclesia, quòd fuit ex semine Abraæ, orta de tribu Iuda, clara ex stirpe Dauid. Ex regali progenie Dauidica orta refulsit. Meritò ergo nominanda est Maria, id est, Syro sermone, Domina, & propter filij dignitatem, & propter peccati immunitatem, & propter progenitorum nobilitatem. Vnde rectè cuilibet seruo peccati cōuenit illud dicere quod scribitur in Genesi: Reuertere ad Dominam tuam, id est, ad beatam Mariam per peccatorum contritionem: & humiliare sub manu eius, per eius misericordiæ implorationem.

Ioan. 8.

Gen. 16.

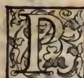
LECTIO

LECTIO IIII.

De Angeli ad Deiparam Virginem ingressione.

Et ingressus Angelus ad eam, dixit.

POstquam Euangelista posuit personæ salutantis conditionem, & loci, in quo facta est salutatio, notificationem, necnon personæ salutatæ dignam nominationem. In parte ista, vt supra dicebatur, Euangelista ponit ipsius Angeli ad Beatam Virginem ingressum, & apparitionem. Et primo ponitur Angeli ad Virginem ingressio. Secundo ponitur eius salutatio, quando dicitur: *Aue gratia plena.*

Ad intellectum autem primæ partis est sciendum quòd antiquitus valde erat magnum, quòd Angeli apparerent hominibus, & quòd ingrederentur ad eos, & loquerentur eis, & ad magnam laudem hominum reputabant, quòd Angelis possent reuerentiam impendere. Vnde in maximam laudem ipsius Abraæ recitatur in Genesi, quòd Angelos hospitio recepit, eos adorando pronus in terra, pedes lauando, & reuerentiam eis exhibendo. Sed quòd ipsi reuerentiam facerent hominibus, nunquam est auditum, nisi postquam salutauit Virginem: nec postmodũ passi sunt consuetam reuerentiam ab hominibus, & mulieribus deinceps recipere. Vnde in Apocalypsi scribitur, quòd cum Ioãnes cecidisset ad pedes Angeli, qui sibi futura mysteria reuelabat, vt eum adoraret, & reuerentiam pristinam exhiberet, Angelus non permisit.

Gen. 18. *Apoc. 19.*

misit. Sed ait: Vide ne feceris, conseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum. Ingressus ergo fuit Angelus ad Virginem cum magna reuerentia, quando eam salutauit, & quando dixit: *Aue gratia plena; Dominus tecum; benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui.* Circa cuius ingressum quasi in eius exordio quærendæ sunt dubitationes quinque.

Prima est, vtrum in Angelica salutatione sex verba solum contineantur.

Secunda, vtrum Angelus in forma hominis Virginem salutauerit.

Tertia, vtrum Angelus per ostium clausum ad Virginem intrauerit.

Quarta, vtrum corpus, in quo Angelus apparuit Virgini, fuerit verum corpus.

Quinta, vtrum illud corpus fuerit formatum de igne, vel de aere.

An sex tantum verba in Angelica Salutatione contineantur.

Quæst. 1. AD primam est dicendum, quòd secundum Augustinum opus nostræ redemptionis initiatum est per Angelicam salutationem: illa autem, quæ fuerunt in nostra redemptione, debent correspondere illis, quæ fuerunt in mundi creatione. Quia cum omnia facta sint propter hominem, & nihil nobis nasci profuit nisi redimi profuisset, proportionabiliter opera redemptionis, operibus creationis respondere debent. Opus autem creationis sex verbis, & sex diebus factum est: nam in septimo die nullum opus Deus fecit; sed requieuit ab omni opere suo. Verum est, quòd creatio cæli & terræ facta est ante omnem diem, & ante omne tempus, cuius partes sunt dies, mensis: & annus vnum de quattuor coæuis ponitur. Nam cęlum empyreum, natura Angelica, materia prima, & tempus dicuntur esse simul creata: vnde creatio istorum non in die, sed ante omnem diem facta est:

Greg. & legitur in Sabbato Sancto: ubi dicitur: Exultet iam Angelica turba cælorum.

In

In primo igitur die, & primo verbo facta est lucis productio, & eius a tenebra diuisio. In secundo die, & secundo verbo, Fiat, factum est firmamentum, & aquarum superiorum ab inferioribus separatio. Tertio autem die, & tertio verbo, Fiat, facta est terræ demonstratio, & omnium aquarum in vnum locum congregatio. Quarto autem die, & quarto verbo, Fiat, facta est luminarium in cælo positio, & situatio. Quinto die, & quinto verbo, Fiat, facta est herbarum germinatio, & omnium aliorum ex semine propagatio. Sed sexto die, & sexto verbo, Fiat, facta est hominis formatio. Sicut ergo sex diebus, & sex verbis factum est opus creationis, ita decens erat, quòd sex verbis fieret opus nostræ redemptionis. Nam per primum dictum, quod dicitur, *Aue*, vel *salue*, intelligitur Virginis tanquam lucis productio, & eius ab Eua, tanquam a tenebra diuisio. Sicut enim, *Aue*, sonat salutationem & benedictionem, sic Eua interpretatur, væ aut calamitas, & sonat tristitiam vel maledictionem: vnde dicit Augustinus, quòd maledictio Euę in benedictionem mutatur Mariæ, cui dicitur *Aue*, & pro inobedientia eius, obedientia commutatur, fides pro perfidia compensatur. Quia mater nostri generis pœnam intulit mundo: *Aue*, genitrix Domini nostri, salutem attulit mundo: hæc igitur fuit mutatio dexteræ excelsi. Propter secundum vero dictum in salutatione, quod dicitur, *Maria*, intelligitur firmamenti institutio, & aquarum ab aquis separatio. Nam Maria fuit firmamentum, vel fundamentum omnium sanctorum, & per ipsam solam facta est diuisio aquarum ab aquis, quia ante institutionem fundamenti omnes erant commixti nube densa peccatorum, boni & mali, saluandi & damnandi, fideles & infideles, eo quòd nullus poterat apparere saluandus, cum omnes damnarentur. Per Mariam igitur facta est, tanquam per firmamentum, separatio aquarum inferiorum a superioribus. Propter tertium vero dictum, *Gratia plena*, intelligitur aquæ congregatio, quia ideo Virgo beata fuit plena gratia, quia omnes aquæ, & omnes virtutes patriarcharum, & prophetarum, & omnium patrum veteris testamenti

Primo die. Secundo die. Tertio die. Quarto die. Quinto die. Sexto die. Sex diebus, & sex verbis factum est opus creationis, & sex verbis fieri debebat opus nostræ redemptionis. Primum verbum. *Psal. 76.* Secundũ verbum. Tertium verbum.

teſtamenti in locum vnum, ſcilicet in vtero Virginali fuerunt congregatæ. Et tunc apparuit eſſe terra illa, quæ dedit fructum ſuum. Propter quartum vero dictum, *Dominus tecum*, intelligitur luminarium productio: fuit enim Dominus cum Virgine propter duo luminaria, luminare minus, ſicut luna quantum ad humanitatem, & luminare maius quantum ad diuinitatem. Quia Chriſtus ſecundum veram diuinitatem, & ſecundum veram humanitatem, quæ duo luminaria intelliguntur, fuit perſonaliter in vtero Virginis.

Quartū Verbum

Quintū Verbum. Propter quintum autem dictum, *Benedicta tu in mulieribus*, intelligitur volatilium animalium ex ſe inuicem propagatio. Ex hoc enim Virgo ſanctiſſima ſecundum Auguſtinum fuit benedicta inter omnes mulieres, quia Dei genitrix dignitatem obtinuit, & Virginalem pudicitiam non amiſit. Per igitur benedictionem Virginis, omnes incœperunt ſe ipſos generare & propagare ſpiritualiter, quia per ipſam accepimus poteſtatem Dei filios fieri. Ante iſtam ſalutationem nulla erat generatio ſpiritualis, ſed ſolum carnalis. Sed data Virgini iſta benedictione, Baptiſmus iam incœpit initiari, per quem homines ſe ipſos generant ſpiritualiter. Sed propter ſextum dictum, *Benedictus fructus ventris tui*, intelligitur hominis Chriſti in vtero Virginali formatio, qui fuit fructus ventris benedictus, in quo benedictæ ſunt omnes gentes terræ. Sicut dictum eſt Abraæ: In ſemine tuo benedicentur omnes gentes: tunc ergo perfecti ſunt cæli, & terra, & omnis ornatus eorum. Sex igitur verbis poſitis in Angelica ſalutatione, facta eſt humani generis redemptio, ſicut ſex verbis, in ſex diebus facta eſt totius mundi creatio, quia, *Aue*, reſpondet lucis productioni. *Maria*, firmamenti inſtitutioni, vel fundationi. *Gratia plena*, aquarum congregationi. *Dominus tecum*, luminarium productioni. *Benedicta tu in mulieribus*, animalium ſeu rerum propagationi. *Et benedictus fructus ventris tui*, hominis formationi. Verum tamen ſcire debetis quia omnia iſta ſex verba non expreſſit Angelus, quando Virginem ſalutauit, quia non poſuit Mariã in ſalutationis principio: quod forte ideo fuit, quia nondum

Ioan. 1.

Sextum Verbum

Gen. 22.

Angelus

Angelus familiaris factus erat Virgini in principio salutationis, & ideo nomen tunc eius non expressit. Sed infra in familiari locutione nominauit ipsam, dicens: *Ne timeas Maria.* Ita etiam nos consueti non sumus nominare personas, nisi iam sibi familiares facti. *Maria* ergo positum est in salutatione Angelica per Ecclesiam, quia nos iam sumus facti ei familiares. Similiter, & vltima dictio: *Benedictus fructus ventris tui*, posita est per Helisabeth matrē Ioannis Baptistę. Sed quia Spiritus sancti reuelatione, ex istis sex verbis, salutatio est integrata: patet quòd sex verba in salutatione Angelica continentur, de quorum quolibet auxiliante Deo faciemus vnam lectionem.

An Angelus in forma hominis Beatam Mariam semper Virginem salutarit.

AD secundam est dicendum, quòd communiter Doctores dicunt in forma hominis Angelum Virgini apparuisse. Nam Augustinus in persona Virginis loquens, dicit: Venit ad me Gabriel Archangelus facie rutilans, veste coruscans, incessu mirabilis. Hoc idem dicit Bernardus super Missus est. Et Hieronymus in sermone de Assumptione. Possumus autem dicere quòd multum rationabiliter factum est, vt in forma hominis Angelus Virginem salutaret, propter quattuor. Primo propter Dei filium, a quo Angelus mittebatur: missio namque ministri debet esse conformis Domino mittenti: sed Dei filius, qui est naturæ inuisibilis, formam hominis visibilem veniebat assumere, & visibiliter in humana specie apparere, cum hominibus conuersari, iuxta illud Baruch: Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est; ergo Angelus minister eius in tali forma eius aduentum debuit nunciare. Secundo propter hominem, ad quem saluandum mittebatur. Et quia primum hominem Diabolus non veniebat saluare sed perdere, non instruere, sed decipere, ideo in ea forma visus est apparere ei, quæ perditioni & tentationi conueniebat, vt puta in forma

Quæst. 2.

Bernard. super Missus est. to. 1.

Hieron. in serm. de Assumpt. epist. 10. ad Paulā & Eustochiū. to. 9.

Baruc. 3

forma serpentis. Sed quia Angelus hominem perditum per Dei filium saluandum, & redimendum nunciare venerat, congrue in forma hominis, per quam saluandus erat, apparere debebat. Tertio propter Virginem, ad quam salutandam mittebatur. Nam debebat Virgo beata concipere Christum in mente per fidei illuminationem, & ventre per eius corporis ex suo benedicto sanguine formationem: ideo congruum erat, vt interius in mente intellectuali visione Angeli illuminaretur: quod factū fuerat ante, pluribus vicibus: quia secundum Hieronymum crebris visitationibus Angelicis Virgo fuerat visitata, vt exterius per corporis sensus corporali visione Angeli lætificaretur, quia erat Dei filium corporaliter conceptura. Quarto propter certitudinem rei, quæ annunciabatur. Nam inter omnes sensus visus certior est: dicitur enim in Metaphysica, quòd hic sensus, scilicet visus, maxime nos cognoscere facit, & multas rerū differentias demonstrat. Vnde Apostoli Christum corporalibus sensibus videntes, dicebant postea: Non possumus quę vidimus, & audiuimus non loqui. Et Ioānes in sua canonica dicit: Quod vidimus, & audiuimus, & manus nostræ contrectauerunt de Verbo vitæ, annunciamus vobis. Beata igitur Maria, vtpote iusta, & naturalis, atque corporalis mater Christi, certificanda erat de eius conceptione, & nutritione, quòd scilicet verū corpus non imaginarium ex ipsa Dei filius erat assūmpturus. Vnde congruum erat quòd inuisibili & corporali specie hominis ipsam salutaret.

Hieron. in ser. de Assumpt. epist. 10. Ad Paulam, & Eustoch. 10. 9. 1. Metaphysic. in Proœmio.

Act. 4.

1. Io. 1.

An Angelus per ostium clausum ad Beatam Mariam semper Virginem fuerit ingressus.

Quæst. 3. Bernar. super Missus est, homi. 3. 10. 1

AD Tertiam est dicendum, quòd sicut dicit Bernardus super Missus est, ostium clausum tenebat Virgo, quando Angelus eam salutauit, & hoc (vt ait) Angelo conueniebat salutanti, & Virgini salutatæ. Nam Angelus sic Virgini apparebat, vt se Angelum monstraret, non hominem. Si autem ostium apertum inuenisset, intrasset, cum in forma hominis

hominis sibi appareret, non monstrasset se esse Angelum, nec Virginem in admirationem, & stuporem duxisset, quia per ostium apertum ita potest intrare homo, & tamen Angelus hoc intendebat, & se Angelum demonstrare, & Virginem in admirationem ducere: Vnde super illo: *Ne timeas Maria*, dicit Bernardus: Ne, inquit, timeas, quia non homo, sed Angelus, homo namque per ostium clausum ad te intrare non potest.. Sed mihi parietes non obsistunt, qui subtilitate meæ naturæ omnia penetrare possum. Et si quæratur, An Angelus cum corpore assumpto per ostium clausum intrauit, magis est credendum, quòd póstquam intrauit, illud corpus formauit, quia sicut subito Angelus potest corpus assumptum deponere, ita potest illud subito assumere, & formare. Nam cum corpus illud dimensionatum & spissatum fuerit, & tangibile, sine miraculo fieri non potuisset, quòd dimensiones dimensionibus non restitissent. Postquàm vero intrauit, illud corpus formauit, & peracta salutatione illud deposuit subito. Vel potest dici, quòd antequam intrauit, formauit corpus tale, quia cum corporalis substantia obediat Angelo ad nutum, in potestate sua est, vt corpus in quo apparet, cedat alteri, vel non cedat sicut placet, vel miraculo hoc fieri potuit, quia vt scribitur in Actibus Apostolorũ, qui habebant vera corpora, existentibus in carcere clauso, Angelus apparuit dicens: Ite constanter, loquimini verba vitæ in templo: qui carcere clauso exierunt, ac si fuisset apertum, cúius signum fuit, quòd ministri Iudæorum dixerunt: Clausum inuenimus carcerem cum omni diligentia, ipsos vero non inuenimus. Conueniebat hoc similiter Virgini salutatæ, quia vt dicit Bernardus: In proposito quidem Virginis erat semper hominem fugere, & frequentia vitare eloquia, vel colloquia, & minus sola sibi esse videbatur, quando sola non erat, ne hoc orantis silentium perturbaretur, aut ne continentis castitas tentaretur: potissime illa hora tamẽ, vt ait, super se habitaculum clauserat, vt nulli alteri, nisi sibi soli incarnationis mysterium panderetur. Legimus enim in laudibus illius sanctæ Viduæ Iudith. quòd in superiori parte do-

Bernard. ibidem.

Angelus sicut potest corpus assũptũ subito deponere, ita & subito assumere & formare.

Act. 5.

Bernard. super Missus est eadem hom. 4. to. 1.

Iudith 8.

parent ergo in corpore assumpto ab Angelo, aures, oculi, manus, & pedes, sed non sunt vera membra humani corporis: nec Angelus ad hunc finem formauit tale corpus, vt veritatem corporis humani ostendat, sed solum vt in tali corpore, in quo apparet, faciat opus, quod ducat in veram cognitionẽ Angeli tamquam ministri Dei, & non tamquam principalis agentis. Vnde non est aliqua fictio, vel falsitas in tali apparitione, quia semper fit illud, quod principaliter intenditur.

An corpus illud, in quo Angelus apparuit, de igne, vel de aere fuerit formatum.

AD quintam est dicendum, quòd inter cetera elementa, aer videtur esse facilior & habilior ad motionem, & ad formationem, & ad dissolutionem, vel depositionem: & quia Angeli corpora, in quibus apparent, cito mouent, vt festinanter compleant opus, propter quod explendum talia corpora assumunt, subito talia corpora, formant, & subito ipsa deponunt. Vnde de illo Angelo, qui sociauit filium Thobiæ, scribitur quòd loquendo cum eis, ab aspectu eorum sublatus est, & vltra eum non viderunt. Ideo dicendum est, quòd de aere Angeli formant corpora in quibus apparent. Et hoc expresse dicit Isidorus in libro de summo bono cap. de Angelis. Vbi ait quòd de superiori parte aeris Angeli formant corpora, vt aspectibus hominum se demonstrent, quod est intelligendum quantum ad maiorem partem. Oportet tamen quòd aeri immisceantur aliqui vapores grossi, & terrestres, vt talia corpora per inspissationem aeris ex commixtione huiusmodi grossorum vaporum sint tangibilia & palpabilia, & aliqui vapores lucidi, & ignei, vt similiter ex commixtione talium, sint talia corpora visibilia, & diuersimode colorabilia, sicut nubes sunt diuersis coloribus, siue apparent propter commixtionem diuersorum vaporum. Vnde Augustinus dicit, quòd Angelus, qui salutauit Virginem, erat facie rutilans, & veste coruscans. Et in Matthæo scribitur, quòd Angeli aspectus, qui

Quæst. 5. *Thob. 12* *Isidor. de sum. bono capit. de Angelis.* *Mat. vl.*

apparuit mulieribus, erat ſicut fulgur, & veſtimenta eius ſicut nix. Non tamen illa corpora habent mixturam perfectam quattuor elementorum ſicut corpora noſtra, quia talia Angeli formare non poſſunt. In forma ergo hominis ingreſſus eſt ad Virginem, & in corpore habente formam & ſimilitudinem humani corporis, de aere formati, vt de tali ingreſſu Angelico intelligatur dictum in perſona Virginis loquentis Angelo illud quod ſcribitur in Geneſi: Ingredere benedicte Domini benedictionē mihi miſſam a Deo nunciando. Cur foris ſtas? Angelicum aſpectum propter forinſecam ſubſtantiam mihi occultando. Angelus itaque Gabriel in forma hominis apparuit, & ſalutauit Virginem, & in tanto ſplendore, & pulchritudine, quod explicari non poſſet, & ita vt Virgo expauerit, ſicut habetur in Euangelio: Et expaueſcit Virgo de lumine, quia Angeli in natura ſua ſunt ſicut luminaria ſplendidiſſima.

Gen. 24.

Luc. 1.

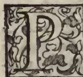
Dion. de diu. nom. cap. 4.

LECTIO V.

De ſalutationis Angelicæ forma & expreſsione.

Aue Maria gratia plena: Dominus tecum &c.

Oſita nuncij ad Virginem ingreſſione, nunc in parte iſta Euangeliſta ponit ſalutationis formam. Et primo ponitur verbum ſalutationis. Secundo verbum perſonæ nominationis. Tertio verbum gratiæ impletionis. Quarto verbum diuinæ habitationis. Quinto verbum benedictionis.

dictionis. Sexto verbum fructus conceptionis. Quæ ſex verba, per quæ factum eſt opus noſtræ redemptionis, correſpondent ſex verbis, per quæ factum eſt opus creationis, vt ſupra dictum eſt. Ponitur ergo primo verbum ſalutationis cum dicitur: *Aue*. Et merito præmittitur: *Aue, & Salue*; quia per iſtam nunciationem Angelicam, initiata eſt humani generis ſaluatio, & redemptio, quæ reſpondet lucis productioni & a tenebris diuiſioni factæ. Primo igitur, vt intelligatur de Virgine ſic ſalutata dictũ, quod ſcribitur in Geneſi: Fiat lux, & facta eſt lux: & vidit Deus lucem quòd eſſet bona, & diuiſit eã a tenebris; vt dicatur beata Virgo eſſe lux facta a Deo ad opus noſtrę redẽptionis, quantũ ad eius ſingularem electionẽ & productionem. Dicatur: vidit Deus lucem quòd eſſet bona quantum ad eius ſingularem approbationem, & acceptionem. Dicatur: quòd diuiſit eam a tenebris quantum ad eius ab Eua, & a tenebra ſeparationem. Fuit enim Virgo beata ſingulariter ad opus noſtræ redemptionis a Deo electa, & approbata, quod non fuit Eua, quæ non per ſe, ſed in adiutorium viri ad opus creationis eſt facta, iuxta illud: Faciamus homini adiutorium ſimile ſibi. Fuit ſingulariter a Deo approbata, & acceptata, quod non fuit Eua, immo a Deo fuit reprobata, cum multiplicauit ei erumnas, & dolores. Fuit a Deo ſingulariter a tenebra ſeparata, quod non fuit Eua, quæ fuit mater tenebrarum, & peccatorum. Facta eſt beata Virgo lux, quia ad opus noſtræ Redemptionis fuit electa, & præordinata, propter ſuã Virginitatẽ, ex qua meruit lux appellari. Viſa eſt a Deo, quòd eſſet bona: quia a Deo fuit approbata, & acceptata propter ſuam humilitatem. Multæ enim ſunt virgines a Deo non viſæ: quia ab ipſo non approbantur nec acceptantur. Et diuiſa eſt a tenebris: quia a Deo fuit ab omni peccato ſeparata, propter ſuam maternam fęcunditatem, vt ſicut Eua auctrix peccati fuit, ſic Maria auctrix meriti. Et ſicut illa occidendo obfuit, ſic Maria viuificando profuit, per hoc ergo verbum *Aue*, ſiue *Salue*, habetur perſonæ neceſſariæ ad noſtram redemptionem electio, approbatio, & ab Eua ſeparatio, quod

Vide ſupra in quæſt. 1. lect. quarta.

Gen. 1.

Gen. 2.

Aug. de Sanctis ſermo. 18. & 20.

tis emiserat, cum mulierem propter prolem solum, sciret esse benedictam, seu benedicendam, quando audiuit ab Angelo: *Benedicta tu in mulieribus*, nouam & peregrinam benedictionem audiuit, numquam alicui virgini, seu sterili factam, immo nec alicui alteri, nec sibi, vt dicit Ambrosius: Benedictionis nouam formulã mirabatur Virgo, quæ numquã est ante comperta: soli Virgini hęc salutatio seruabatur, quia si sciuisset Maria ad aliũ quempiam similem esse factũ sermonem, vt pote quæ habebat legis scientiam, numquam eam quasi peregrinam talis salutatio expauisset. Non igitur secundum Ambrosium insolita, & peregrina fuit Virgini ista salutatio ratione Angeli apparentis: quia consueta erat Angelorum apparitionibus, & collocutionibus: sed fuit peregrina, & insolita sibi propter nouam nunciationem, & benedictionem. Ita quòd fuit nouus modus salutandi, quem numquam Angelus fecerat, nec tenuerat talem modum, salutando eam, vel aliam personam.

Virgines & steriles in Israel maledictæ, & in contéptũ erant.

Ambros. ibidem.

Sed Hieronymus dicit insolitam fuisse hanc salutationẽ, propter Virginis humiliationem: bene namque Virgo sciebat Prophetiam Isaiæ, qua dicebatur quòd Virgo erat paritura: sed propter eius nimiam humilitatem non putabat de se tam grandia, & alta, quòd ipsa esset illa, quæ posset esse Mater, & Virgo. Vnde volens Angelus in admirationẽ ipsam attollere, & eleuare supra id, quod de se existimabat, laudes eius in salutatione coniunxit dicens, quòd erat gratia plena: & Dominus erat cum ea. Nam, vt dicit Hieronymus: Animo humili nihil mirabilius esse videtur, quàm quòd magna, & grandia esse narrentur de ipso.

Hieronymi opin.

Isa. 7.

An Angelus flexo genu, & cum reuerentia Beatam Mariam semper Virginem salutarit.

Quæst. 2.

AD secundam est dicendum, quòd antequam Angelus Virginem salutaret, non legitur Angelum alicui homini reuerentiam fecisse, nec alicui mulieri, quia semper maior recipit reuerentiam a minori, & non exhibet ei. Angelus autem

filiæ nasciturae debebat esse Maria: quod syra lingua Domina interpretatur, in signum quòd electa erat Domina hominum, & Angelorum: propter quod cantat Ecclesia: Maria Syra lingua Domina dicitur. Cant. Ecclesiæ.

Aue regina cælorum,

Aue Domina Angelorum.

Congruum ergo fuit, quòd cum summa reuerentia Angelus Virginem salutaret, vtpote sicut Dominam factam & electam: sicut congruum est, quòd seruus veneretur dominam suam. Secundo, beata Virgo excessit Angelos in diuina familiaritate: quia vicinior, & secretior, & familiarior fuit Virgo Deo, quàm aliquis Angelorum. Ideo signanter dixit Angelus: *Dominus tecum*, ac si diceret: Non mireris si genuflexo, & cum maxima reuerentia ego saluto te, & si ego exhibeo omnem reuerentiam: quia Dominus est tecum aliter quàm mecum. Nam Dominus cæli, & terræ, est mecum, sicut Dominus cum seruo suo, & sicut Creator cum creatura sua. Sed tecum est, sicut filius cum sua matre, & sicut genitus cum sua genitrice. Et planum est, quòd nihil est familiarius matre: quia filius est genitus ab ea, & potissime in sua pueritia, quando nihil filio patitur esse occultum, quod ipsa nolit videre, tangere, & pertractare, immo naturale est, quòd mater cum maiori securitate, & auiditate scrutetur omnia secreta filij, quàm suæ naturę, vel propriæ personæ. Tertio, beata Virgo excessit omnes Angelos in gratiæ vbertate, quia vbertas gratiæ beatæ Virginis excessit omnem gratiam Angelorum: ideo dixit: *Gratia plena*, ac si diceret: Mihi & cuilibet Angelo, & omnibus Sanctis alijs per partes infusa est diuina gratia: sed tibi tota plenitudo gratiæ donata est. In tantum, vt ipsius fontis gratiæ merueris esse mater: ideo merito facio tibi reuerentiam. Dicamus ergo quòd Angelus cum maxima reuerentia Virginem salutauit, propter eius supra ipsum dignitatem, familiaritatem, & gratiæ vbertatem.

An salutatio sit neganda alicui propter excommunicationem.

Quæst.3. Excõmunicatum trib⁹ modis possumus scire aliquẽ esse.

AD tertiam est dicendum quòd quis potest scire aliquẽ excommunicatum tribus modis. Primo, per sacramentalem confessionem. Secundo, per iudiciariam inquisitionem. Tertio, per publicam sententiæ nunciationem. Primo modo puto, quòd si quis in confessione sacramentali sciat aliquem esse excommunicatum, salutationem sibi negare non debet, nec eum tenetur vitare in alijs actibus iure prohibitis, quia nescit talem esse excommunicatum, vt homo, sed vt Deus. Nec confessio sacramentalis, per quam scit eum esse hæreticum, ordinatur ad condemnationem pœnæ, sed potius ad absolutionem. Et planum est quòd excommunicatio pœna est.

Si vero aliquis sciat talem excommunicatum esse per iudiciariam inquisitionem, credo quòd ei salutationem debet denegare, & ipsum vitare in omnibus actibus prohibitis in iure, quia scit vt homo, & quia iudiciaria inquisitione ordinatur ad condemnationem pœnę: vnde quamtumcumque talis sciat priuata inquisitione ipsum esse excommunicatum, ex quo scit vt homo, tenetur eum vitare.

Sed tertio modo, si quis sciat aliquem excommunicatum per publicam sententiæ nunciationem: salutationem ei debet negare, & ipsum vitare, non participando cum ipso in diuinis, aut in crimine, nec post aggrauatam sententiam de participatione, nec ex contemptu clauium Ecclesiæ: quia in talibus participando, puto quòd incideret sententiam, & mortaliter peccaret. Vnde dicit Ioannes in Canonica sua: Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec *Aue* ei dixeritis. Qui enim dicit illi: *Aue*, communicat operibus eius malignis. Hæc Ioannes: Sed si quis salutet aliquem excommunicatum non participando in crimine, nec post sententiam aggrauatam, nec

2.Ioan.1.

ex

ex contemptu : sed ex quadam verecundia, vel timore quodam, ne videatur eum contemnere, puto quòd non peccaret mortaliter, nec incideret sententiam excommunicationis saltem maioris.

An salutatio sit neganda alicui propter prædicationem.

AD quartam est dicendum, quòd ista quæstio non est dubia propter dictum Helisei Prophetæ, & Christi. Nam Heliseus cum misisset Giezi ad suscitandum puerum, vel filium sunamitis mulieris, mandauit ei dicens: Si occurrerit tibi homo, non salutes eum: & si salutauerit te quispiam, non respondeas ei. Christus vero in Luca quando misit discipulos ad prædicandum, mandauit eis: Neminem per viam salutaueritis. Videtur quòd propter prædicationem, & propter talia opera pietatis explenda, salutatio sit neganda. Quæst. 4. 4. Reg. 4. Luc. 10.

Sed cum Paulus Apostolus in suis Epistolis mandauerit fideles Christi esse salutandos, dicit: Salutate vos inuicem in osculo sancto. Ipse etiam Saluator post quam præceperat discipulis, vt neminem per viam salutarent, statim addidit: In quamcumque domum intraueritis, primum dicite: Pax huic domui. Et hoc est quoddam salutare. In contrarium. Eph. 4. Luc. 10.

Ideo sciendum est quòd secundum Cyrillum, Saluator non prohibuit simpliciter salutationem prædicatoribus: sed voluit quòd tempus prædicandi, vel prædicationi competẽs, non expenderet frustra in locutionibus inutilibus. Sunt enim ipsæ salutationes principia mutuæ locutionis, & inquisitionis de prosperis, & aduersis, de Filijs, & propinquis, in quibus occupare tempus prædicationi Dei verbi necessarium, non posset fieri sine peccato. Sicut opus Dei intermittere propter opus hominis, non sine peccato esse potest, & maxime in Ecclesia primitiua, quando propter multitudinem infidelium semper occurrebat tẽporis opportunitas ad prædicandum. Voluit igitur Saluator dicere: Recto tramite incedite, non alternantes benedictiones benedictionibus: quia Cyrillus

damnum est expendere tempus, prædicationibus competens frustra, præter quàm in rebus necessarijs.

Ambr. super 10. c. Lucæ, li. 7 to. 3. Ambrosius vero dicit, quòd Dominus non prohibuit neminem salutare, quòd ei displiceret beneuolentiæ officium, sed quòd plus deberet eis placere prædicationis verbum, quã humanæ beneuolentiæ obsequium, ac si diceret: Non sitis soliciti in alienis verbis, sed blandicias, & colloquia hominum fugite. Propter gloriam ergo diuini verbi secundum Cyrillum, neminem salutare, est prædicationi competens, colloquijs hominum non occupare. Secundum vero Ambrosium, neminem salutare, est fauoribus, & blandicijs hominum magis, quàm verbis diuinis non delectari. *Amb. ibidem.*

An salutatio sit neganda alicui propter odium, & rancorem.

Quæst. 5. AD quintam est dicendum, quòd salutationem esse negandam alicui, dupliciter potest intelligi. Primo propter odium, & rancorem augumentandũ. Secundo propter odium, & rancorem proditorie non occultandum. Primo modo, salutatio est neganda, propter odium & rancorem augumentandum. Frequenter igitur homines ad inuicem conuersantes, humana fragilitate pro leui causa irascuntur, & quia irati propter impetum passionis perdunt iudicium rationis, & tunc non possunt præuidere quid sit melius & rationi consonum. Concipiunt subito odium, vel rancorem, contra quem irascuntur: quem rancorem, si statim non deponunt, illum non amplius salutando, vel cum eo amplius non conuersando, volunt quòd illa subitanea ira crescat in odium, & (dicente Augustino) trabem faciat de festuca, & animam faciat homicidam. Quod sine peccato mortali esse non potest: quia sicut non salutare est fraternam charitatem negare. Vnde dicit Apostolus: Sol non occidat super iracundiam vestram. Igitur negare alicui salutationem propter odium, vel rancorem augumentandum, vt quòd quis appetat odium, vel rancorem conceptum crescere inter eũ, & pro-

Aug. in regula, to. 1

Eph. 4.

& proximum sine graui peccato esse non potest. Secundo modo negare salutationem alicui propter odium, vel rancorem non occultandum proditorie, dicendum est quòd minus peccatum est, & minus malum, illum, contra quem homo habet odium, vel rancorem non salutare, & non conuersari cum ipso, quàm sub signo saluta tionis, & sub specie amicabilis conuersationis, proditorie eum decipere, ostendens se diligere eum, quem odit: quia peccatum proditionis est peccatum, vel circumstantia multum aggrauans peccatum. Vnde aggrauatum est multum peccatum Iudæ, qui sub signo salutationis, & osculi, quæ sunt signa beneuolentiæ, Christum tradidit. Dicit ergo Origenes super illo verbo in Matthæo: Aue rabi, & osculatus est eum, quòd omnes proditores veritatis, & amare veritatem fingentes, osculi & salutationis signo vtuntur. Et Ambrosius super Lucam ait: Amoris pignore, vulnus infigere, & salutationis, vel osculo tanquam pacis instrumento, mortem irrogare, maximum est peccatum. Proditores namque non vitantur, sed tantum manifesti inimici vitari possunt.

Origen. in Matt. 26. to. 3.

Ambr. in Luc. to. 3.

An Angelus per hoc verbum : Aue, *nouam salutationem nunciare intenderet.*

AD sextam, vtrum Angelus per hoc verbum, *Aue*, aliquam nouam salutationem Virgini nunciare intenderet, dicendum quòd væ importat maledictionem: & quia triplex maledictio in alijs mulieribus propter peccatum reperitur, a quibus omnibus Maria fuit præseruata, & ideo nouam salutationem sibi annunciauit Angelus cum dixit: *Aue*. In virginibus enim est væ sterilitatis, & in coniugatis væ corruptionis & subiectionis, in viduis væ desolationis: a quibus Beata Maria fuit immunis: quia fuit Virgo sine sterilitate, coniugata sine corruptione & subiectione, vidua cum virginitate & sine desolatione. Item in matribus est triplex væ culpæ & pœnæ: est enim eis libido in concipiendo, grauitas in portando, dolor in pariendo, a quibus omnibus Maria fuit

Quæst. 6.

fuit immunis, quia concepit ſine libidine, grauida ſine grauamine, & peperit ſine dolore. Item in omnibus hominibus & mulieribus eſt triplex væ, culpæ ſcilicet originalis, mortalis,&venialis,& triplex væ pœnę,ſcilicet pœnę infernalis, pœnæ purgatorij, & pœnæ mortis,a quibus omnibus Maria fuit præſeruata: ideo *Aue* nouam ſalutationem Angelus nunciauit.

LECTIO VI.

De nomine perſonæ ſalutatæ.

MARIA.

Oſito verbo ſalutationis, in parte iſta Euangeliſta ponit verbum perſonæ ſalutatæ nominationis, dicens,quòd perſona illa vocata eſt *Maria*, quod nomen interpretatur ſtella maris, vt ſupra dictum eſt. Et conuenit id nomen, per quod factum eſt opus noſtræ redemptionis, firmamenti inſtitutionis, & fundationis, quod fuit opus creationis factum ſecūda die, vt de tali firmamento intelligatur quod ſcribitur in Geneſi:Fiat firmamētum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. Ita quòd Maria dicatur firmamentum fidei fundatione: & dicatur poſitū in medio aquarum virtuoſa operatione: & dicatur diuidere aquas ab aquis, bonorum a malis ſeparatione. Fuit namque Maria fundamentum,ſeu firmamentum fidei fundatione: quia generatio Sanctorum ante aduentum Chriſti præterijt:

Maria ſtella maris.

Gen. 1.

Eccls. c.1

terijt: & generatio Sanctorum post eius aduentum aduenit, non stando firmi in fide. Sed beata Virgo tamquam firmamentum firmum stetit in æternum. Vnde ipsa fuit vere illud sanctuarium & illud firmamentũ, quod firmauerunt manus Domini, qui regnat in æternum, & vltra, vt dicitur in Exodo. Fuit autem illud firmamentum positum in medio aquarum virtuosa operatione. Nam stare in medio aquarum, est stare in medio diuersorum populorũ, quia aquæ multæ, populi multi, vt scriptura testatur, non declinando a dextris vel a sinistris, sine operatione virtuosa esse non potest. Maria autem semper in medio stetit, scilicet Iudæorum prauæ, & peruersæ nationis, & tamen semper stetit recta ad modum quadrati, lucens inter eos sicut vera maris stella. Fuit enim simplex, sine querela, & sine reprehensione in medio prauæ & peruersæ nationis, inter quos refulxit sicut luminare in mundo, vt dicit Apostolus de ipsa ad Philippenses: Sed diuisit aquas ab aquis, per bonorum a malis sequestrationem. Ante enim beatam Virginẽ commixtæ erant aquæ superiores cum inferioribus, id est boni cum malis: cum nullus posset bonus apparere tyrannicæ potestati subiectus. Sed Maria fuit mediatrix & sequestrix inter istas aquas, quando deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles, sicut ipsa cecinit in suo Cantico. Et quia superius quæsitum fuit de isto nomine *Maria* quantum ad eius interpretationem, nunc quæratur de tali nomine quantum ad litteras, quibus tale nomẽ integratur. Nam constat, quòd hoc nomen integratur quinque litteris, scilicet M, A, R, I, A. Quinque igitur dubitationes possunt fieri.

Exo. 15. *Apoc. 17* *Phil. 2.* *Maria in suo Cant. Luc. 1.*

Prima, vtrum Maria fuerit singulariter mater omnium sanctorum.

Secunda, vtrum fuerit singulariter aduocata omnium peccatorum.

Tertia, vtrum fuerit singulariter regula omnium virtutum & morum.

Quarta, vtrum fuerit interfectrix singulariter omnium vitiorum.

Quinta

Quinta, vtrum fuerit singulariter armarium donorum Spiritus sancti.

An Deipara Virgo fuerit singulariter Mater omnium Sanctorum.

Quæst. 1. AD primam est dicendum, quòd beata Virgo mater fuit omnium sanctorum quattuor modis. Primo, quia omnibus sanctitatem fundauit. Secundo, quia omnibus sanctitatem generauit. Tertio, quia omnibus sanctitatem manifestauit. Quarto, quia omnibus sanctitatem impetrauit. Nam super illo verbo Psalmi: * Mater Syon dicet: Homo, & homo * natus est in ea, & ipse fundauit eam Altissimus, dicit Augustinus in libro de symbolo, quòd quia domum Dei decebat sanctitudo in longitudine dierum, ideo prius Dei filius voluit Virginem suam matrem sanctitate fundare, quàm in ea corporaliter habitare, & eius sanctitatem tanquam fundamentum omnibus sanctis voluit ordinare, quia in tempore plenitudinis gratiæ fundata. Nullius enim sanctitatem sancta mater Ecclesia colit, vel celebrat, quàm beatæ Virginis: ita quòd celebratio sanctitatis beatæ Virginis fundamentum primordiale est celebrationis sanctitatis omnium Sanctorum. Verum namque est, quòd in veteri Testamento multi fuerunt sancti viri Patriarchæ, & prophetæ: sed quia illi non fuerunt tempore plenitudinis gratiæ, ideo sanctitatem eorum sancta mater Ecclesia non sollemnizat. Sed sicut tempus plenitudinis gratiæ initiatum fuit in Virgine, quia prius fundanda erat domus Dei, quàm Dei filius ipsam inhabitaret: ideo sanctitas beatæ Virginis fundamentum sanctitatis omnium Sanctorum est, qui tempore plenitudinis gratiæ sollemnizantur per Ecclesias. Vnde per suam natiuitatem, & per sanctitatē eius natiuitatis, beata Virgo omnibus sanctis sanctitatem fundauit. In eius vero Annunciatione, omnibus sanctis sanctitatem aggenerauit, quia tunc secundum Augustinum in libro de symbolo, quando Gabriel Angelus ipsam salutauit, tunc

*al. Nunquid. * al. factus. *Aug. li. 2. de symb. ad Catechu. ca. 5. to. 9.*

Aug. in li. de symbolo eodē in loco supra citato

cam

eam Spiritus sanctus fœcundauit, tunc illa femina virū sine viro concepit, tūc repleta est gratia, tunc Dominū suscepit, vt esset in ea qui fecerat eā. Hæc Augustinus. Scribitur enim in Daniele quòd cū Daniel existeret in captiuitate Regis Babylonis cum alijs Iudæis, de quorum populo Christus erat nasciturus, & continue orationibus, & ieiunijs postularet a Deo, vt liberaret eos de captiuitate illa, peccata, quibus illam pęnam meruerat, remittendo, & Saluatorem Christum eis promissum mittendo; responsum est sibi per Angelum dicentē ei: Quia vir desideriorū tu es, ideo ego veni, vt indicarem tibi quę ventura sunt. Tu autē animaduerte sermonem, & intellige visionem. Septuaginta hebdomadæ abbreuiatæ sunt super populum tuum, & super Vrbem sanctam tuam Hierusalē, vt consummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio, & prophetia, & vngatur Sanctus sanctorum: id est nascatur Christus, qui sua conceptione vnctus fuit oleo sanctitatis, & lætitię præ omnibus participibus suis. Si ergo Sanctus sanctorum fuit Christus, quem beata Virgo generauit, bene dictum est ergo, quòd ipsa fuit Mater omnium Sanctorū, omnibus sanctitatem ipsam generando, id est Christū. Tertio sanctitatē beata Virgo omnibus Sanctis manifestauit, & pręsentauit, & hoc in sua Purificatione, quia tunc sanctitatem omnes Sanctos sanctificantem manifestauit mundo. Vnde sanctus Simeon accepit eum, & dixit: Nunc dimittis seruum tuum Domine in pace. Quia viderunt oculi mei; salutare tuum. Tale, inquit, salutare, quod est lumen ad reuelationem gentium, & est gloria plebis tuæ Israel. Quarto omnibus sanctitatem impetrauit, & hoc in sua Assumptione, vnde dicit Gregorius in collecta: Subueniat plebi tuæ, quæsumus Domine, Dei genitricis oratio, quam idcirco de præsenti sæculo migrare iussisti, vt ipsam pro nobis in cælesti gloria, intercedere sentiamus. Sunt enim quattuor quæ homines sanctos faciunt. Primum est dilectio proximorum, quia qui proximum diligit, legem impleuit. Secundum est timor trasgressionis diuinorum

Dan. 9. *Ibidem.* *Hebr. 1.* *Luc. 2.* *Greg. in collecta, quæ legitur in festo Assumptionis.* *Rom. 13.*

mandatorum, quia si volumus ad vitã ingredi, oportet serua-
Mat. 19. re mandata. Tertium est cognitio credendorum, sine fide
Heb. 11. namque impossibile est placere Deo. Quartum est, expe-
ctatio præmiorum, vt firmiter expectet quis se præsentatu-
2. Cor. 5. rum ante tribunal Christi, recepturum præmium, siue poe-
nam, quam meruit. Omnium istorum mater est Virgo Ma-
Eccli. 24 ria. Vnde ipsa dicit: Ego mater pulchræ dilectionis, scilicet
proximorum: timoris, scilicet transgressionis mandatorum, & agnitionis, scilicet credendorum, & sanctæ spei, scilicet expectationis præmiorum, propter quod omnibus sanctis potest ista condonare, & impetrare. Et ideo beata Virgo est mater omnium sanctorum, quia omnibus sanctis sanctitatẽ fundauit in sua Natiuitate, & in vtero suæ matris sanctificatione, omnibus sanctis sanctitatem generauit in sua Annunciatione, omnibus sanctis sanctitatem manifestauit in sua Purificatione, omnibus sanctis sanctitatem impetrauit in sua Assumptione. Vt sibi ab omnibus sanctis intelligatur esse
Iud. 8. dictum, quod scribitur in Iudith: Nunc ergo ora pro nobis, quantum ad orationum suffragium: quoniam tu mulier sancta es, quantum ad eius potestatis & sanctitatis patrociniũ.

An Deipara Virgo fuerit singulariter Aduocata omnium peccatorum.

Quæst. 2. Isidorus. AD secundam est dicendum, quòd secundum Isidorum volens aduocare pro alijs, quinque conditiones debet habere. Primo Iudicis confidentiam, vnde prima cautela, quam Philosophus ponit in Rhetoricis est quòd homo faciat sibi iudicem fauorabilem, & beneuolum. Secundo, pietatis clementiam. Nam per Spiritum sanctum dicitur Iu-
Eccli. 4. dici, & Aduocato: In iudicando esto pupillis misericors, vt pater: & pro viro matri illorum, & eris tu velut filius Altissimi obediens. Tertio rei indigentiam, quia aduocatus necessarius est impotentibus, & oppressis, & molestatis a fortioribus eis. Quarto importunam perseuerantiam. Nam perseuerantia est multum necessaria inp etendo, potissime, quando

quando non dubitatur de benignitate iudicis. Vnde dicit Chrysostomus: Petentis negligentia reprehenditur, quando de dantis misericordia non dubitatur. Quinto aliorum reuerentiam. Cum enim aliquis aduocatus habetur in reuerentia, & timore ab alijs, non accipiunt illi causam, & quæstionem contra ipsum, sed potius eum in causa illa iuuant. Ista autem quinque per ordinem habet Virgo Maria, ex quibus merito dicitur aduocata peccatorum. Primo iudicis confidentiam. Nam filius est iudex viuorum, & mortuorū, cuius confidentiam tantam habet beata Virgo de omni re, quam petit, vt etiam si sibi negare videatur, non dubitat exaudiri. Vnde dicit Augustinus super Ioannem, quòd quando Virgo dixit Christo: Vinum non habent; & Christus respondit: Quid mihi & tibi est mulier: nondum venit hora mea; non propter hoc mater dubitauit exaudiri. Sed ait Ministris: Quodcumque dixerit vobis, facite: ac si diceret, vt ait Augustinus, licet negare videatur quod peto, finaliter tamen non patietur filius meus coram tot astātibus me confundi: vt in mea petitione erubescentiam habeam. Hæc Augustinus. Firmiter namque credendum, quòd de omni eo, quod petit mater Filio, hoc sibi respondet quod Salomon respondit matri: Pete mater mi a me quod vis, neque enim fas est, vt auertas faciem tuam a me. Secundo habet pietatis clementiam, & hoc ex natura. Quia mulier naturaliter clementior est viro, & magis pium cor habet, & passiuum, quàm homo. Ex gratia, quia sicut omni gratia, sic omni pietate, & clementia plena fuit. Et ex doctrina, quia memor doctrinæ filij semper est, qua dixit: Misericordiam volo, & non sacrificium. Vnde quilibet experitur, quòd in omni tribulatione positus, magis inclinatur ad auxiliū matris quàm ipsius Filij, vel alterius Sancti implorare, dicendo: Sancta Maria iuua me: ac si innatum esset cuilibet ad illam Dominam recurrere, cui proprium est misereri, & de afflictis & tribulatis compassionem habere. Tertio, habet rei indigentiam, quia signanter ipsa aduocata extitit pro peccatoribus, & oppressis a diabolo, & semper est, vt dicit Bernardus:

Chrysost. super illud Mat. Petite, & acci. c. 7. to. 2.

Aug. super Ioan. c. 2. to. 9. tract. 10. f. 20. vbi verba Euangelista leguntur, sed alia non reperiuntur.

3. Reg. 2.

Mat. 11.

apud filium suum inducit illud verbum Euangelicum: Me-
Matt. 9. mor esto fili verbi tui, in quo peccatoribus spem dedisti. Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus. Et: Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Quarto habet importunam perseuerantiam. Interfuit enim, vt ait Augustinus, illi sententiæ, & parabolæ, quam Filius eius
Luc. 18. in Luca induxit: Oportet semper orare, & non deficere. Et postea addidit: Iudex quidam erat in quadam ciuitate, qui nec Deum timebat, nec hominem reuerebatur. Et accessit ad eum quædam vidua, petens ab eo, vt vindicaret eam de aduersario suo, qui ipsam opprimebat. Et nolens ipsam audire per multum tempus, finaliter ait: Etsi Deum non timeo, nec hominem reuereor: tamē quia mihi importuna est, vindicabo ipsam. Vnde firmiter credendum est, quòd numquam cessat beata Virgo pro peccatoribus aduocare donec a Filio suo exaudiatur, vt dicit Anselmus. Quinto, habet omnium Sanctorum reuerentiam. Omnes enim Sanctos in auxilium peccatorum introducit, vt multiplicatis intercessoribus largiatur. Ita quòd ipsa petente, omnes petunt cum ipsa. Et alijs petentibus pro eorum deuotis, sine patrocinio matris Regis obtinere non possunt. Igitur Virgo sanctissima aduocata est omnium peccatorum, propter Iudicis confidentiam, propter suæ pietatis clementiam, propter peccatorum indigentiam, propter importunam perseuerantiam, et propter Sanctorum reuerentiam. Vt merito omnes peccatores sibi dicant quod dixit Adonias, qui interpretatur seruus mœrens
3. Reg. 2. matri Salomonis: Loquere pro nobis Regi, quia in te est pietatis, & misericordiæ clementia: neque enim quidquam tibi negare poterit, quia apud te est regis familiaritas, & confidentia.

An Deipara Virgo fuerit singulariter regula omnium virtutum, & morum.

Quæst. 3. Ambr. in lib. de Virginibus. n. 4.

AD tertiam est dicendum, quòd Ambrosius hanc quæstionem determinat in libro de virginibus dicens, quòd

beata

beata Virgo poteſt conſiderari ſecundùm quattuor differentias temporis. Prima, quando fuit templo Dei per parentes dedicata, vſque ad Angelicam ſalutationem. Secunda, quando fuit Ioſeph ſponſo ſociata; vſque ad Chriſti incarnationem. Tertia, quando fuit cum filio ſuo nato conuerſata, vſque ad eius paſſionem. Quarta, quando fuit collegio Apoſtolorũ, & ſpecialiter fuit curę B. Ioannis commendata, vſque ad eius aſſumptionē. In quolibet autem iſtorum temporum beata Virgo fuit regula virtutum, & morum. Singulariter tamen tempore, quo fuit templo dedicata, floruit virtute puritatis, & honeſtatis, in tantum, vt totum illud tempus occuparet in diuinorum contemplatione, & oratione, & librorum legis, & prophetarum lectione, & Angelorum collocutione, ita, vt talibus delectata Comitibus, omnino eſſet ab omnibus mundialibus ſeparata, & tota cæleſtis facta: nec mirum, quia quanto plus aliquis coniungitur ſpiritualibus, & cæleſtibus, tanto plus ſeparatur a carnalibus, & terreſtribus; eo quòd ſecundum Auguſtinum in libro de Trinitate, cum aliquid æternũ, ſecundum quòd mente poſſumus, capimus, non in hoc mundo ſumus. Beata Maria coniungenda erat cæleſti Regi, & efficienda eius corporalis Mater. Vnde mente, & corpore erat illo tempore ab omnibus carnalibus, & corporalibus ſeparata, & tanta puritate, & honeſtate repleta, qua maior ſub Deo non poſſet intelligi. In tempore, quo fuit eius ſponſo ſociata ſpecialiter Virgo floruit virtute humilitatis. Et hoc ſingulariter apparuit in eius reſponſione, quando vocata in Reginam, & Matrē Regis cæli & terræ, ſe ancillam nominauit, dicens: *Ecce Ancilla Domini*. Super quo verbo dicit Hieronymus, quòd Virgo fuit repleta doctrina filij ante quàm ipſum filium generaret. Doctrina namque Chriſti fuit: Diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde. Non enim beata Virgo a Chriſto didicit mortuos ſuſcitare, ſuper aquas ſiccis pedibus ambulare, aquam in vinum tranſmutare: ſed didicit hoc: Mitis ſum, & humilis corde. Secundo apparuit in ſuæ cognatæ Heliſabeth obſequioſa adminiſtratione: quia

Aug. 4. de Trin. 10. 8

Ioan. 15.

tribus

tribus mensibus, postquam fuit ab Angelo nunciata, & mater Domini facta, stetit in obsequio Helisabeth, cuius humilitatem videns Helisabeth, admirans ait: Vnde hoc mihi vt veniat Mater Domini mei ad me? Tertio apparuit eius humilitas in obsequio, & obedientia sponsi sui Ioseph, cui tāquā sancta, & humilis coniūcta, in omnibus seruiebat, & obediebat secundum Deum, & legem matrimonij: vnde cum ipso in Betlehem iuit, vt professionem faceret cum alijs Imperatori Augusto. Tempore vero, quo fuit cum suo genito conuersata, singulariter floruit virtute fidei firmitatis: quia omnia miracula, omnia dicta, omnia facta filij sui semper conferebat, & disputabat in corde suo. Super quo verbo dicit Ambrosius, quòd virgo licet esset mater Domini, tamen præcepta, dicta, & facta eius in carne assumpta de ipsa scire cupiebat, & discere volebat, non quòd in illis dubitaret. In virtute pietatis tantam curam habuit sui Filij, ipsum nutriendo, & sequendo per mundum, & tunc fuit Marta ministrans filio, & præcipue in passione patientiæ virtute resplenduit fidei firmitate: sed vt magistra effecta, alios informare. Sed tēpore, quo fuit collegio Apostolorū, & curæ beati Ioannis recomendata, singulariter resplenduit virtute ardentis charitatis: quia, secundum Ambrosium, toto illo tempore diuinus amor, & desiderium perueniendi ad filium in tantum ipsam accenderat, vt sicut ferrum in igne missum non est aliud quàm ignis, sic Virgo ardore dilectionis sui filij accensa, non erat alium quàm ardor. Ergo cum beata Virgo fuit templo dedicata, regula fuit virtutis, puritatis, & honestatis. Cum fuit suo sponso sociata, regula fuit virtutis humilitatis. Cum fuit cum eius filio conuersata, regula fuit veritatis fidei firmitatis. Cum fuit collegio Apostolorum recomendata, regula fuit virtutis charitatis. Et sic fuit regula omnium virtutum, & morum, quia quælibet istarum virtutum effectiue est omnis virtus, omneq; virtutem efficit mentis puritas: humilitas vero est omnis virtus conseruatiue, quia humilitas omnem virtutem conseruat. Fides autem est omnis virtus fundatiue, quia est fundamentum omnium virtutum.

Marginal notes: Luc. 1. — Exēplū.

virtutum. Sed charitas est omnis virtus informatiue: quia est forma omnium virtutum: Vnde dicit Ambrosius, quòd sicut beata Virgo implebat omnia virtutum officia, vt non tam disceret, quàm doceret, vt merito de laude virtutũ eius dicatur in persona eius, quod scribitur: Non est talis mulier in aspectu puritatis, & honestatis in pulchritudine, in mansuetudine mansuetæ humilitatis: & in sensu verborum doctrinæ firmitatis, & charitatis. *Iudit. 11.*

An Deipara Virgo fuerit singulariter interfectrix omnium vitiorum.

AD quartam est dicendum, quòd Bernardus super Missus est, istam dubitationem soluit dicens: Quoniã diabolus per mulierem, humanam naturam perdidit; congruũ erat; vt Dei filius per mulierem humanam naturam saluaret. Deuicit autem diabolus, & prostrauit totam naturam humanam, mediante muliere, specialiter propter tria vitia, ad quæ reducuntur omnia alia. Primo per carnis concupiscentiam, quando ait: Cur præcepit vobis Deus, ne comederetis de omni ligno paradisi? Comedere autem ineffrenate de omni cibo, pertinet ad concupiscentiam gustus, sicut luxuriari cum omni femina pertinet ad concupiscentiam tactus. Secundo per cupiditatis auaritiam, quando dixit: Scietis bonum, & malum. Nam auaritia secundum Augustinum, non solum est inordinatus appetitus pecuniæ, sed etiam inordinatus appetitus cuiuslibet rei. Tertio per elationis superbiam, quando dixit: Eritis sicut dij. Velle autem esse sicut Deus, planum est, quòd pertinet ad superbiam. Igitur Dei filius mediante Virgine totam naturam humanam seruauit, & recuperauit, ac ipsum caput vitiorum debellauit per tria arma opposita istis, quia carnalem concupiscentiam a diabolo instigatam uicit per Mariæ perpetuam dignitatem. Eius cupiditatis auaritiam vicit per Mariæ fructus fœcunditatem, per quem totus mundus ditatus est, & diuitijs repletus. Sed ipsius elationibus superbiam vicit

Quæst. 4. *Bernard. homil. 2. sed verba sunt varia, non tamẽ sensus.* *Gen. 3.* *Aug. 11. super Genes. c. 21. to. 3. & 3. de lib. arbit. to. 1.*

vicit per Mariæ singularem humilitatem: et hoc est quod dicitur in Genesi: Cum enim dixisset Deus serpenti, vel diabolo in forma serpentis apparenti: Quia fecisti hoc, scilicet quia mulierem decepisti, maledictus eris inter omnia animantia, & bestias terræ. Et postea subdidit: Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius, & ipsa conteret caput tuum. Planum est autem quòd talem victoriam non fecit de diabolo, vel de serpente prima mulier Eua, quòd esset inimicitia inter eam, & serpentem, & ipsa caput eius contereret: immo cum serpente amicitiam copulauit, & suggestioni eius ex toto obediendo, & caput eius seruauit: & præcepta Dei propter eū transgrediendo, nec alia mulier hanc victoriam fecit de serpente, vel diabolo, quòd inimicitiam cum ipso haberet, vel caput eius contereret. Soli ergo Mariæ seruabatur hæc victoria fienda, quia ipsa sola, & semē eius Christus, cum diabolo habuit inimicitias, & cum semine eius omnia vitia instigata interemit (eo quòd tam in matre, quàm in semine eius Christo princeps huius mundi non habuit quidquam) & caput eius venenatum confregit. Interfectrix ergo fuit beata Virgo omnium vitiorum, quia carnales concupiscentias a diabolo instigatas interfecit propter suam perpetuam virginitatem. Ipsius mundi cupiditates, & auaritias interfecit per sui fructus foecunditatem. Satis enim est auarus, cui fructus beatæ Virginis Mariæ non sufficit. Sed diaboli elationes, superbias, & iactantias interfecit per suam singularem humilitatem. Vt de victoria beatæ Mariæ contra diabolum, & vitia instigata ab ipso, intelligatur quod scribitur in persona eius: Vna mulier Hebræa fecit confusionem in domo Regis Nabuchodonosor, quia caput Holofernis non est in eo. Vt dicatur Virgo Maria mulier Hebræa, per eius victoriosam impugnationem. Interpretatur enim Hebræa, Victoria, vel Vincens. Vt dicatur fecisse confusionē in domo Nabuchodonosor per vitiorum interfectionem. Interpretatur enim Nabuchodonosor, angustia, vel angustiatus. Et multum est angustiatus, qui est inuolutus in peccatis.

Gen. 3. Iudit. 14.

catis. Sed dicitur absciſiſſe caput Holofernis, id eſt diaboli per ipſius diaboli effugationem, per ipſam enim princeps mundi huius eiectus eſt foras, qui illi dominium mundi abſtulit.

An Deipara Virgo ſingulariter fuerit donorum Spiritus ſancti armarium.

AD quintam eſt dicendum, quòd Auguſtinus in quodam ſermone de natiuitate Virginis, determinat hanc quæſtionem, pertractans illud verbum in Prouerbijs: Sapientia ædificauit ſibi domum, & excidit columnas ſeptem. Dicit quòd domus Virginalis thalami, per diuinam ſapientiam ædificata ſeptem columnis ſuffulta extitit, quia venerabilis mater ſeptem Spiritus ſancti donis dotata fuit. Ad cuius intellectum eſt ſciendum quòd beata Virgo perfecta fuit in vita actiua, & contemplatiua. Vnde in eius Aſſumptione legitur illud Euangeliũ de Marta & Maria, per quas duas mulieres, perfectio vtriuſque vitæ datur intelligi, vt dicit Auguſtinus ſuper Lucam: In perfectione autem vitæ contemplatiuæ, tria ſunt neceſſaria. Primum eſt diuinorum ſupra humanum modum intellectio, & ad hoc requiritur donum intellectus, quia in tam excellenti luce, mentis humanæ acies non figitur inualida, niſi per donum intellectus illuſtretur. Secundum eſt diuinorum ſupra humanum modum ſententiatio, vt de diuinis homo iudicet, & ſententiet ſupra modum humanum, & ad hoc requiritur donum ſapientiæ, quia vt dicit Apoſtolus: Sapiens & ſpiritualis homo iudicat omnia, & ipſe a nemine iudicatur. Tertium eſt humanorum, ſupra modum humanum prudens, & diſcreta conuerſatio. Et ad hoc requiritur donum ſcientiæ, quia ſicut ſapientia eſt de diuinis, ita ſcientia eſt de humanis. Ad perfectionem ergo vitæ contemplatiuæ, tria dona requiruntur, ſcilicet donum intellectus, donum ſapientiæ, & donum ſcientiæ. Vita vero actiua verſatur inter duo, proſpera ſcilicet, & aduerſa, Aduerſorum ſupra modum humanum

Quæſt. 5. *Aug. in ſerm. de Natiuit. Virginis to. 10. Prou. 9.*

Aug. ſuper Luc. c. 10. to. 4.

Vita contemplatiua.

1 Cor. 2.

causæ inuestigatio est per donum consilij. Nam inuestigare ex qua causa Deus permittit aduersa hominibus euenire, ad donum consilij pertinet, an ex peccatorum correctione, vel patientiæ probatione. Sed prædictorum aduersariorum, supra modum humanum fortis toleratio, pertinet ad donum fortitudinis. In prosperis vero dupliciter homo supra humanum modum potest se habere. Primo vt omnibus homo compatiatur, talia prospera omnibus communicando, & ad hoc requiritur donum pietatis. Secundo, vt homo in talibus propter timorem Dei omnibus subijciatur, & ad hoc requiritur donũ timoris. Quattuor ergo dona requiruntur ad perfectionem vitæ actiuæ, scilicet donum consilij, & fortitudinis in aduersis, & donum pietatis, & timoris in prosperis. Vere ergo beata Virgo fuit armarium, & sacrarium Spiritus sancti donorum, quia in vita contemplatiua fuit supra humanum modum perfecta, per donum intellectus, sapientiæ, & scientiæ. Et in vita actiua, per donum consilij, & fortitudinis in aduersis, & per donum pietatis, & timoris in prosperis, vt signanter secundum Augustinum
Prou. 9. in persona eius dictum sit: Sapientia ædificauit sibi domum, per eius corporis miraculosam formationem: excidit columnas septem, per mentis eius septem donorum Spiritus sancti inhabitationem.

LECTIO

LECTIO VII.

De gratiæ Deiparæ Virginis plenitudine.

GRATIA PLENA.

POSITO verbo salutationis, ac verbo personæ salutatæ nominationis, in parte ista Euãgelista ponit verbum diuinę gratię impletionis. Et tunc respõdet illud verbũ: *Gratia plena.* Per quod facta est nostra redemptio: Tertio operi creationis, de quo scribitur in Genesi: Congregentur aquæ in locum vnum, & appareat arida. In quibus commendatur beata Virgo ex tribus. Primo ex gratiæ copiositate, cum dicitur: Congregentur aquæ. Secundo, ex suæ animæ recipientis singulari capacitate, cum additur: In locum vnum. Tertio ex sui ventris benedicti fœcunditate, cum subinfertur: Et appareat arida. Nam per aquas copiositas diuinæ gratiæ intelligitur, iuxta illud: Qui credit in me (sicut dicit Scriptura) flumina de ventre eius fluent aquæ viuę: & postea subdit: Hoc autẽ dicebat de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. In Virgine autẽ gloriosa omnes gratiæ, & omnes aquæ copiosæ congregatæ sunt: quia vt dicit Hieronymus in sermone de Assumptione: Ceteris virginibus per partes gratia præstatur: Mariæ vero se simul tota infudit plenitudo gratiæ. Per vnũ locum autem, in quo tales gratiæ congregatæ sunt, singularis capacitas animæ Virginis ad gratiam recipiendam intelligitur: quia nullus locus, & nul-

Gen. 1. *Ioan. 7.* *Hieron. in ser. de Assumpt. epist. 10. 10. 9.*

la anima alicuius creaturæ possset esse tantæ, & talis gratiæ capax, sicut fuit anima Virginis gloriosæ, de quo loco di-
Exo. 3. ctum fuit Moysi: Solue calceamentum de pedibus tuis,& nō appropinques hic: quia locus, in quo stas, terra sancta est. In tantum enim locus iste fuit sanctificatus, & virtutibus,& gratijs repletus, quòd nullus Sanctorum, nec Angelorum, ad eius sanctitatem, & bonitatem potuit appropinquare. Sed per aridam terram, fœcunditas ventris beatæ Virginis designatur. Verum namque est, quòd terra illa ante Spiritus sancti(iuxta verbum Angeli)superuentionem,arida erat, quia expers virilis consortij. Sed Spiritu sancto veniente, in
Ps. 84. ea facta est illa terra, de qua dicit propheta: Veritas de terra orta est, & terra nostra dedit fructum suum. De illa ergo plenitudine gratiæ beatæ Virginis, quinque dubitationes esse possunt.

Prima, vtrum ipsa fuerit magis plena gratia, quàm aliqua creatura esse posset.

Secunda, vtrum fuerit plena gratia sicut Christus.

Tertia, vtrum fuerit in gratia perfecta, statim in sua natiuitate.

Quarta, vtrum ipsa habuerit omnia dona gratis data.

Quinta, vtrum ipsa habuerit omnem gratiam gratum facientem.

An Deipara Virgo fuerit magis plena gratia, quàm aliqua alia creatura esse posit.

Quæst. 1. AD primam est dicendum, quòd gratia datur a Deo ad quattuor effectus principaliter. Primo, ad diuinæ gratiæ copulationem: nullus enim potest Deo cōiungi,& copu-
Rom. 5. lari,nisi per gratiam ipsius. Vnde dicebat Apostolus:Per gratiam recōciliati sumus Deo,cum essemus inimici,in sanguine eius. Secūdo ad remissionē peccatorum,quia cum non sit conuentio lucis ad tenebras,gratia,quæ est quædam lux animæ, tenebras peccatorū habet tollere. Tertio ad salutis consecutio-

secutionem, quia salutem nullus potest consequi nisi per gratiam. Vnde dicebat Apostolus: Gratia Dei saluati estis: & hoc non ex vobis, donum enim Dei est. Quarto ad corporis illustrationem. Valde enim magnum est, quòd gratia illustret, & repleat animam. Sed quòd lux gratiæ tanta sit, quòd etiam redundet in corpus, vel in faciem, vel in carnem, hoc est maximum. Vnde dixit illa sancta Hester: Vidi te Domine quasi Angelum Dei, valde enim mirabilis es, & facies tua plena est gratiarum. Possumus igitur dicere, quòd plenitudo gratiæ beatæ Virginis, in istis quattuor excessit gratiam datam, & possibilem dari cuilibet creaturæ Angelicæ vel humanæ. Primo, in diuinæ gratiæ copulatione, quia alij homines, vel Angeli sunt Deo coniuncti, vel copulati per gratiam filialis adoptionis. Sed beata Virgo fuit Deo coniuncta per gratiam naturalis filiationis, quia ipsa fuit vere mater Christi naturaliter, & corporaliter. Vnde non potuisset maiori gratia repleri illo, qui Creator erat & dator omnis gratiæ. Excessit ergo omnes in gratia coniunctionis, & copulationis ad Deum. Secundo excessit omnes in gratia peccatorum remissionis, quia peccatũ originale licet contraxerit, statim tamen fuit ab illo purgata per sanctificationem in vtero: peccatum vero actuale, vel personale nunquam contraxit, nec veniale, nec mortale contrahere poterat. Sed alij sancti saltem venialiter peccauerunt. Tertio excessit omnes in gratia saluationis, quia potest gratia alicuius sancti impetrare, vel operari salutem aliquorum, vel alicuius, & præbere remedium in tali periculo, vel in illo: sed beata Virgo salutem omnium hominum de mundo, & omnium Angelorum operata est, Christum generando. Et potest remedium conferre in omni periculo, & in omni angustia. Vnde dicitur in persona eius: Mille clipei, idest mille remedia contra pericula occurrẽtia, pendent ex ea, & omnis armatura fortium. Quarto excessit omnes in gratia corporis illustrationis, quia gratia animæ redundabat in corpus, interius & exterius. Interius quidem, ventris fœcundatione. Vnde dicit Hugo quòd quia in

Eph.2.

Hest.15.

Gratiæ plenitudo Mariæ.

Cantic.4

in corde Virginis Mariæ ardor gratiæ ſpiritus ſancti ſingulariter ardebat: ideo in corpore eius mirabilia faciebat, in tantum, vt de ea naſceretur Deus, & homo. Exterius vero, faciem eius, & omnia membra eius radiando, & illuſtrando, in tantum, vt dicit Dionyſius in quadam epiſtola, miſſa beato Ioanni, cuſtodi Virginis, a quo cum petiuiſſet, matrem Domini ſibi oſtendi, & obtinuiſſet, quod petebat, viſa ea, ait: Si diuinis litteris eruditus non eſſem, & fide illuminatos oculos non haberem, aliud lumen non eſſe crederem, propter irradiationem, & ſplendorem eius. Ratione cuius dicit Hylarius ſuper Matthæum, quòd Ioſeph ſponſus Virginis non cognouit eam, donec peperit filium ſuum primo genitum. Plena ergo fuit beata Virgo, gratia diuinæ copulationis, gratia peccatorum expurgationis, gratia omnium ſaluationis, & gratia corporis illuſtrationis. Vt ſola ipſa ſignanter poſſit dicere, quantum ad iſta quattuor, quod ſcribitur in Eccleſiaſtico: In me omnis gratia vitæ, & veritatis: in me omnis ſpes vitæ, & virtutis.

Dionyſ. in Epiſt. miſſa B. Ioanni.

Hylar. ſuper Matt.

Eccl. 24.

An Deipara Virgo fuerit plena gratia ſicut Chriſtus.

Quæſt. 2. Ioan. 1. Act. 6. Act. 2.

AD ſecundam eſt dicendum, quòd de capite noſtro Chriſto legimus, quòd fuit plenus gratia: Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti a Patre, plenum gratiæ, & veritatis. De beato Stephano legimus, quòd erat plenus gratia, & fortitudine. Et de omnibus Apoſtolis ſcribitur, quòd repleti ſunt omnes Spiritu ſancto. Qualiter autem beata Virgo fuerit plena gratia, differt ab iſtis. Eſt ſciendum, quòd Chriſtus fuit caput omnium hominum, & Angelorũ, iuxta illud Apoſtoli: Ipſum quidẽ dedit caput ſuper omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus eius. A capite autem debet deriuari in membra ſenſus cognitionis, & virtutis. Ideo in Chriſto fuit plenitudo gratiæ tãquã in capite, quia gratia, & veritas per Ieſum Chriſtũ facta eſt. Et tamquã in Creatore, & datore gratiæ: quia de plenitudine gratiæ eius omnes nos accepimus

Eph. 1. Ioan. 1.

gra-

gratiam pro gratia: &, vt dicitur ibidem, fuit ipſe Chriſtus dator, & creator gratiæ, effectiue quidem, & principaliter per diuinitatem, & inſtrumentaliter, & meritorie per humanitatem, quia humanitas, ſecundum Damaſcenum, erat inſtrumentum diuinitatis: mediante quo, quæ erant hominis ſupra naturam, in hominem operabatur. In beata autem Virgine fuit plenitudo gratiæ, quia auctorē gratiæ generauit, & portauit. Vnde fuit plena gratiæ, ſicut mater plenitudinis gratiæ. Sed beatus Stephanus, & Apoſtoli, fuerunt pleni gratia, ſicut fideles, & diſpenſatores gratiæ. Vnde dicit Apoſtolus: Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei: Chriſtus ſicut Fons, Maria fluuius, Apoſtoli riuuli. Dicamus ergo, quòd Chriſtus fuit plenus gratiæ, quia ipſam plenitudinem gratiæ potuit creare, & omnibus condonare. Beata Virgo fuit plena gratiæ, quia plenitudinem gratiæ potuit generare. Sed Stephanus fuit plenus gratiæ, quia gratiam Chriſti potuit diſpenſare, & prædicare, & ſic plenitudo gratiæ fuit in vno aliter, quàm in alio.

Ibidem. *Dam li. 3 fidei Orth. c. 15. vbi legitur: Caro Chriſti diuinitatis organum erat.* Plenitudo gratię in Chriſto, in Maria, & in Apoſtolis diuerſa. *1. Cor. 4.*

An fuerit in gratia perfecta vbi primum nata fuit.

AD tertiam eſt dicendum, quòd in rationibus naturalibus inuenitur quadruplex perfectio. Prima, diſpenſationis. Secunda, formæ introductionis. Tertia, operationis. Quarta, finis adeptionis. Vt ſi ex aqua debeat fieri ignis. Primo videmus quòd eſt ibi idonea diſpoſitio, quæ eſt aquæ calefactio. Secundo eſt ibi formæ ignis introductio. Tertio eſt ibi ignis operatio, puta ſurſum aſcenſio. Quarto eſt ibi finis conſecutio, vt ignis in proprio loco quietatio. In beata igitur Virgine ſucceſſiue quadruplex gratiæ fuit perfectio. Prima fuit diſpoſitionis, quam recepit in ſua ſanctificatione in vtero, & in ſua Natiuitate, in qua fuit a peccato originali mundata, & ſic ſanctificata, quòd ad recipiendum Dei filium facta fuit diſpoſita, & præparata. Secunda fuit formæ introductionis, & hanc recepit in eius

Quæſt. 3.

eius Annunciatione: tunc enim in ſuo vtero recepit Dei filium, quem concipiendo, ab omni fomitis inclinatione, fuit totaliter eius caro ſeparata, & in bono confirmata. Tertia fuit operis manifeſtationis, & hanc oſtendit in eius Purificatione: tunc eius opus, & fructum ſuum templo præſentando, omnibus manifeſtauit. Oſtendit enim tunc ſe eſſe matrem Chriſti, quia hoc officium matris erat. Sed legis præceptum fuit eum oblationibus in templo præſentare. Quarta fuit finis conſecutionis, vt æternæ fruitionis, & ab omni miſeria liberationis, & hanc recepit in ſua Aſſumptione, quando exaltata fuit ſuper choros angelorum ad cæleſtia regna. Secundum ergo quòd ſancta mater Eccleſia colit de Virgine quattuor feſta, ſic in ea fuit quadruplex perfectio gratiæ ſingularis. Quia feſtum alicuius Sancti non colitur diuerſis vicibus, niſi propter diuerſitatem ſingularis gratiæ, quia perfectio gratiæ diſpoſitionis in beata Virgine fuit in eius Natiuitate, & in eius ſanctificatione in vtero, tunc enim ſufficienter fuit diſpoſita, & præparata. Perfectio vero gratiæ formæ introductionis, fuit in ea, in eius Annunciatione. Tunc enim Dei filio fuit ingrauidata, & fœcundata. Perfectio autem fructus manifeſtationis fuit in ipſa in eius Purificatione. Tunc enim quòd fuerit eius mater Chriſti, omnibus fuit declarata. Sed perfectio gratiæ finis adeptionis, & æternæ quietationis, fuit in eius Aſſumptione. Tunc enim ſuper omnes cælos eſt exaltata ſuper choros Angelorum, & ab omni miſeria liberata, vt de iſtis quattuor perfectionibus gratiæ intelligatur quod ſcribitur in Iſaia:

Sicutquadruplex perfectio gratiæ ſingularis fuit in beata Virgine, ſic ſancta mater Eccleſia quattuor de ea colit feſta.

Iſa. 58. Implebo ſplendoribus animam tuam, in tua ſanctificatione per idoneam diſpoſitionē: & eris quaſi hortus irriguus in tua Annunciatione, per Dei filij in vtero receptionem: & ſubſtollam te ſuper latitudinem terræ, in tua Purificatione per tui partus in templo præſentationem: & cibabo te hereditate Iacob patris tui, in tua Aſſumptione, per æternæ fruitionis quietationem.

An Deipara Virgo habuerit omnia dona gratis data.

AD quartam est dicendum, quòd inter dona gratiæ gratis datæ, & gratum facientis, triplex differentia, quantũ ad præsens, potest assignari. Primo, quia dona gratiæ gratis datæ, sunt communia bonis, & malis: multi namque dicent Christo in die iudicij: Domine in nomine tuo prophetauimus, dæmonia eiecimus, & miracula multa fecimus. Quibus tamen respondebit: Nescio vos. Sed dona gratum facientia solum dantur bonis: charitas autem, & gratia non datur nisi solum diligentibus Deum. Secunda est, quia dona gratiæ gratis datæ, dantur non solum pro vtilitate illius, cui dantur, sed etiam pro vtilitate aliorum. Dona vero gratiæ gratum facientis, dantur principaliter pro vtilitate illius, cui dantur. Tertia est, quia dona gratiæ gratis datæ possunt dari alicui sine operatione & vsu eorum: quia forte ille, cui dantur, non est in statu vt possit vel debeat talia dona ad vtilitatem aliorum exequi. Sed dona gratiæ gratum facientis semper dantur cum vsu, & operatione ipsorum. Cum ergo quæritur, an beata Virgo habuerit omnia dona gratiæ gratis datæ, dicendum est quòd prædicta habuit, sed differenter ab Apostolis, & ab alijs, quibus data sunt talia dona. Nam donum sapientiæ & scientiæ perfecte habuit: & dona & operationem donorum per modum cuiusdam familiaris exhortationis, non autem per modum publicæ prædicationis, sicut Apostoli, quia sic publice docere repugnat sexui femineo. Donum vero loquendi diuersis linguis, credendũ est quòd habuerit etiam & donum, & vsum: quia hoc non repugnat conditioni personæ eius. Similiter donũ prophetiæ habuit, & vsum, sicut patuit in Cantico eius: Magnificat anima mea Dominũ. Sed donũ faciendi miracula, vel in curatione infirmorum, vel in expulsione dæmonum, in vita eius congruum non erat ipsam habere. Maxime quãdiu doctrina Christi confirmata, & manifestata non fuit,

Quæst. 4. Matt. 7. Luc. 1.

fuit, quia illis solum miracula faciendi dona data sunt, per quos erat doctrina Christi confirmanda, & manifestanda. Vnde Ioannes Baptista non legitur fecisse miracula, ne alibi homines fidem ponerent quàm in Christi doctrina: post mortem tamen, gratia faciendi miracula magis in Virgine viguit, & viget, quàm in aliquo sanctorum, & sanctarũ.

An Deipara Virgo habuerit omnem gratiam gratum facientem.

Quæst. 5. AD quintam est dicendum, quòd gratia gratum faciens est illa, quæ habentem Deo facit gratum, & charum, & quæ diuidit habentem a filijs perditionis æternæ, & numerat ipsum cum filijs regni æterni, & hoc est proprie ipsa charitas. Vnde dicit Augustinus de Trinitate, quòd nullum donum gratiæ est charitate excellentius, quia ipsa sola diuidit inter filios regni æterni, & filios perditionis æternæ. Sunt autem tria, quæ faciunt hominem præcipue Deo gratum, & charum. Primum est, vitatio peccatorum. Secundum est, operatio bonorum. Tertium est, sedatio, & quietatio cogitationum. Deus autem separat se a cogitationibus, quæ sunt sine intellectu. Ista autem tria tangit propheta cum ait: Declina a malo, quãtũ ad peccatorum vitationem: & fac bonum, quantũ ad bonorum operationem: inquire pacem, & sequare eam, quantum ad cogitationum sedationem. Et quòd ista faciant hominem Deo charum, & gratum ac iustum, patet per illud quod sequitur: Quia oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum. Hæc autem tria singulariter fuerunt in Virgine gloriosa, magis quàm in aliquo sanctorum:

Aug. 15. de Trinit. c. 17. to. 3.

Psal. 33.

† Primo, vitatio omnium peccatorum, quia nullum peccatum incurrit, nec veniale, nec mortale, quod de nullo sanctorum potest dici. Et hoc multum congrue propter eius puritatem, quia ipsa electa fuit, vt esset mater sapientiæ increatæ, de qua scriptum est: Quia non intrat in maleuolam animam, nec habitat in corpore subdito peccatis.

Sap. 1.

Deinde

Deinde filij dignitatem. Nam sicut honor ex gloria filiorum, sunt parentes eorum, vt dicitur in libro Prouerbiorũ; sic opprobrium, & verecundia filiorum est indignitas parentũ: macula ergo & ignominia matris Domini redundasset in filium. Tertio propter finis incarnationis Dei congruitatem. Nam Dei filius carnem assumpsit de Virgine, vt peccata tolleret, iuxta illud Ioannis: Ecce Agnus Dei: Ecce qui tollit peccata mundi. Et si carnem mundam, & innocentem de Virgine non accepisset, Agnus non fuisset, & peccata non tulisset. Prou. 1. Ioan. 1.

† Maria semper Virgo nec mortaliter, nec venialiter peccare poterat. Idem dicit Ægidius Romanus 2. Sent. dist. 23. q. 1. art. 1. Et alij Doct. Et vide ibi Scholium nostrum. Sed non posse peccare contingit quattuor modis. Primo modo per se, vt Deus tantum, cum habeat naturam inuertibilem, & immutabilem: & non posse peccare per se sequatur naturam inuertibilem, vt ait Albertus Magnus. Secundo modo Christus non potuit peccare propter personalem coniunctam Verbo inuertibili. Tertio modo Sancti in Patria cælesti non possunt peccare propter coniunctionem, & conuersionem ad naturam inuertibilem per medium, quod natura sua, est inseparabile, vt est habitus gloria. Quarto modo Maria semper Virgo non poterat peccare propter coniunctionem ad naturam inuertibilem per medium, quod fuit plenitudo gratia, non inseparabile de sui natura, sed omnino separatum a suo contrario repugnante, vel impediente. Et per plenitudinem gratia peccare non poterat mortaliter, nec venialiter (etsi omne creabile est vertibile secundum esse, vt corporalia, & secundum electionem, vt rationalia. Vnde Iob de Angelis dixit: non esse stabiles) quia fomes, vt ait S. Tho. 3. p. q. 27. erat ligatus: vel secundum alios omnino extinctus. Et quando dixit Ioan. Chrysost. super cap. Matth. 12. homil. 45. & super Ioan. 2. homil. 20. beatam Virginem inani gloria affectam fuisse, intelligitur quantum ad existimationem aliorum, vel quantum ad fratres. Et quod dixit S. Augustinus q. 73. Veter. & Noui Testam. Virginem dubitasse in morte Christi, intelligitur de dubitatione admirationis, & stuporis, vt inferius colligitur. Vel dicitur, illum librum non esse Augustini, vt ait Alphons. de Castro propter heresim ibi contentam de Melchisedech, & ab eodem Augustino damnatam, & in Retractationibus non repertam.

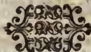
Secundo, in Virgine fuit operatio omniũ bonorum: nam gratia data est a Deo alicui sancto ad operãdum aliquod bonum, quod fulgeat omni virtute. Vnde de quolibet sancto confessore dicimus: Non est inuentus similis illi, quod subintelligitur in aliquo dono singularis gratiæ: Nam secundum Augustinum, nullum enim hominem videmus sic priuatum virtute, & gratia, quòd in aliquo gratiæ dono non Notandũ perpulchrum.

deberemus ipsum arbitrari nobis superiorem. Sed gratia data beatæ Virgini fuit operatiua omnis boni, & omnis virtutis. Vnde ipsa datur in exemplum omnium virtutum, & omnium bonorum. Alij vero sancti in exemplum istius virtutis, vel illius: vt Iob in exemplum patientiæ, Tobias in exemplum misericordiæ, Iudith in exemplum castitatis, Hester in exemplum humilitatis, & sic de alijs, propter quod ipsa comparatur soli, & lunæ: alij vero sancti, stellis: quæ a sole, & a luna recipiunt lumen.

Iob. *Tob.* *Iudith.* *Hester.*

Tertio, fuit in Virgine sedatio, & quietatio omnium fluctuantium cogitationum. Si enim secundum Augustinum, ille sanctus Simeon, dixit se fuisse dimissum in pace, solum quia oculi eius viderant salutare Dei, quo modo non dicemus Virginem sanctam fuisse in pace quieta, & terminata, quæ pacem omnium portauit in ventre, quietem omnium generauit, & terminum omnium terminauit? Fuit ergo beata Virgo valde formosa, in peccatorũ vitatione, & in incredibili pulchritudine, in virtutum, & bonorum operatione, & oculis omnium gratiosa, in cogitationum sedatione, & quietatione. vt in persona eius scribitur in libro Hester.

Luc. 2. *Cantic. Simeonis* *Hest. 2.*

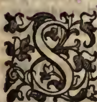
LECTIO

LECTIO VIII.

De diuina habitatione.

DOMINVS TECVM.

SICVT dicebatur ſupra, poſito verbo gratiæ impletionis. Hic Euangeliſta ponit verbum diuinæ habitationis, & correſpondet illud verbum *Dominus tecum*, per quod facta eſt noſtra redemptio, quarto creationis operi, de quo dicitur in Geneſi, quòd quarto die poſuit Dominus duo luminaria in firmamento cæli, vt lucerent ſuper terram, & præeſſent diei, & nocti, vt dicatur, quòd Dominus primo fuit cum Virgine per duarum naturarum in vtero eius perſonalem vnionem: & quantum ad hoc dicitur: Poſuit Dominus duo luminaria in firmamento cæli, nam luminare maius fuit natura diuina, quæ dicente Apoſtolo, habitat lucem inacceſſibilem: & luminare minus fuit natura humana. Iſtæ duæ naturæ, & iſta duo luminaria poſita ſunt in firmamento cæli, & in vtero Virginali per perſonalem vnionem, non per confuſionem naturarum, quia Dei filius quod erat permanſit, & quod non erat aſſumpſit, non commixtionem paſſus neque diuiſionẽ. Vnde in extrau. de fide Catholica ſcribitur: Vna in duabus naturis perſona viam vitæ manifeſtius demonſtrauit. Secundo dicitur fuiſſe Dominus cum Virgine per humanæ mentis illuſtrationem, & quantùm ad hoc dicitur: Vt lucerent ſuper terram, id eſt ſuper terrenos homines. Nam ſicut

Gen. 1.

1. Tim. 6

In Decretalibus, libro 1. Tit. 1. c. 1. Firmiter.

cut

Mat. 5. *Aug. homil. super Mund. to. 4.* cut secundum Augustinum: cum Dominus dixit: Vos estis sal terræ: non terram, quam pedibus calcamus, sed terrenos homines, quorum extinguendis putoribus, & condiendis moribus, Apostolicum salem Dominus misit, debemus intelligere; sic cum dicitur: Vt lucerent super terram, homines habitantes in terra intelligere debemus. *Ioan. 1.* Vnde dicit Ioannes, quòd ipse Christus erat lux vera illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum. Tertio dicitur Dominus fuisse cum Virgine, per vniuersalem dominationem, & quātū ad hoc dicitur: Vt præesset diei, & nocti, idest vniuersaliter fideli, & infideli, vel Iudæo, & Gentili. Sicut secundum Augustinum cum dicitur: *Psal. 18.* Dies diei eructat verbum, id est Christianus Christiano: & nox nocti, id est gentilis gentili, vel iudæus iudæo; indicat scientiam. Illam namque scientiam, de qua dicit Apostolus: Scientia inflat, charitas vero ædificat. *1. Cor. 7.* Igitur Dominus fuit cum Virgine, per duarum naturarum personalem vnionem, per humanæ mentis illustrationem, & per vniuersalem dominationem. Et quia Dominus dicitur de Patre, & de Filio, & de Spiritu sancto, fuit & Dominus cum Virgine ante quàm Angelus eam salutaret, & diceret: *Dominus tecum*. Ideo quinque dubitationes hic quæri possunt.

Prima, vtrum singulariter fuerit cum ea Dominus pater.

Secunda, vtrum singulariter fuerit cū ea Dominus filius.

Tertia, vtrum singulariter fuerit cum ea Dominus Spiritus sanctus.

Quarta, vtrum fuerit cum ea Dominus ante quàm mitteret ad eam Angelum.

Quinta, vtrum nobiliori modo Deus esset cum aliqua creatura, quàm fuerit cum Maria.

An cum Deipara Virgine singulariter fuerit Dominus Pater.

Quæst. 1. *Aug. de præsentia Dei, epist. 57. to. 2.*

AD primam est dicendum, quòd Augustinus in libro de præsentia Dei, istam quæstionē determinat dicens: Aliter

ter Deus dicitur esse vbique, aliter in se ipso, aliter in sanctis, & in beata Virgine. Nam vbique dicitur esse, per diuinitatis præsentiam: cum enim attingat vbique per suam infinitam virtutem, numquam absens est alicui rei. In se ipso vero dicitur esse propter nullius rei continentiam, non enim continetur a rebus, qui præsens est. Ideo dicitur esse in se ipso, propter nullius rei continentiam vel indigentiam. In sanctis autem uiris dicitur esse per inhabitationis gratiam. Multis modis dicitur esse in sanctis viris, quia secundum gratiam maiorem & minorem, & secundum plura dona, & potiora. Nam cum non agat ex necessitate, sed ex libera voluntate sua, diuidit singulis sua dona, sicut vult. Sed in beata Virgine, Dominus pater fuit singulariter, per sui filij inseparabilem substantiam. Cum enim Filius sit eiusdem substantiæ, & naturæ cum Patre: Quia ego, & Pater vnum sumus. Ex quo filius erat cum Virgine, & pater similiter erat, secundũ quem modum Dominus pater non fuit cum aliqua creatura, homine, nec Angelo, quia non fecit, quòd aliqua creatura esset mater illius filij, cuius ipse pater erat. Singulariter autem Dominus pater fuit cum Virgine, quia in eodem filio, in quo beata Virgo erat vt mater: in eodem erat Dominus pater, vt pater: licet enim in Christo fuerit duplex natura, diuina, & humana, & secundum diuinam sit eiusdẽ substantiæ cũ Patre æterno, & naturam humanã acceperit ex matre temporaliter, personaliter tamen non est nisi vnus solus filius, æternaliter genitus a patre, tẽporaliter genitus a Virgine matre. Et quia generari & nasci est per hypostasim, ideo vnus, & idem filius, est Christus æterni Patris, & Virginis matris. Et illum eumdem filium, quem Dominus pater genuit æternaliter, beata Virgo genuit temporaliter. Vnde dicit Damascenus: Hypostasim, & personam genuit sancta Dei genitrix in duabus naturis: diuinitatem quidem ex patre genitã intemporaliter: humanitatẽ autẽ sub tempore, ex se ipsa incarnatam, & carne genitam dicimus. Dicat ergo Angelus Virgini Mariæ: *Dominus pater tecum*, quia est pater tui filij æternaliter, cuius tamen naturæ effecta es mater

Deũ esse in se, vel in aliquo quomodo intelligatur.

1. Co. 12.

Ioan. 10.

Dam. 3. lib. ca. 12. sub alijs verbis.

ter temporaliter. Et Virgo benedicta respondeat, quod scribitur in Genesi: Vere Dominus pater est in loco isto, scilicet in vtero meo, per sui filij inseparabilem substantiam: & ego nesciebam eum, per carnis eius assumptionis de vtero meo ignorantiam. Nam qualiter illa benedicta caro in vtero Virginis formata, & animata, ac Dei filio personaliter copulata fuerit, vt ipsa benedicta Virgo esset vera mater illius, cuius cælestis Dominus erat pater. Et quod natura non habuit, vsus nesciuit, ignorauit ratio, humana mens non capit, cælum pauet, stupet terra, creatura omnis etiam cælestis miratur, hoc totum est, quod per Gabrielem Mariæ diuinitus nunciatur, & per Christum adimpletur cum ei dicitur: *Dominus tecum*, sicut dicit Hieronymus in sermone de Assumptione.

Gen. 28.

Hier. in serm. de Assumpt. epist. 10. to. 9.

An cum Deipara Virgine fuerit singulariter Dominus Filius.

Quæst. 2. *Aug. in libro de symbolo.*

AD secundam est dicendum, quòd Augustinus in libro de symbolo, loquendo de aduentu Domini, ostendit quòd Dominus filius tribus modis singulariter cum beata Virgine fuit, quibus non fuit cum aliqua creatura Angelica, vel humana. Primò, sicut filius cum vera matre. Secundo, sicut sponsus cum sua sponsa. Tertio, sicut nutritus cum sua nutrice. Nam sicut Dei filius accepit de Virgine, quidquid verus filius debet habere a vera matre, quia carnem animatam anima rationali cum omnibus suis naturalibus, & proprietatibus, de eius benedicto vtero accepit, sic fuit cum matre omni modo, quo verus filius, & bonus debet esse cum sua matre. Debet autem filius bonus esse cum matre, tribus modis. Primo, cum reuerentia, & subiectione. Sicut dixit sanctus Tobias filio: Honorem habebis matri tuæ, omnibus diebus vitæ tuæ. Secundo, cum eius petitionum exauditione, præceptum namque fuit in lege Moysis, filios contemnentes parentes, debere lapidari. Tertio, cum necessariorum subuentione, quæ de exteriori

Tribus modis debet esse bonus filius cum bona matre.

Tob. 4.

reueren-

reuerentia intelligitur. Omnibus autem istis modis, Dei filius fuit cum matre, sed filius debet esse cum matre: Primo, cum reuerentiæ subiectione, nam super illo verbo: Descendit Iesus cum eis, & erat subditus illis, dicit Ambrosius quòd ab ipsa primæua ætate Dei filius putatiuo patri, & veræ matri fuit obediens, labores corporales, in stando, in eundo, & necessaria procurando, humiliter, & reuerenter mandatum eorum substinendo. Secundo, cum petitionis exauditione, petiuit enim mater, vt aquam mutaret in vinum in nuptijs. Et quamuis hoc non conueniret ei secundum naturam illam, secundum quam erat mater eius, Filius tamen noluit matrem de hoc erubescentiam pati in conspectu multorum, sed humiliter ipsam exaudiuit, vt dicit Augustinus. Tertio, in necessariorum subuentione, quia non oblitus de cura, & custodia eius, in cruce existens, ipsam curæ, & custodiæ beati Ioannis recommendauit. Fuit igitur Dominus filius cum Virgine, sicut filius cum vera matre. Secundo, sicut sponsus cum sua sponsa, quia sicut mulier coniungitur sponso, & vir sponsæ, & efficiuntur vna caro: sic humana natura in vtero Virginali copulata est diuinitati: & personaliter facta est vnum cum ipsa, in signum quòd tota Ecclesia fidelium copulatur Christo, & efficitur vnus spiritus cum ipso. Vnde dicit Augustinus in libro supradicto quòd Dei filius in corde patris, & hominis filius in vtero matris, idem ipse vnus Christus, qui præcessit in vtero Virginali, tamquam sponsus de thalamo suo, in quo vtero spirituales nuptiæ celebratæ sunt: quia Deus coniunctus est carni, & caro adhæsit Deo: vt esset vnus Christus Deus, & totus homo. Si ergo in vtero Virginali celebratum est spirituale matrimonium, bene dictum est quòd Dei filius fuit cũ Virgine sicut sponsus cum sponsa.

Luc. 3.
Ambr. super Luc. 3 lib. 2. to. 1. Sed hæc verba ibi non repe riũtur, similia tamen.
Aug. super Io. a. to. 9.
Aug. in lib. supradicto. to. 7
Ps. 44.

Tertio, Dominus filius fuit cum Virgine, sicut nutritus cum sua nutrice. Nam super illo verbo: Pannis eum inuoluit, & reclinauit in præsepio, dicit Hieronymus quòd nulla in parturitione Virginis fuit obstetrix, nulla mulierculorum sedulitas intercessit: Sed ipsa Virgo infantem pannis

Hieron. tantũ Luca textũ ponit, non explanãt.

L inuo-

inuoluit, ipsa mater, & ipsa obstetrix. In eius vero educatione nulla nutrix, nulla lactans, sed ipsa nutrix, & ipsa mater. Multi namque sunt filij alicuius mulieris generatione, sed non nutritione. Sed beata Virgo, Dei filij mater esse meruit, & nutrix. Vnde dicit Augustinus in quodam sermone de Assumptione: Lacta Maria Creatorem tuum. Lacta panem cæli, lacta pretium mundi, præbe lambenti mamillam, vt pro te ipse præbeat percutienti maxillam. Tu illi, vt mater, temporalem ministra substantiam, vt ipse nobis, & tibi vitam tribuat æternam. Dominus ergo filius fuit cum Virgine tribus modis, quibus non fuit cum aliqua creatura. Primo per veram filiationem. Secundo, per spiritualem desponsationem. Tertio, per temporalem nutritionem. Vt de istis tribus intelligatur quod scribitur in Ezechiele: Dominus Deus Israel ingressus est per eam, per supernaturalem filiationem: nam virtute Spiritus sancti, nõ natura Dei filius ingressus est per vterum Virginis, humanam naturam ex ipsa assumendo. Et princeps sedebit in ea, per spiritualem desponsationem, qua personaliter natura humana fuit copulata diuinitati, & spiritualiter tota Ecclesia ipsi Christo, vt comedat panem per spiritualem nutritionem.

Aug. in ser. de Assump. to. 9

Dominus filius fuit cum Virgine, trib. modis, quib. non fuit cũ aliqua alia creatura.

Ezec. 49

An cum Deipara Virgine singulariter fuerit Dominus Spiritus sanctus.

Quæst. 3.

AD tertiam est dicendum, quòd sicut ex dictis Ambrosij, in libro de Virginibus colligi potest, Dominus Spiritus sanctus singulariter fuit cum Virgine, in mente eius, per sanctificationem: in ventre eius, per prolis informationem: in opere, per donorum diffusionem. Quamuis sanctificationẽ omnium Sanctorũ operetur Spiritus sanctus, quia ipse in animas sanctorum se transfert: amicos Dei constituendo, & prophetas faciendo, vt dicitur. Cum quadam tamen singulari magnificentia operatus est sanctificationem Virginis gloriosæ, iuxta illud Psalmi: Sanctitas, & magni-

Ambr. in libro de Virginib. to. 4.

Sap. 7.

Ps. 95.

magnificentia in ſanctificatione eius. Iſta autem ſingularis magnificentia ſanctificationis Virginis apparuit ſingulariter in duobus. Primo, vt per eam ſic mundaretur, quòd totam vitam ſuam duceret, non ſolum ſine peccato mortali, verum etiam ſine veniali. Secundo, vt ſic mundaretur, quatenus filium pareret ſine peccato originali. Primum numquam fuit conceſſum in ſanctificatione alicuius ſanctorum. Secundum numquam fuit conceſſum alicui ſanctorum: ſingulariter ergo Dominus Spiritus ſanctus fuit cum Virgine in mente per ſanctificationem, in ventre vero ſingulariter cum ea, per prolis formationem. Verum namque eſt, quòd totam illam ſubſtantiam, & totum illum puriſſimum ſanguinem, ex quo corpus Christi benedictum eſt formatũ, Virgo beata adminiſtrauit, ſicut vera, & naturalis mater. Sed virtus illa, qua tale corpus in vtero Virginali formatũ eſt, vel organizatum, ſicut in alijs mulieribus, eſt virile ſemen. Sic in beata Virgine fuit virtus Spiritus ſancti: vnde Damaſcenus dicit, quòd Spiritus ſanctus in formatione corporis Christi fuit diuinum ſemen, propter quod in ſymbolo Apoſtolorum dicitur quòd Christus eſt conceptus de Spiritu ſancto. Igitur ſingulariter fuit Dominus Spiritus ſanctus cum Virgine per prolis formationem. Tertio fuit Dominus Spiritus ſanctus cum ipſa in conuerſatione, & opere, per donorum diffuſionem, quia talis fuit beatiſſima Maria, vt eius vita omnium ſit diſciplina: et hoc ideo, vt dicit Ambroſius in ſupradicto libro, quia ipſa corde humilis, verbis grauis, animo prudens, loquendi peritior, legendi ſtudioſior, incerta operi, verecunda ſermoni, vexillum fidei, deuotionis obſequium, Virgo intra domum, ad pium myſterium comes, mater ad templum omnium, omnia virtutum opera Beata Virgo in ſe complexa eſt. Fuit igitur Dominus Spiritus ſanctus cum Virgine in mente, per ſanctificationem: in ventre, per prolis formationem: in opere, per donorum diffuſionem, vt ſignanter dicatur de ipſa quod ſcribitur in libro Sapientiæ: Eſt in iſta, ſcilicet beata Virgine, Spiritus ſancti virtus, per ſanctificationem, omnem habens

Damaſc. 3. lib. orthod. fidei c. 2.

Ambr. in lib. de Virginib. to. 4

Sap. 7.

virtutem, omnia proſpiciens, per prolis formationem, & quæ capit omnem ſpiritum, per donorum diffuſionem.

An cum Deipara Virgine fuerit Dominus antequam Angelus ad eam miſſus fuiſſet.

Quæſt. 4. AD quartam eſt dicendum, quòd Deus eſt cum qualibet creatura, per diuinitatis præſentiam, potentiam, & eſſentiam, quia cælum & terram ipſe implet. Fuerat igitur Deus cum beata Virgine iſtis tribus modis, ab inſtanti ſuæ creationis. Fuerat ſimiliter cum ipſa, antequam naſceretur, per gratiam ſanctificationis. Cum ergo Virgo eſſet annorum quindecim, quando Angelus Gabriel miſſus eſt ad eam, oportet dicere ante iſtam miſſionem Dominum fuiſſe cum Virgine. Soluamus ergo iſtam quæſtionem modo conſimili, ſicut ſoluit Auguſtinus de Trinitate quæſtione (Aug. 4. de Trini. c. 7. 10. 8.) de miſſione Spiritus ſancti: An ſcilicet fuerit miſſus antequam Chriſtus cælum aſcenderet. Nam expreſſe dicit Ioannes Euangeliſta quòd nondum ſpiritus erat datus, quia nondum Chriſtus erat glorificatus. Et tamen planum eſt Prophetas, & Patriarchas veteris teſtamenti Spiritum ſanctum habuiſſe, quia Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei (2. Pet. 1.) homines. Ad hoc ergo reſpondet Auguſtinus quòd antequam Chriſtus aſcenderet in cælum, Spiritus ſanctus datus (Aug. ibid.) fuit patribus veteris teſtamenti: ſed taliter poſt Chriſti Aſcenſionem fuit datus, qualiter nunquam fuerat antea. Nunquam enim fuit miſſus in linguis igneis, ſicut in die Pentecoſtes miſſus fuit. Habitura ergo erat miſſio Spiritus ſancti quandam nouitatem poſt Aſcenſionem Chriſti, ſecundum Auguſtinum, qualem nunquam habuerat, propter quam dictum eſt: Nondum Spiritus ſanctus erat datus, quia (Ioan. 7.) Ieſus nondum erat glorificatus. Sic dicere poſſumus, quòd ante miſſionem Angeli, Dominus cum Virgine fuit modis ſupradictis. Sed taliter poſt miſſionem Angeli fuit cum ea, qualiter ante nunquam fuerat. Nam nunquam fuerat cum Virgine per receptionem humanæ naturæ de vterô eius

in

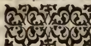
in vnitate personæ, sicut tunc fuit: nec vnquam fuerat, verum dicere ante; Deus factus est homo; Dominus factus est seruus Creator, factus est creatura, sicut verum fuit dicere post nunciationem Angeli.

An nobiliori modo Deus fuerit cum aliqua creatura, quàm cum Beata Maria semper Virgine.

AD quintam est dicendum, quòd dicere Dominum potuisse esse nobiliori modo cum aliqua creatura, quàm cũ beata Virgine, potest habere duplicẽ intellectum. Primo, quòd fuerit & potuerit esse nobiliori modo per modum personalis vnionis. Sic planum est, quòd nobiliori modo Dei filius fuit cum nostra humanitate assumpta, quàm cum beata Virgine, quia ex diuinitate Dei filij, & beatæ Virginis non fuit facta vna persona, ita quòd esset verum dicere: beata Virgo est Deus, sicut dicimus, quòd ex humanitate assumpta, & ipsa diuinitate facta fuit vna persona, vt sit verum dicere: Verbum caro factum est: vel (quod tantum valet) Dei filius factus est homo. Sed, si quæratur, an nobiliori modo fuerit vel esse potuerit cum aliqua creatura quàm cũ Virgine per modum filiationis, dicendum est quòd non: quia non posset fieri quacumque potentia, eo quòd non est factibile, quòd aliqua mulier, vel aliqua creatura esset mater nobilioris filij, quàm fuerit beata Virgo. Nam cum ipsa fuerit mater filij Dei, sicut est impossibile esse nobiliorem filium Dei filio, sic non esset possibile quòd aliqua creatura esset mater nobilioris filij, quàm Virgo Maria fuit, & ideo nobiliori modo Deus fuit cum Virgine quàm possit esse cum aliqua creatura.

Quæst. 5.

Ioan. 1.

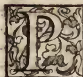
LECTIO

LECTIO IX.

De Beatæ Mariæ ſemper Virginis benedictione.

BENEDICTA TV IN MVLIERIBVS.

POſito verbo diuinæ habitationis, in parte iſta Euangeliſta ponit verbum benedictionis, & reſpondet illud verbum, per quod facta eſt noſtra redemptio, quinto operi creationis. Nam quinto die data eſt benedictio omnibus viuentibus, vt ſe inuicem propagarent, & generarent. Licet enim iſta die plantæ & herbæ fuerint productę, benedictionē tamē ſe inuicem generandi, & propagandi, quinta die omnia
Gen. 1. acceperunt iuxta illud Geneſis: Benedixit eis Deus dicens: Creſcite, & multiplicamini. Et poſt ſeptem dies, poſtmodum in opus exierunt. Vnde de iſta benedictione Virginis, poſtquā eſt noſtra redēptio facta, poteſt intelligi illud, quod
Gen. 1. ſcribitur in Geneſi: Germinet terra herbam virentem, & lignum faciens fructum, vt dicatur Virgo fuiſſe terra germinans, per receptam benedictionis fœcunditatem, quia ſicut quinto die omnia fuerunt benedicta, per quam benectionē ſic fuerunt fœcundata, vt ſe inuicem poſſent propagare poſt diem ſeptimum. Sic benedicta Virgo, in quinto verbo, & ſalutationis Angelicæ fuit benedicta, per quam facta eſt fœcunda, vt pareret Dei filium. Et ſicut benedictio data eſt creaturis, vt ſe inuicem propagarent, vel producerēt,

in

in menſe Martij, quia in Martio Deus * creauit mundum, quo tempore omnia pullulant, & dant operam propagationi. Tunc enim in vernali verſione Deus creauit vniuerſa, ſicut dicit Damaſcenus: Sic beata Virgo in vernali verſione, hanc benedictionem recepit. Dicitur ergo, Virgo fuiſſe terra germinans herbam virentem, per fructus generoſitatem. Tunc enim impleta eſt illa figura, quæ ponitur in Numeris, quòd virga Aaron germinauit, & flores emiſit: & dicitur feciſſe lignum faciens fructum, per hominum copioſam vtilitatem: ſicut enim Eua per fructum ligni omnibus maledictionem intulit: ſic beata Virgo per fructum ligni crucis Chriſti ſui benedicti Filij, omnibus benedictionem contulit. Germinet ergo terra, per receptam benedictionis fęcunditatem, herbam virentem, per fructus generoſitatem, & lignum faciẽs fructum, per copioſam omnium vtilitatem. De iſta igitur benedictione Virginis quinque dubitationes poſſunt eſſe.

** Menſe Martio; qui dicitur primus menſium in cap. 12. Exodi. Mundus creatus e. Sed quia Dei perfecta ſunt opera, ſũt qui velint Mundũ creatum Septembri menſe. De hac quæſtione vide perpulchra in Cælio Rhod. to. 1 lib. 1. c. 9. Vide etiã Aug. to. 4. q. Vet. & noui Teſt. q. 106. ubi ait, xi. kal. Aprilis, creatũ fuiſſe Mũdum. Damaſc. 2. lib. c. 6. Nu. 18.*

Prima, vtrum beata Virgo ſuper omnes mulieres fuerit benedicta.

Secunda, vtrum ſola Virgo a maledictionibus mulierum fuerit liberata.

Tertia, vtrum per eius benedictionem omnes mulieres ſint benedictæ.

Quarta, vtrum per talem benedictionem ſuper omnes Angelos ſit exaltata.

Quinta, vtrum per talem benedictionem ſit ad cælum in corpore, & anima eleuata.

An Beata Maria ſemper Virgo ſuper omnes mulieres fuerit benedicta.

AD primam eſt dicendum, quòd ſicut dicit Auguſtinus in quodam ſermone de Virgine, decem benedictiones beata Virgo habuit ſuper omnes mulieres, quas ipſamet narrat ſibi & toto humano generi, per fructum eius fuiſſe collatas. in Cantico illo prophetico, quod cecinit in domo Heli- Quæſt. 1

Helisabeth. Nam primo, ipsa de Dei beneficijs a Deo receptis, fuit singulariter grata, & hanc exprimit, cum ait:
Luc.1. *Magnificat anima mea Dominum*, ac si diceret: Quanto maiora miracula, & beneficia a Deo habeo, tanto magis teneor glorificare, & magnificare in me mirabilia operantem, vt dicit Augustinus. Secundo, in suo conceptu fuit singulariter lætificata. Et hanc exprimit, cum dicit: *Et exultauit spiritus meus, in Deo salutari meo:* Eua enim luxit:
Aug. in ser.28. de Sanctis. to.10. Maria in suo conceptu exultauit. Eua lacrymas: Maria gaudium in ventre portauit, vt dicit Augustinus. Tertio, in sua humilitate: fuit singulariter approbata. Et hanc exprimit cum dicit: *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ*, Multorum namque humilitas non respicitur a Deo, quia a Deo non approbatur, eo quòd est qui nequiter se humiliat:
Eccli. 19 & interiora eius sunt plena dolo, vt dicit Spiritus sanctus. Quarto, in omnibus gentibus fuit laudata. Et hanc exprimit cum dicit: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Si enim beati dicuntur, qui habitant in domo Dei, quantum laudis præconium decet dare sacrosanctæ Virgini, quæ secundum carnem genitrix Verbi est effecta, vt dicit Athanasius. Quinto, in sua Virginitate fuit singulariter a Deo conseruata. Et hanc exprimit, cum dicit: *Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius.* Quo modo namque magna, vt dicit Augustinus, nisi quia intacta, & illibata permanens mater effici meruit, non cuiuscumque, sed Vnigeniti, Saluatoris, & Creatoris cæli, & terræ. Sexto, in suo fructu fuit salutem omnium operata. Et hanc exprimit, cum dicit: *Et misericordia eius a progenie in progenies*, qua scilicet vnigenitum filium eius ex meo vtero fecit nasci, a progenie in progenies timentibus eum. Non enim ad vnam gentem solum, sed ad omnes gentes ista misericordia se extendit. Septimo, per eius partum superbia, & potentia dæmonum fuit singulariter conculcata. Et hanc exprimit, cum dicit: *Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui:* per tales enim superbos, caterua dæmonum beata Virgo intellexit,

quos

quos sęuientes in terra, filius eius, qui est brachium patris, aduenìens dissipauit, & compeditos ab eis, suæ obedientiæ restituit, vt dicit Cyrillus. Octauo, per filium eius, humilitas Apostolorum fuit singulariter exaltata. Et hanc exprimit, cum dicit: *Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles*. Magna enim sapiebant philosophi gentium, & sapientes mundi, quos Christus deposuit, quia (dicente Apostolo) *1. Cor. 1. Isa. 29.*
perdidit sapientiam sapientum, & homines piscatores humiliantes se sub potenti manu Dei exaltauit, quibus dedit potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, vt dicit glossa. Nono, per doctrinam eius filij esuries omnium fidelium fuit singulariter satiata. Et hanc exprimit, cum ait: *Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes*. Qui enim æterna desiderabant, saturari non poterant nisi per Christum, qui dedit eis panem de cælo, habentem omnem saporem, & omne delectamentum suauitatis, vt dicitur. *Sap. 18.*
Decimo, per eius singularem consensum, promissio omniũ patrum fuit vniuersaliter terminata. Et hanc exprimit, cum dicit: *Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ. Sicut locutus est* &c. Semen namque Patriarcharum appellat genitos ab eis, non solum carne, verum etiam fidei eorum vestigia imitantes, quibus aduentus Saluatoris est promissus, & per consensum Virginis impletus, vt dicit glossa. Istas benedictiones sola Virgo habuit, & acquisiuit toto humano generi: super omnes mulieres, vt in persona eius intelligatur dictum, quod scribitur: Benedicta tu a Domino Deo excelso, quantum ad benedicentis *Iudit. 13.*
celsitudinem, præ omnibus mulieribus super terram, quantum ad comparationis multitudinem, qui direxit te in vulnera capitis principis inimicorum nostrorum, quantum ad vtilitatis magnitudinem. †

† *Bene igitur dixit Angelus: Benedicta tu in mulieribus. quia quidquid virtutis. & gratiæ & probitatis fuit particulariter in alijs mulieribus, totaliter omnes benedictiones fuerunt in Virgine. Vnde in Scriptura sacra primo commendatur Sara quia fidelis. Heb. 11. Fide Sara, quia sterilis concepit filium. 2. Rebecca, quia prudens. & instruxit Iacob, vt haberet benedictionem. 3. Rachel quia formosa, Gen. 29. Lya quia fœcunda Gen. 30. Delbora quia*

ſapiens Iudic. 4. Filia Iepte quia obediens patri. Iudic. 11. Ruth, quia operoſa. Ruth 2. Anna. quia deuota, 1. Reg. 1. Regina Saba quia ſtudioſa. Matt. 12. venit ab vltimis finibus terræ, Iudith. quia animoſa, & interfecit Holofernem. Iudith 4. Suſanna quia caſta. Dan. 13. Heſter quia humillima. & quia obediuit Mardochæo, poſtquam fuerat Regina.

Virgo Maria fuit Sara fidelior. quia illa credidit ſe pariturам ſterilem. iſta ſe pariturам Virginem. Rebecca prudentior, Luc. 2. Quomodo fiet iſtud. Rachele formoſior. Sap. 7. eſt enim ſole ſplendidior, & luci comparata inuenitur prior propter virtutes. Lya fœcundior, quia vnus quem genuit præualuit toti mundo. Delbora ſapientior. quia in domo Sapientia fuit edificata. Filia Iepte obedientior, quia prolem ex obedientia concepit Luc. 1. Ecce Ancilla Domini: Ruth operoſior. quia in Aegyptum fugit. Anna deuotior. quia ſuis precibus cœlum diſrupit. Regina Saba ſtudioſior, quia conſeruabat omnia in corde ſuo. Iudith animoſior, quia illa Holofernem, iſta diabolum interfecit. Suſanna caſtior. quia floruit puritate, qua maior ſub Deo nequit intelligi. Heſter humilior, quia ſeruiuit Eliſabeth, & Ioſeph: ideo de ipſa dicitur Prouerb. vlt. Multæ filiæ congregauerunt ſibi diuitias, tu ſupergreſſa es vniuerſas.

An ſola Beata Maria ſemper Virgo a maledictionibus mulierum fuerit liberata.

Quæſt. 2. Propter peccatũ primorũ parẽtum mulieres per ſe quattuor maledictionibus fuerunt ſuppoſitę & mulieres cũ viris quattuor alijs a quibus B. Virgo liberata fuit.

Gen. 3.

AD ſecundam eſt dicendum, quòd propter peccatum primorum parentum mulieres per ſe quattuor maledictionibus fuerunt ſuppoſitæ. Et mulieres ſimul cum viris quattuor alijs, ita quòd computatis omnibus maledictionibus, communibus & proprijs, octo maledictionibus ſuppoſitæ fuerunt mulieres. Nam concipere cum corruptione, portare cum grauedine, & oneratione, parere cum anguſtia, & dolore, conuerſari cum viro cum timore, & ſubiectione ſunt quattuor maledictiones quę proprie conueniũt mulieribus, de quibus ſcribitur in Geneſi: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris. Sunt & aliæ quattuor communes mulieribus, & viris. Quarum prima eſt, filiorum in membris defectus, & diminutio. Poteſt autem eſſe defectus ex parte feminæ, & ex parte viri. Secunda eſt, antiqui ſerpentis impugnatio, quia pugnare cum antiquo ſerpente conuenit homini, & mulieri. Tertia eſt in ſudore vultus, vitæ præſentis ſubſtentatio. Nam ſicut in ſudore vultus

transit mulier vitam suam, sic & homo. Quarta est in pulverem resolutio, quia esse & in cinerem conuerti, sicut conuenit homini, sic & mulieri. Ab omnibus igitur istis maledictionibus liberata fuit Virgo Maria, & sola ipsa, & non alia. Nam ipsa sine corruptione concepit, quia in eius conceptu nulla libido fuit. Sine onere, & grauedine portauit, quia quod alijs ad sarcinam, sibi fuit ad gloriam & lætitiam. Sine angustia & dolore peperit, & Virgo post partum permansit. Et sub viri potestate non fuit, quia secundum Augustinum non viro, sed Spiritui sancto integerrimis visceribus eius, Christum concepit, & peperit: fuit ergo liberata a maledictionibus proprijs, muliebribus. Similiter liberata fuit a maledictionibus vtriusque. Nam liberata fuit, a prolis defectu, & diminutione, quia sponsum speciosum forma præ filijs hominum generauit. A serpentis impugnatione, quia sibi seruabatur hæc victoria, quòd conteret caput suum. A sudore vultus in educatione, quia non solum beata Maria, sed etiam omnis mulier innupta, & virgo cogitat, quo modo placeat Deo. Et liberata est a solicitudine mundi, vt dicit Apostolus. Et liberata fuit a pulueris resolutione, quia in corpore & anima est in cælum assumpta, vt infra ostendetur. Præuenit ergo Deus matrem suam in benedictionibus dulcedinis, quia ab omnibus maledictionibus fuit liberata, & posuit in capite eius coronam de lapide pretioso, quia decem benedictionibus supra positis, fuit dotata, & decorata.

Ps. 44. *1. Cor. 7.* *q. 5. huius lectionis.* *Psal. 20.*

An per benedictionem Beatæ Mariæ semper Virginis omnes aliæ mulieres sint benedictæ.

AD tertiam est dicendum quòd in humani generis creatione, mulier facta fuit dupliciter in adiutorium viri. Primo ad diuini præcepti obseruationem. Nam solitudo multum est periculosa, & propter malarum cogitationum superuentionem, & propter diaboli impugnationem. Facilius ergo homo per societatem feminæ, & femina propter societatem viri potuisset diuinum

Quæst. 3.

præceptum seruare, quàm quilibet per se. Vnde dicit quædam glossa in Genesi, quòd Diabolus obseruauit tempus, vt mulierem sine viro inuenire posset, eo quòd si cum viro inuenisset, nequaquam fuisset ausus ipsam sic tentare. Væ enim soli dicit scriptura, quia si ceciderit non habet subleuantem se. Si autem fuerint duo, fouebuntur mutuo. Secundo, ad prolis generationem. Nam secundum Augustinum super Genesim. Subtracta prolis generatione, non inuenio ad quid facta sit mulier, nisi in adiutorium viri. De istis duobus antequam eligeretur Virgo beata Mater Dei filij, poterant insultare, & culpare homines, & Angeli contra mulieres. Nam homo poterat dicere, & insultare mulieri: Tu fuisti facta in adiutorium meum, ad diuini præcepti obseruationem, vt per mutuam societatem diaboli impugnationem possemus vitare, & tu fuisti mihi causa diuini præcepti transgressionis. Vnde possum merito te incusare, & me excusare, dicendo: Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi. Angelus vero poterat insultare mulieri, & dicere: Tu data fuisti viro, ad prolis generationem, vt per honorabiles nuptias, & thorum immaculatum, fieret filiorum generatio, & nostræ ruinæ reparatio. Sed propter tuum peccatum, non generantur filij, per quos nostra ruina repararetur: sed magis per quos ciuitas diaboli augumentetur, quia omnes nascuntur filij digni morte æterna. Vnde erant mulieres omnes ante ortum Virginis Mariæ suppositæ insultationi, & opprobrio hominum & Angelorum, quia tam homines quàm Angeli allegabant contra ipsas. Sed per hanc benedictionē Mariæ, quæ electa est in adiutorium viri, & ipsius Christi ad humani generis redemptionem, benedictæ sunt omnes mulieres per homines & per Angelos. Nam homines dicunt: Dedit nobis lignum vitæ, & salui facti sumus. Et sicut per mulierem mors nobis fuit primo nunciata, sic per mulierem vita est nobis primo nunciata. Vnde dicit Cyrillus: Femina, quæ quodam modo fuit mortis ministra, venerandū resurrectionis mysterium primo percepit & pro-

Glossa. Gen. 3.

Eccl. 24.

Ex Cyrillo super Ioan. 20, to. 1 li. 12 c. 51.

& annunciauit Apostolis, ex quo femineum genus adeptum est suæ ignorantiæ absolutionem, & maledictionis repudium, Angeli vero dicant: Mulier genuit nobis vnum filium, qui est ipsa vita, in quo omnes nati per mulieres, regenerantur, & viuificantur, per quos non solum nostra ruina reparatur, verum etiam nostra superiora ciuitas augumentatur, ita vero, quòd secundum Gregorium numerus saluandorum secundum numerum Angelorum remanentium, non secundum numerum candentium erit: Et planum est, quòd plures fuerunt remanentes, quàm cadentes, quia non ceciderunt nisi tot, qui si remansissent, fecissent decimum ordinem, signatum per decimam drachmam perditam vt habetur. Per Virginem ergo Mariam, & per benedictionem eius mulieres sunt benedictæ, & per homines & per Angelos, vt non amplius per eos eis insultetur, vel improperetur, sed magis honor exhibeatur, & gratiarum actio referatur. Et hoc est quod dicit Hieronymus in sermone de Assumptione: Talibus (inquit) decebat Virginem oppignerari muneribus, vt esset gratia plena, & benedicta in mulieribus, quæ dedit cælis (id est Angelis) gloriam, & terris (id est hominibus) Dominum fidem gentibus, finem vitijs, vitæ ordinem, moribus disciplinam, vt omnes mulieres insurgentes in gratiarum actionẽ, merito dicant cum propheta: Benedixisti Domine terram tuam, per tuæ matris singularem benedictionem: auertisti captiuitatem Iacob quantum ad nostræ maledictionis supplantationem.

Saluãdorũ numerus ex Gregorio 10.2. hom. 34. super ca. Luca 15. & recitatur a Magistro sen ten. lib. 2. distinc. 9. Huic assertioni cõsonat illud Deuteron. 32. iuxta editionẽ 70. interpr. Statuit terminos populorũ iuxta numerũ Angelorum Dei. Vide in Magistro sent. dist. eadẽ, quomodo intelligatur, decimũ ordinẽ ex hominibus cõpleri, cũ non sint nisi nouẽ ordines.

An Deipara Virgo per benedictionem sibi præstitam fuerit super omnes Angelos exaltata.

AD quartam est dicendum, quòd Hieronymus in sermone de Assumptione, hanc dubitationem determinans, dicit beatam Virginem super omnes choros Angelorum esse exaltatam. Et subdit quòd de nullo aliorum sanctorum fas est credere, vt vltra Angelorum, atque Archangelorum merita transcenderit, sicut de Beata Virgine indubitanter, & confidenter canit Ecclesia. Sed cum dicamus

Hier. in ser. de Assumptio: epist. 10. to. 9.

Eph. 1. mus nouem esse ordines Angelorum, iuxta Apostoli doctrinam. Si beata Virgo super omnes choros Angelorum est eleuata, oportebit ponere decimũ ordinem, in quo ipsa Virgo sit locata, ita quod vel erunt decem Angelorum ordines, vel ipsa Virgo constituet decimũ ordinem per se, super omnes nouem ordines Angelorum. Amplius: Ipse Christus cum ascenderit super omnes Angelos, iuxta illud Psalmi: *Psal. 17.* Ascendit super Cherubim, & volauit: volauit super pennas ventorum, faciet ipse Christus alium ordinem super omnes Angelos, & super beatam Virginem, cum ipse Christus fuerit Creator, & beata Virgo fuerit pura creatura. Sciendum est ergo, quòd Christus fuit Deus, & homo. Et inquantum Deus, non debet poni, in ordine aliquo creaturarum, cum ipse habitet lucem inaccessibilem & infinitam, quam nulla creatura Angelica, vel humana potest comprehendere vel attingere. Inquantum vero homo, fuit caput hominum, & Angelorũ, eiq. debetur eadem adoratio, & exaltatio secundum Damascenum, quæ debetur diuinitati, quia humanitas Christi, non est separata a diuinitate. Vnde sicut eodem timore timetur ignis, & carbo ignitus, sic eadem exaltatio debetur humanitati Christi, & diuinitati, cui coniuncta est humanitas: propter quod nec Christus, vt homo, debet poni in ordine creaturarum. Beata autem Maria præter Christum, super omnem creaturam Angelicam, vel humanam, non est dubium esse exaltatam. Nec propter hoc erit decimus ordo Angelorum, sed tenebit supremum gradum, in supremo ordine Angelorum, quia supremus ordo Angelorum est ordo Seraphim: ideo in ordine ipsorum, ipsa supremum gradum tenet. Dato enim quòd dicamus, Papam super omnes homines esse exaltatum, non propter hoc debemus eum ponere in ordine Angelorum, & trahere ipsum extra ordinem hominum. Sed in toto ordine humanæ naturæ ipse Papa supremum gradum tenet. Sic cum dicimus: Exaltata est sancta Dei genitrix super choros Angelorum, non debemus ipsam locare in ordine diuinarum personarum, nec trahere ipsam extra ordinem Angelorum.

Damasc. li. 3. fidei orthod. c. 3. Sed sub alijs quibusdã verbis, et eisdem quantum ad aliqua. Clarius verò, & expressius c. 8.

B. Virgo super omnẽ creaturã tam humanã, quàm Angelicam est exaltata, non tamẽ propter hoc datur decimus ordo Angelorum.

Sed

Sed in supremo ordine, puta Seraphim, ipsa tenet gradum supremum. Interpretantur enim Seraphim, ardentes: & ipsa dubium non est quòd magis fuit accensa, & ardens charitate, quàm aliquis existēs in ordine Seraphim. Dato enim quòd Chrysostomus dicat de Paulo, quòd sicut ferrum in igne missum, non est aliud, quàm ignis, sic anima Pauli charitate ardens non erat aliud, quàm charitas, hic intelligendum est Paulum sic ardentem fuisse charitate per diuinæ gratiæ infusionem. Sic beata Virgo ardens erat charitate, per diuini ignis, & ardoris conceptionem, & parturitionem. Super omnes ergo creaturas fuit ardens, quia Deum ipsum, qui charitas est, meruit concipere, & parere. Hinc super ordinem Seraphim eleuata est, & ad dexteram sui filij collocata, non tamen extra ordinem Angelorum & creaturarum separata, vt de eleuatione Virginis intelligatur quod scribitur in libris Regum: Venit Bersabee ad Regem Salomonem, quantū ad Virginis exaltationem, vt loqueretur ei pro Adonia, quantum ad eius pro humano genere deprecationem, positusq. est thronus eius more Regis, & sedit ad dexteram eius, per eius filij honorificam receptionem.

Chrysost. De laudibus Pauli hom. 4. *3. Reg. 2.*

An Deipara Virgo per benedictionem sibi præstitam & corpore & anima fuerit super cælum eleuata.

AD quintam est dicendum, quòd sicut dicit Augustinus in quodam sermone de Assumptione, in scriptura sacra postquam Dominus discipulo Virginem commendauit, nihil de ea reperitur scriptum præter illud quod Lucas narrat in Actibus Apostolorum: Hi omnes erant perseuerantes in oratione. Quid igitur sciendum sit post eius obitum vtrum corpus eius in cinerem sit resolutum in Assumptione Virginis, an cum corpore & anima sit assumpta: & quid sit de hoc tenendum, ex quo Scriptura nihil de hoc dicit, puto quòd temere non est alterum istorum asserendum. Nam alterum & sine periculo, & pie est credendum, puta

Quæst. 5. Aug. in ser. de Assumptio. c. 2. to. 9. Act. 1.

quòd corpore eius sanctissimo resuscitato, anima eius cum corpore sit assumpta. Et quòd sic sine periculo fidei sit credendum patet. Primo, quia Euangelistæ, & Apostoli non fuerunt assumpti Testes, & Scriptores Virginis, nisi quantum faciebant ad narrandam Christi veram humanitatem, non ad testificandam eius conditionis dignitatem. Secundo, quia secundum Augustinum in libro de vera Religione, in sacra Scriptura, falsa semper sunt respuenda, vera semper tenenda, dubia vero, tandiu credenda, donec aliud præcipiat Ecclesia, vel ratio doceat. Tertio, quia, vt dicit Augustinus supradicto sermone de illo, quod Scriptura non commemorat, aliquid quærendum est ratione, quod consentiat veritati, & tunc ipsa veritas auctoritatis habenda est, sine qua veritate non valet auctoritas. Quæramus ergo simul cum Augustino, quod per rationem sit consonum veritati de Assumptione Virginis, quòd scilicet cum corpore sit assumpta. Quantum igitur ad præsens spectat, Beata Virgo octo modis considerari potest. Primo, quantum ad carnem Christi, & sic cum ipsa habuit naturalem vnionem. Secundo, quantum ad primos parentes, a quibus traxit originem, & sic habuit eorum maledictionis immunitatem. Tertio, quantum ad ipsum cælum, & sic habuit cum ipso quandam conformitatem. Quarto, quantum ad ipsum Christum, & sic habuit veræ matris dignitatem. Quinto, quantū ad sanctos veteris Testamenti, & sic super eos habuit singularem cum Deo familiaritatem. Sexto, quantum ad sanctos noui Testamenti, & sic super eos habuit honoris & reuerentiæ immensitatem. Septimo, quantum ad labores, quos pro Christo in præsenti habuit, & sic meruit corporis integritatem. Octauo, quantum ad omnes fideles, & sic ab omnibus ipsa habet confidentiæ securitatem.

Aug. de vera relig. t. 1. o. ro. 1. D.

Aug. in supradicto sermo. c. 3. F. de Assumpt.

* Octo igitur rationes possunt accipi ab Augustino in diuersis locis consonæ veritati, qua ostenditur quòd corpore, & anima Virgo Maria ad cælestem requiem sit assumpta.

** August. probat octo rationibus B. Virginē assumptā anima & corpore in cælum ex libello, siue sermone vnico de Assumptio. to. 9. 196. A.*

Prima ex carnis Christi vnitate. Nam caro Christi & caro beatæ Mariæ, vna caro fuit, quia ex carne Virginis, & ex

ex puriſſimis ſanguinibus eius caro ſcilicet Chriſti fuit formata. Idem ergo locus, & idem honor debetur vtrique carni: ſed Chriſtus ſuam carnem poſt mortem, non tradidit vermibus in eſcam ad comedendum, quia non dedit ſanctum corpus eius videre corruptionem. Sed ſupra cælos humanam naturam exaltauit, & honorauit. *Pſal. 15.*

Secunda, ex maledictionis immunitate. Nam Virgo immunis fuit in vita ab iſta maledictione: Puluis es, & in puluerem reuerteris. Nam ſecundum Auguſtinum putredo & vermis humanæ conditionis eſt opprobrium, a quo opprobrio matrem Domini decuit eſſe alienam, quia filius eius, qui venit legem non ſoluere, ſed adimplere, in opprobrio matris non potuiſſet delectari. Aliter non dixiſſet: Honora patrem tuum, & matrem tuam. *Serm. ſiue libello de Aſſumpt. cap. 6. H. te. 9. & in fine ſerm. ait: Aliter ſentire non audeo, aliter dicere nõ praſume.*

Tertia, ex matris dignitate. Nam beata Virgo ſecundum Auguſtinum genuit Dei filium, & fide, & corpore, quod fuit ſingulare in ea, quia multi concipiunt Chriſtum ex fide in anima, & mente, ſed non corpore. In hoc enim beata Virgo non habuit ſimilem, nec habebit ſequentem, quia ipſa ſola fuit mater Dei corporaliter, & mentaliter. Sicut fuit ergo anima eius ſeruata integra ſine omni peccati maledictione, propter partum mentis, ſic eius corpus benedictum debuit integrum ſeruari ſine omni corruptione propter partum corporis. *Tomo 6. in lib. de ſancta Virginitate. Tomo 9. tract. 10. & in c. 2. Exo. 20.*

Quarta, ex cæli conformitate. Nam cælum natura eſt incorruptibile. Illa igitur perſona, quæ fuit incorrupta in anima, & corpore, magis debet ſeruari in cælo, quàm in terra. Nam multi ſunt incorrupti in anima, & ſanctificati, ſicut omnes homines baptizati in fide Trinitatis, non obſtante tamen hac ſanctificatione, & incorruptione animæ, adhuc generant filios in peccato corruptos. Et hoc ideo, quia iſta incorruptio, & ſanctificatio animæ non transfunditur in carnem. Vnde, quia corpus, & caro remanent corrupta, & maculata, filij generantur corrupti, & maculati. Igitur quia anima beatæ Virginis facta fuit incorrupta per primam ſanctificationem in vtero. Et corpus fuit factum

immaculatum per secundam sanctificationem, quando fuit nunciata ab Angelo. Ideo in loco incorrupto, eius benedictum corpus seruari debet.

Glos. sup. illud Deut. vlt. De hoc etiā ser. de sanctis 35. loquitur Aug. in ser. 2. de Assumptio. F. to. 10.

Quinta, ex eius singulari cum Dei filio familiaritate, dicit enim quædam glossa super illo verbo: Non cognouit homo sepulchrum Moysi vsque in præsentē diem, quòd quia resplenduit facies Moysi ex consortio sermonis Domini, qui loquebatur cum ipso, sicut solet homo loqui cum amico suo, ideo corpus eius non inuenitur in terra, nec terra meruit tenere corpus, per quod Dominus tot mirabilia operatus est. Cur ergo timemus dicere corpus Virginis Mariæ assumptum esse in gloria? de quo ipse Dei filius natus est, & cum quo loquebatur, & loquitur, non sicut Dominus cū seruo, vel sicut amicus cum amico, sed sicut filius cum matre.

Aug. in lib. de Assump. to. 9. c. 8. M. Ioan. 12.

Sexta, ex aliorum sanctorum honoris singularitate. Nam de omnibus sanctis ministris, & membris Christi, ipse Saluator dicit in Euangelio: Volo pater, vt vbi ego sum, illic sit & minister meus. Sed si vbi est Christus, ibi animæ fidelium requiescunt, & anima beatæ Virginis requiesceret illic, vbi sancti requiescunt, quid honoris amplius fecisset matri quàm ceteris sanctis? Dicit enim Hieronymus: Nulli dubium est omnem illam Hierusalem cælestem, tunc (idest in Assumptione Virginis) exultasse ineffabili lætitia, tunc iucundatam esse inextimabili charitate, tuncq. cum omni gratulatione iubilasse, nec immerito, creditur enim quòd Saluator omnium ipse, quantum datur intelligi per se totus festiuus occurrit, & cum gaudio eam secum in throno collocasse. Hæc Hieronymus. Sed certe festinus non occurrisset, si ipsam cū corpore, ex quo naturam humanā acceperat, non recepisset. Si enim (vt dicit Augustinus) vestimenta aliena trium puerorum in caminum ignis præseruauit illæsa, & Danielem in medio Leonum in corruptum, quid mirum si carnem matris, non tanquam alienam, sed tanquam suam ab omni corruptione præseruauit illæsam?

Hieron. epist. 10. de Assumptio. Ad Eustoch. to. 9.

Aug. to. 9. in lib. de Assumpt. c. 9. C. de Daniele seruan. et Iona.

Septima, ex laboris continuitate. Nam labori ipse dat præmium,

præmium, quia iustus est, & iustitiam diligit & reddit vnicuique mercedem suam secundum proprium laborem, vt dicit Apostolus. Sed beata Virgo in tota vita præsenti secundum Augustinum ministratrix Christi fuit, quia ipsum in vtero gessit, partumq. profusum abluit, fouit, & in præsepio reclinauit, & fugiens in Aegyptum abscondit, & omnem infantiam eius persecuta, vsque ad crucem ab eo non discessit. *Psal. 10* *Aug. de libello supra cita. to.M.*

Item quia fuit familiarissima Christo super omnes sanctos, & ideo maiori gratia, & gloria digna.

Item quia fuit mater Christi, ideo ab eo debuit honorari supra omnes sanctos.

Item quia fuit verbis Christi deaurata: Nullus autem rex patitur vestem suam a vermibus corrodi.

Item quia fuit tabernaculum Christi, & Thronus Dei, & templum Dei, & ideo non erat conueniens a vermibus consumi & deuorari. Vnde Augustinus: Thronũ Dei, talamum Domini, tabernaculum Christi dignum est esse vbi ipse est. Perfecta beatitudo cõsistit in perfecta quietatione volũtatis, quia Augustinus dicit: Beatus est qui habet quidquid vult: sed animæ sanctorum in patria adhuc non habent perfectã quietem in fruitione deitatis, quia naturalem appetitum habent ad corpus, & propter hoc alij retardantur ab illa contemplatione, & sic Maria sine corpore non esset vere beata, & maior esset Angelorum gloria.

Quid ergo præmij & honoris plus alijs contulisset, si ipsam cum corpore, in quo tot passa fuit, non assumpsisset?

Octaua, ex fidelium securitate. Nam Deus corpora aliorum sanctorum suis fidelibus manifesta facit, vt ipsa honorando se eorum patrocinio committant. Cum ergo omnes fideles quasi naturali quadam securitate, & pietate magis patrocinio Virginis se commendent, quàm alicui sanctorũ, quo modo rationabile esset, quòd Deus corpus Virginis pateretur suis fidelibus esse occultum, vt debitum honorem fideles eius sibi impendendo, eius omnes se patrocinio cõmendarent. Dicamus ergo, & pie credamus quòd Virgo bea- *Aug. libello supra citato c.6. k.*

ta in corpore, & anima ad cælestem gloriam sit assumpta?

Psal. 72. declarat. Dicat similiter ipsa eius filio benedicto: Tenuisti manum dexterã meam, quantum ad mei corporis corruptionis præseruationem, & in voluntate tua deduxisti me, quantum ad animæ singularem gubernationem, & cum gloria suscepisti me, quantum ad vtriusque æternam glorificationem.

LECTIO X.

De benedictione fructus conceptionis.

BENEDICTVS FRVCTVS VENTRIS TVI.

POsito verbo benedictionis, in parte ista, vt supra dicebatur, ponit Euangelista verbum fructus conceptionis. Et correspondet istud verbum, per quod facta est nostra redemptio, sexto operi creationis. Nam in sexto die creatus est homo. Vnde dicitur in Genesi: Faciamus hominem ad imaginem nostram. Et postea subditur: Et factum est vespere, & mane dies sextus. Sicut igitur sexto die homo creatus est, sic sexto verbo Angelicæ salutationis, est redemptus, & ad cælestem gloriam reuocatus. Et quia omnia facta sunt propter hominem, ideo signanter in hoc verbo sexto perfecti sunt cæli, & terra, & omnis ornatus eorum, quod sexto die creatis omnibus rebus, dictum est, vt dicatur Virgo gloriosa esse perfectio cæli, propter Angelorum

Gen. 1.

ruinæ reparationem: & dicatur esse perfectio terræ, propter naturæ humanæ damnatæ saluationem: & dicatur vtriusque perfectio, propter vtriusque naturæ in donis, & gratijs decorationem. Nam per benedictum fructum Mariæ Virginis, cælorum, & Angelorum ruina est reparata. Per hunc fructum, humana natura est redempta, & per talem fructum, vtriusque natura virtutibus, & donis est ornata, & decorata, vt merito Virgo gloriosa sanctissima sit perfectio cæli, & terræ, & omnis ornatus eorum. De isto ergo fructu quinque dubitationes esse possunt.

Prima, vtrum Eua quæsierit in fructu ligni, quæ Virgo Maria quæsiuit in fructu, vel in ligno ventris sui.

Secunda, vtrum talis fructus fuerit singulariter benedictus.

Tertia, vtrum talis fructus fuerit causa benedictionis in omnibus.

Quarta, vtrum talis fructus matrem suam fecerit benedictam, an econuerso.

Quinta, vtrum per talem fructum, nobis sit porta paradisi aperta.

An Eua quæsierit in fructu ligni, quæ B. Virgo Maria in ventris sui ligno quæsiuit.

AD primam est dicendum, quòd sicut patet per Augustinū super Genesim, Eua in ligno, vel in fructu ligni prohibiti, quattuor quæsiuit. Primo, diuinam assimilationem, cum diabolus dixit: Eritis sicut dij, scientes bonum, & malum, statim in mente eius surrexit quædam præsumptio superba, qua voluit assimilari Deo, vt bonum, & malum scire posset. Secundo, quæsiuit vitæ substentationem, quia vidit lignum, quòd erat bonum ad uescendum, credidit per talem esum illius ligni, non vitam perdere, sed magis præseruare. Et dato quòd Deus dixisset: Quacumque hora comedetis, morte moriemini. Credidit, vt dicit Augustinus, hoc Deum præcepisse vel dixisse, causa alicuius figu-

Quæst. 1. *Aug. 11. super Genes. c. 30. to. 3. k.* *Gen. 2.* *Aug. 11. super Ge. c. 1. k.*

*al. significationis figuræ *, non quòd sic deberet esse naturaliter. Tertio, quæsiuit in dicto ligno pulchritudinem, & delectationem, quia vidit quòd tale lignum erat pulchrum oculis, & aspectu delectabile. Quarto, quæsiuit in eo sui viri satisfactionem, *Aug. ibid.* quia accepit, & dedit viro suo, fortassis (vt dicit Augustinus) verbo persuasorio: voluit enim satisfacere voluntati viri, sicut suæ voluntati satisfecerat, cum sciebat se carnem factam vnam. Sed ista quattuor, quæ Eua quæsiuit in fructu ligni, non inuenit, quia non inuenit diuinam assimilationem, immo potius dissimilationẽ, & Adæ auersionem. Planum enim est quòd ipsi non fuerunt facti sicut Dij, quia verbum insultationis, vel insultantis fuit illud secundum *Aug. super Gen. to. 3. li. 2. c. 22. F.* Augustinum: Ecce Adam factus est sicut vnus ex nobis. Vnde mentitus fuit diabolus quando ait: Eritis sicut Dij, nec mirum, quia, vt dicitur in Ioanne, mendax est pater eius. *Ioan. 6.* Secundo, non inuenit vitæ sustentationẽ, immo mortis sibi, & alijs acquisitionem, quia ab ipsa muliere initium *Eccli. 15* factum est peccati, & per illam omnes morimur, vt dicitur. Tertio, non inuenit pulchritudinem, & delectationẽ, immo tristitiam, & confusionem, quia viderunt se ambos nudos, & doluerunt, & præ uerecundia se a facie Domini absconderunt. Quarto, non inuenit viri satisfactionem, vel fidei seruationem, immo deceptionẽ, & damnationem, quia, si vir non comedisset cum ea, sola perijsset, nos tamen non fuissemus damnati. Alia enim mulier potuisset creari, vel *Hugo de S. Victore lib. de sacra. to. 3.* sibi dari ad filiorum generationẽ, vt dicit Hugo in libro de sacramentis. Ista igitur quattuor beata Virgo quæsiuit in ligno ventris sui benedicti, & inuenit. Nam inuenit diuinam assimilationem sibi, & nobis, & cum apparuerit, similes ei *Prou. 8.* erimus. Secundo, inuenit vitæ acquisitionem, quia qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem a Domino. Tertio, inuenit pulchritudinem & delectationem, quia fru- *Eccli. 24* ctus meus super mel dulcis, & hereditas mea super mel, & fauum. Quarto, inuenit omnium hominum satisfactionẽ, quia ipsa dicit per Spiritum sanctum: Videte, quia non solũ mihi, sed omnibus exquirentibus veritatem laboraui. Fru-

ctus

ctus ergo & lignum quæsitum per Virginem fuit benedictum, quia per ipsum facta est iustitia, & nostra redemptio. Nam iuste de potestate diaboli liberati sumus per passionẽ Christi in ligno crucis receptam. Sicut lignum quæsitum per Euam fuit maledictum, quia per illud tanquam per idolum auersi fuimus a Deo, & obediuimus creaturæ, magis quàm Creatori: vt de istis duobus lignis intelligatur quod scribitur: Benedictum lignum, per quod fit iustitia, quantum ad fructum ligni quæsiti per Virginis benedictionem, & maledictum lignum, per quod factum est idolum, quantum ad fructus ligni quæsiti per Euæ maledictionem. Sap. 14.

An fructus vteri virginalis fuerit singulariter benedictus.

AD secundam est dicendum, quòd fructus ventris Virginis gloriosæ fuit singulariter benedictus, quia singulariter conceptus sine virilis seminis receptione. Singulariter a Deo assumptus sine alicuius particulæ diminutione. Singulariter ortus, sine matris corruptione. Singulariter doctus, sine magistri instructione. Fuit singulariter benedictus in conceptione, quia sine culpæ coniugalis commixtione. Nam secundum Augustinum in libro de præsentia Dei: Bonum nuptiarum non extinguit * concupiscentiam malam membrorum, sed modificat. Sine qua concupiscentia concipiendus erat ille, qui in iniquitatibus concipiendus non erat. Vnde fuit excisus de monte sine manibus, percutiens statuam visam per Nabuchodonosor regem, habentem caput aureum, pectus, & bracchia de argento, crura de ære, & pedes de ferro, quod Daniel sic est interpretatus: Quia caput aureum statuæ erat regnum Assyriorum: pectus de argento, regnum Medorum: crura de ære, regnum Græcorum: pedes de ferro, regnum Romanorum, quia sicut ferrum domat omnia metalla, sic regnum Romanorũ subiugauit sibi omnia regna alia. Sed lapis abscisus de monte sine manibus erat Christus concipiendus in vtero

Quæst. 2.

Aug. lib. de præsentia Dei, epist. 57. & to. 2.

* al. inobedientiũ mẽbrorũ malum.

Dan. 2.

Statua visa in somnijs a Nabuchód.

Virginis ſine operatione humana, & iſta omnia regna confregit, occidendo in eis errorem, & ſuſcitando fidem. Singulariter fuit benedictus in humanæ naturæ aſſumptione, quia totam humanam naturam Dei filius accepit, animã, & carnem, & omnes naturales proprietates. Nam ſecundum Damaſcenum, quod eſt inaſſumptibile, eſt incurabile. Si igitur aliqua particula fuiſſet non aſſumpta, incurabilis illa fuiſſet: ideo totum hominem aſſumpſit, vt totum ſanaret. Tertio fuit ſingulariter benedictus, quia ſingulariter ortus, ſine matris corruptione, vt ſicut ſecundum Auguſtinum Verbum Dei ſine corruptione mentis æternaliter ortum eſt a Patre: ſic ſine corruptione ventris naſceretur temporaliter ex matre. Quarto fuit ſingulariter benedictus, quia ſingulariter edoctus, ſine magiſtri inſtructione. Inuenerunt enim eum parentes eius cum eſſet annorum xij. in medio doctorum audientem, & interrogantem eos. Vnde ſuper illo verbo: Quo modo hic litteras ſcit, cum non didicerit? dicit Auguſtinus, omnes quidem quantum arbitror mirabantur, ſed non omnes conuertebantur. Et ſubdit: Mirabantur autem, quia multi nouerant, vbi natus, qualiter fuerat educatus, numquam tamen viderant eum litteras diſcentem. Audiebant tamen ipſo de lege diſputantem, & teſtimonia legis proferentem, quæ nemo potuiſſet proferre, niſi legiſſet, & nemo legere, niſi litteras didiciſſet. Vnde dicit Chryſoſtomus: Ex hoc Iudæi optime poterant cognoſcere talem doctrinam, non humanitus, ſed diuinitus eſſe in eo. Sed quia hoc nolebant reuelare, ideo in ſola admiratione ſtabant. Benedictus ergo fuit iſte fructus, quia venit in nomine Domini, per ſuæ conceptionis ſingularem productionem, & illuxit nobis, per ſuæ doctrinæ ſingularem inſtructionem.

Damaſc. 3. lib. c. 6. de Fide Orthod.

Luc. 2.

Aug. ſuper illud to. 9. trac. 29. F.

Chryſoſt. hom. 48. in Ioan. to. 3.

An fructus vteri Virginalis benedictus, fuerit causa benedictionis in omnibus.

AD tertiam est dicendum, quòd sacra Scriptura tripliciter ostendit hunc fructum benedictum Virginis gloriosæ fuisse causam benedictionis in omnibus. Primo ex prophetica pronunciatione. Scribitur in Genesi dictum fuisse Abraæ: In semine tuo benedicentur omnes gentes: quod exponens Apostolus ad Galatas dicit quòd Abraæ dictæ sunt promissiones & semini eius. Et subdit quòd non dicit ex seminibus, quasi in multis, sed quasi in vno, & semini tuo, quod est Christus. Dauid similiter in Psalmo dicit quòd in ipso, scilicet Christo benedicentur omnes gentes. Ex beneficiorum largitione. Nam super illo verbo in Genesim: Numquid vnam benedictionem tantum habes pater? dicit glossa, quòd tot benedictionibus nos benedixit Deus, quot beneficia nobis tribuit: Christus autem nobis donat dona, vel beneficia naturæ, beneficia gratiæ, & beneficia gloriæ. Vnde super illo verbo Ioannis, de plenitudine eius omnes nos accepimus, & gratiam pro gratia, dicit Origenes quòd pro gratia donorum naturalium, quæ est gratia gratis data, accepimus gratiam gratum facientem. Secũdum vero glossam Chrysostomi pro gratia data, in veteri Testamento, accepimus gratiam datam in nouo. Nam fuit lex illa mosaica data in veteri Testamento quædam gratia, sed imperfecta, quia nihil ad perfectum deduxit lex: pro illa ergo gratia data nobis per Christum, accepimus aliam perfectiorem gratiam in nouo Testamento. Secundum expositionem Augustini, pro gratia hic in præsenti inchoata, quæ est gratia viæ, accepimus gratiam patriæ, quæ erit gratia consummata. Quia igitur omnis gratia, & omnis modus gratiæ datur nobis per fructum Mariæ Virginis, ex quo tot benedictionibus nos benedicit, quot beneficia tribuit, sequitur, quòd omnium benedictionum sit causa nostrarum, sicut est causa omnium nostrorum beneficiorum.

Quæst. 3. *Gen. 18.* *Gal. 3.* *Psal. 71.* *Glo. super Gen. 19.* *Orig. super illo Io. 1. to. 3.* *Glos. Chrysost. to. 3* *Aug. in Ioan. c. 1. tract. 3. to. 9. F. & seq.*

Ex potestatis dominatione. Nam secundum Apostolum ad
Hebr. 7. Hebræos, absque vlla contradictione, quod minus est, a maiori benedicitur. Cum sit caput omnium hominum, & Angelorum, & sub potestate eius flectatur genu, sequitur, quòd ad eum pertineat, omnes tàm Angelos, quàm homines benedicere.

Sed quare nos benedicimus Deum, iuxta illud Thobiæ:
Thob. 12 Benedicite Deũ cæli: & confitemini omnia mirabilia eius.
Dan. 8. Et in Daniele narratur omnes benedictiones omnium creaturarum, quæ Deum benedicunt. Ex quo minor non debet benedicere maiorem, planum est quòd Deus est maior omni creatura.

Ad quòd est dicendum, quòd benedictio, qua creatura benedicit Deum, non est aliud quàm reuerentiæ exhibitio, & receptorum beneficiorum gratiarum actio, & manifestatio. Benedictio, qua Deus benedicit nos, & suas creaturas, est suorum donorum, & beneficiorum infusio, & grata donatio, quia, vt dictum est, tot nos benedictionibus benedicit Deus, quot beneficia impertitur. Igitur ex prophetica pronunciatione, ex beneficiorum largitione, & ex potestatis dominatione, patet fructum Virginis gloriosæ benedictionis causa in omnibus esse.

An fructus vteri Virginalis benedictus, Matrem suam fecerit benedictam, vel econuerso.

Quæst. 4. Bernard. super Missus est to. 2. hom. 3. b. & seq. AD quartam est dicendum quòd Bernardus super Missus est, hanc dubitationem determinat, dicens: Non quia benedicta fuit mater, puta beata Virgo inter omnes mulieres, ideo benedictus fuit fructus ventris eius: sed magis, quia ille præuenit eam in benedictionibus dulcedinis, ideo ipsa fuit benedicta. Et hoc probat tribus rationibus. Prima est, quia in fructu ventris Virginis, benedicendæ erant omnes gentes, & omnes creaturæ. Cum ergo Virgo beata includeretur inter gentes, & alias creaturas, simul cum alijs ab isto fructu benedictionem accepit. Secunda, quia

quia beata Virgo fuit benedicta singulari benedictione, quia inter mulieres solum. Sic ei dixit Angelus: *Benedicta tu in mulieribus*: sed fructus ventris eius fuit benedictus in vniuersali benedictione. Ideo non est dictum: Benedictus fructus ventris tui in hominibus, vel in Angelis, aut in terra, vel in cælo, quia nos benedicimus: Benedictus homo, vel benedictus Angelus, vel bene dicta terra, vel cælum. Istæ tamen sunt benedictiones singulares. Sed Angelus posuit eas indefinite dicens: *Benedictus fructus ventris tui*, quia dicente Apostolo; Iste fructus est super omnia benedictus in sæcula. Et est talis fructus, in quo non solum mulieres, & non solum homines, sed Angeli, & omnes vniuersaliter creaturæ debebant benedici, & particulare clauditur in vniuersali. Ideo beata Virgo fuit benedicta, quia fructus ventris eius fuit benedictus, & non econuerso. Tertia est, quia sicut videmus in alijs, quòd partus in pœnalitatibus, & in ijs, quæ defectus sunt, & contumeliæ, sequitur ventrem. In benedictionibus vero, & in ijs, quæ honoris sunt, & reuerentiæ partus sequitur patrem. Sic Christus pœnalitates, famem, sitim, laborem, & posse mori, & pati, atque alia, quæ pertinent ad contumelias, ex ventre habuit, quia ex ipsa humana natura in ventre Virginis concepta, & formata: secundum enim Augustinum, nec mortuus, nec illusus, nec passus, crucifixus, & sepultus fuisset, nisi fuisset verus homo. Vnde in cruce videns matrem ex qua sibi talia inhæserant recognouit, & ipsam discipulo commendauit. Sed benedictio, in duodecim annis doctrinæ perfectio, miraculorum operatio, & omnia, quæ erant honoris, & diuinitatis, & reuerentiæ inhæserant sibi ex patre cælesti, non ex matre, ideo dicebat: Doctrina mea non est mea, sed eius, qui misit me, patris. Et aquam in vinum conuersurus, dixit: Quid mihi & tibi est mulier? In talibus ergo perfectionibus, & dignitatibus, & benedictionibus, quia fructus ventris Virginis fuit benedictus, & perfectus, ideo matrem perfectam benedictam, & sanctificatam fecit. Non autem quia ipsa sanctificata, & benedicta, & perfecta, ideo fructũ benedictũ fecit.

Bernard. ead. hom. supra citata. b.

Rom. 9.

Ioan. 7.

Ioan. 2.

An per fructum vteri Virginalis benedictum, sit nobis porta Paradisi aperta.

Quæst. 5. AD quintam est dicendum, quòd ante ortum istius fructus in vtero Virginali portà paradisi dicitur fuisse clausa propter duplex obstaculum ibi positum. Primum, vniuersale, & istud fuit peccatum primorum parentum, quo peccato rea vniuersaliter natura humana, erat æternæ morti damnata, paradisi introitu priuata. Secundum fuit particulare, & istud erat peccatũ personale actualiter perpetratum a quolibet homine, & quo peccato quilibet seipsum æternæ morti damnabat, & introitu paradisi priuabat. Poterat enim homo per seipsum in peccatum, & in foueam cadere, sed per se ipsum non poterat resurgere. Primum obstaculum vniuersale positum fuit ad claudendum nobis portam paradisi, diaboli procuratione, quia inuidia, & procuratione diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Sed secundum obstaculum quilibet apponebat sua propria operatione. Fructus ergo iste benedictus Virginis gloriosæ, pro tanto nobis paradisi portam aperuit, quia gustatus a diabolo remotum fuit primum obstaculum. Voluit enim diabolus gustare, & experiri de isto fructu, an esset verus homo procurando eius passionem, & mortem, quo gustato, mortua fuit illa mors, qua tenebat ligatos, & qua pri-
Osee 13. uabat nos introitu paradisi. Vnde ipse dixit: O mors ero mors tua, morsus tuus ero inferne, gustatus vero, a quolibet peccatore, remouetur, secundum obstaculum, quo seipsum homo priuabat, ne posset paradisum intrare. Nam omnes peccatores gustando istum fructum, incorporando se morti eius per sacramentorum eius perceptionem, ab illo obstaculo absoluuntur, & ad cælestem patriam admittuntur. Iste ergo fructus gustatus a diabolo, sibi venenum fuit, & causa mortis, & priuatio suæ vitæ, qua viuebat in toto mundo. Et gustatus ab homine, fuit sibi theriaca causa vitæ, & acquisitio regni, quo erat priuatus. Nec mirum, quia sicut

ſicut idem cibus, qui eſt nutrimentum, & cauſa vitæ alicui animali, alteri vero venenum, & cauſa mortis, vt ſaliua ſerpentis, eſt theriaca, & conſeruatiua & nutritiua vitæ ſerpentis: & tamen eſt venenum, & cauſa mortis complexioni humanæ: nihil enim eſt venenoſum vniuerſaliter. Sed quod eſt contrariū, & venenoſum vni complexioni, eſt quaſi theriaca, & cauſa vitæ alteri complexioni. Sic idem fructus Virginis glorioſæ, guſtatus a diabolo, fuit ſibi venenum, & cauſa mortis: guſtatus tamen ab homine, fuit ſibi theriaca, & cauſa vitæ. Per fructum ergo Virginis nobis eſt aperta ianua paradiſi, quia remotum obſtaculum ibi oppoſitum diaboli procuratione, & remotum obſtaculum ibi appoſitum, hominis operatione. Vnde Eccleſia in laudem Virginis cantat, & dicit: Paradiſi portæ per te nobis apertæ ſunt, quæ hodie glorioſa cum Angelis triumphas.

LECTIO

LECTIO XI.

De rei nunciatæ certificatione, vel probatione.

Quæ cum audisset, turbata est in sermone eius, & cogitabat, qualis esset ista salutatio. Et ait Angelus ei.

POstquam Euangelista posuit personæ salutantis conditionem, & loci, in quo facta est salutatio, notificationem, ac personæ salutatæ nominationem, necnon ipsius salutationis formationem, seu expressionem, in parte ista, vt supra dicebatur, Euangelista ponit rei certificatæ, vel nunciatæ certificationem, vel probationem. Ostenditur autem certificatio, & probatio rei nunciatæ per Angelum octo modis. Primo, ex Mariæ admiratione. Secundo, ex Angeli assertione. Tertio, ex ipsius rei particulari expressione. Quarto, ex magnifica connominatione. Quinto, ex modi fiendi diligenti inquisitione. Sexto, ex Dei immediata operatione. Septimo, ex exempli introductione. Octauo, ex singulari consensus acceptione. Secunda pars incipit, ibi: *Ne timeas Maria*. Tertia ibi: *Ecce concipies*. Quarta, ibi: *Et vocabis nomen eius Iesum*. Quinta, ibi: *Quomodo fiet istud*. Sexta, ibi: *Spiritus sanctus superueniet in te*. Septima, ibi: *Ecce Helisabet*. Octaua ibi: *Ecce ancilla Domini*. Ad intellectum autem primæ partis

partis est sciendum, quòd vt glossa tangit, beata Virgo de salutatione Angelica, fuit ex timore turbata, & fuit admirata. Nam fuit turbata de corporali visione, in specie enim viri Angelus locutus est Virgini. Et quia (vt dicit Bernardus) semper Virgines, quæ veræ Virgines sunt, solent timere, & numquam esse securæ cum viris: ideo Virgo timore fuit turbata, non perturbata. Immo, vt caueant timenda, etiam tuta, & secura pertimescunt veræ Virgines, considerantes se thesaurum pretiosum in vasis fictilibus portare. Vnde super locum istum dicit Ambrosius: Trepidare Virginum est, & ad omnem viri ingressum pauere, & omnes viri affatus vereri. Admirata autem fuit de eius nunciatione. Nam nunciauerat Angelus, quòd Dominus esset cum ea, & quòd esset benedicta in mulieribus. Vtrumque autem istorum poterat Virginem ducere in admirationem. Nam quòd Dominus esset cum ea, vel poterat esse nunciatio facta sibi a viro, qui cum ea loquebatur, vel a Deo. Si ab homine, suspectum erat, & causa deceptionis dictum, quia bonum potest dici ab homine libidinosa intentione, sicut verum a diabolo deceptiua cogitatione. Si vero a Deo, salutiferum, & cum gaudio receptum. Similiter benedictio mulieribus in veteri lege non dabatur, nisi causa prolis, & propter ventris fecunditatem. Sicut econuerso, maledictio eis propter sterilitatem. Quamuis ergo nondum Angelus dixisset Virgini aliquid de conceptu, & partu filij, eo tamen ipso quòd ipsam nunciauit benedictam in mulieribus, mirari poterat. Vnde mihi ista benedictio nisi ex prole, et quia Virginitatem vouerat, posita fuit in admiratione, & quia de re incerta, miræ prudentiæ est cogitare causas eius, ideo subditur, quòd Virgo beata cogitabat qualis esset ista salutatio. Turbatio ergo Virginis fuit timoris, & verecũdiæ, admiratio vero, & non perturbatio, fuit fortitudinis, & constantiæ: turbata enim fuit non perturbata, tamen admirata: sed cogitatio fuit prudentiæ, & sapientiæ, vt Bernardus dicit: ita quòd commendatur in ea verecundia laudabilis, quia *turbata in sermone eius*: & prudentia mirabilis, quia

Bernard. super Missus est. to. 1. hom. 4. F.
2 Cor. 4.
Ambros. to. 3. lib. 3. in Lucam F.
Bernard. super Missus est. to. 1. hom. 4. G.

quia *cogitabat qualis esset ista salutatio*. Sed hic possunt esse quinque dubitationes.

Prima, vtrum verum sit, quòd beata Virgo fuerit turbata, & timuerit de visione Angeli, vel de annunciatione eius.

Secunda, vtrum laudabile sit mulierem esse timidam.

Tertia, vtrum laudabile sit, mulierem esse verecundam.

Quarta, vtrum beata Virgo fuerit cogitatiua.

Quinta, vtrum laudabile sit mulierem cogitatiuam esse.

An Beata Maria semper Virgo fuerit turbata, ac de Angeli visione, vel de eius annunciatione timuerit.

Quæst. 1. AD primam est dicendum, quòd aliqui dicunt, Virginem non timuisse, vel turbatam fuisse de visione Angeli, sed solum de salutatione eius. Et hoc dupliciter probant. Primo, quia Virgo solita erat Angelos videre, non tamen erat consueta sic ab eis salutari: & quia inconsueta, & insolita incutiunt timorem, non autem consueta: ideo Virgo solum de salutatione fuit turbata, non de eius visione. Secundo, quia Euangelista non dixit, quòd Virgo esset turbata de Angeli visione, sed ait: *Quæ cum audisset, turbata est in sermone eius*. De salutatione ergo, & sermone fuit turbata, non de visione. Sed ijs non obstantibus, possumus dicere, quòd etiam de visione Angeli Virgo gloriosa timuit, & fuit turbata. Et hoc Ecclesia dupliciter probat. Primo ex ipsius Angeli apparitione. Nam apparitio Angeli, & cuiuslibet spiritualis naturæ ad hoc fit, vt mens illius, cui apparitio fit, ad aliquid spirituale mysterium & arcanum eleuetur. Sed mens hominis eleuari non potest supra se, nisi viribus sensitiuis quodam modo insensibilibus factis & in se ipsis debilitatis, quia ex forti attentione, & eleuatione animæ, impeditur operatio sensus. Sicut videmus, cum quis fortiter speculatur vnam rem, non percipit transeuntem iuxta se, hoc non potest fieri sine timore,

more, & tremore. Quia ſicut videmus, quòd calore naturali ad interiora reuocato, ex frigore membra exteriora tremunt, ſic mente alicuius eleuata ex viſione ſpiritualis naturæ, neceſſario virtutes ſenſitiuæ debilitantur, & infirmantur. Vnde dicit Ambroſius ſuper Lucam: Perturbamur, & a noſtro alienamur affectu, quando reſtringimur alicuius poteſtatis occurſu. Secundo, hoc apparet ex hominis conditione. Nam, ſicut dicit Gregorius, humana natura, quæ ſunt ſpiritus, capere non valet. propter quod cum vltra ſe ad videndum ducitur, neceſſe eſt, vt hoc carneum vaſculum, quod ferre talentis pondus non valet, infirmetur. Et hoc expreſſe dicit Chryſoſtomus ſuper illo verbo: Zacharias turbatus eſt videns Angelum, & timor irruit ſuper eum, ait enim quòd non poteſt quantumcumque iuſtus ſit abſque timore cernere Angelum, nec eius præſentiæ aſpectũ ſine timore tolerare, quia ſine perturbatione ſufferre nõ poteſt eius fulgorem, cum quo ſemper eſt conſuetus apparere. Beata ergo Maria quantumcumque iuſta, & ſancta, & ſolita, & conſueta Angelos videre, tamen ſine timore, et tremore eorum aſpectum intueri non poterat. Quod enim dicitur conſuetam fuiſſe Angelum videre, dicendum ſecundũ Gregoriũ quòd Daniel ſimiliter pluries vidiſſe legitur Gabrielem, qui apparuit Virgini: & prima vice, quando vidit eum, ait: Ego Daniel langui, & ægrotaui per plures dies. Secunda vero vice, ait: Ego ſolus vidi viſionem grandem, & non remanſit in me fortitudo, & emarcui, & ſpecies mea immutata eſt. Tertia vice dixit: Domine in viſione tua diſſolutæ ſunt compages meæ, & nihil in me remanſit virium. Potuit ergo eſſe, quòd quoties Virgo vidit Angelum, toties timuit, & turbata fuit. Sicut tamen ſcriptura Euangelica non narrat eius viſiones, ſic non narrat eius timorationes, vel turbationes. Et per hoc ſoluitur ſecundum. Quia etſi Virgo ſolita erat Angelum videre, & de eius viſione timere, nunquam tamen ſolita fuit ſic ſalutari. ideo pro tanto Euangeliſta narrat turbationem, quam habuit de ſalutatione, non illam, quam habuit de viſione.

Ambr. ſuper Luc. to. 3. li. 2.

Chryſoſt. ſuper illud Luc. 1. to. 2.

Dan. 8.

Dan. 10.

Idẽ ibid.

An laudabile sit, Mulierem esse timidam.

Quæst. 2. AD secundam est dicendum, quòd mulier quattuor modis considerari potest: primo ad suam rationem: secundo ad suam operationem: tertio ad suam conuersationem: quarto ad viri subiectionem. Primo namque ad suam rationem, debet esse consiliatiua, quia cum mulier habeat consiliatiuum inualidum, & communiter deficiat in ratione, si sapienter vult aliquid ratiocinari, & prudenter vult aliquid cogitare, indiget consilio, quia ibi ponendum est remedium, vbi est defectus. Consilium autem inuentum est in supplementum defectus rationis. Vnde Deus, & Angeli, in quibus est ratio, nullum defectum habent, ideo consilio non indigent. Secundo ad suam operationem mulier debet rectitudinem, & prudentiam habere. Sicut enim Arist. lib. mulier est mas occasionatus, & infectus homo secundum corpus, ideo communiter deficit in operatione, nisi bona prudentia, quæ est recta ratio agibilium, sit sibi coniuncta. Tertio ad suam conuersationē mulier debet esse honesta, pudica, & casta, verbo, & opere: quia propter sexus fragilitatē citius inducit, & inducitur ad inhoneste loquendum, & operandum, quàm homo. Quarto ad viri subiectionem mulier debet habere debitam reuerentiam, vt non habeant in contemptũ viros suos, nec paruipendant suorum maritorum Hesther 1. imperia. Vnde legitur, quòd Regina Vasthi hac de causa de consilio sapientum deposita fuit de regali solio, quia contempsit præceptum viri sui, ne (vt ibi dicitur) ex eius exemplo aliæ mulieres paruipenderent suorum imperia maritorum. Possumus ergo colligere tam ex dictis sanctorum, quàm prophetarum, quòd propter ista quattuor laudabile est multum, mulieres communiter moderato modo esse timidas, & decet viros ipsas mulieres sub moderato timore Philos. 2. Rhet. ca. de timore. tenere. Primo, quia talis timor facit eas esse consiliatiuas in ratione: dicit enim Philosophus in Rhetoricis: Timor facit personas consiliatiuas. Ex hoc enim quòd aliquis timet,

met, consiliatur, quo modo possit vitare, & fugere illud malum, quod timet incurrere. Secundo facit eas prudentes, non ociosas in operatione: dicit enim Philosophus quòd timor facit quòd diligentius, & auidius exequamur, & operemur illa quæ agimus, per quæ credimus posse fugere illum timorem. Tertio facit eas esse honestas, pudicas, & castas in conuersatione, quia postposito omni timore, natura declinante ad illicita, faciliter in earum conuersatione agerent inhonesta, & lubrica. Vnde dicitur: Noli esse sine metu, quia si sic eris, semper adijcies peccatum super peccatũ. Quarto facit eas reuerentes in viri subiectione. Ex quo enim timent, non contemnunt viros, nec paruipendunt maritorum imperia. Moderate ergo tenere mulieres sub timore, & ipsas esse timidas ex se ipsis, laudabile est, & viris expediens. Et dico moderate tenere, quia immoderatus timor facit contraria supradictis. Nam facit eas inconsiliatiuas in ratione. Immoderate enim timentes quasi stupefacti, non consiliantur, nec sciunt quid agant. Vnde Discipuli in passione Christi immoderate timentes, ignorabant quid responderent Christo loquenti cum eis. Secundo facit eas otiosas, & immobiles in operatione. Cum enim quis immoderate timet, calore toto currente ad cor, membra exteriora sic remanent frigida, & immobilia, quòd nullatenus persona potest moueri, vel aliquid operari. Tertio facit eas inhonestas in conuersatione, quia semper cogitant qualiter possint hunc immoderatum timorem effugere, vel procurando mortem viri mediante alio, vel absentando se ab eo, & alteri se supponendo, & alijs modis. Quarto facit eas irreuerentes in subiectione, quia ex quo immoderate timent, quia talis timor non procedit ex virtute, & ex bona radice: reuerentia, quam exhibet, non est reuerentia, sed dolositas, & nequitia.

Aristot. ibidem.

Eccli. 5.

An laudabile ſit, Mulierem eſſe verecundam.

Quæſt.3. *Philoſ. lib.2.Moral. c.7. to.2.*

AD tertiam eſt dicendum, quòd verecundia, ſecundum Philoſophum, non eſt virtus, ſed eſt quædam nobilis paſſio, & diſpoſitio quædam, decorans multum perſonam, & potiſſime mulieres. Et poſſumus dicere, quòd mulieres tria bona conſequuntur ex verecundia. Primo ex hoc ſunt honoris, & gloriæ, appetitiuæ. Secundo, quia ex hoc ſunt propriæ naturæ & propriæ virtutis conſeruatiuæ. Tertio, ex hoc ſunt multorum turpium, & vituperabilium fugitiuæ. Primo igitur mulieres ex verecundia ſunt honoris, & gloriæ appetitiuæ: nihil eſt enim aliud verecundia, quàm timor inglorìationis, & inhonorationis. Cum enim quis timet perdere honorem, & famã, & gloriam; tunc verecundatur, & erubeſcit in facie. Sicut cum quis timet vitam palleſcit in faciem: nam eſt ſanguis quaſi defenſor, & pugil naturæ. Quando quis timet vitam, quia vita eſt interius in corde, ideo ſtatim ſanguis ibi currit ad defenſionem, & dimittit omnia membra exteriora pallida. Quando vero quis timet perdere honorem, & famã,& gloriam,quia talia ſunt exterius in opinione hominum,ideo ſanguis tunc currit ad faciem,& efficitur totus rubeus.Cum ergo laudabile ſit mulieres eſſe honoris, & bonæ famæ appetitiuas,quia,ſi cuilibet eſt cura habenda de bono nomine, & de bona fama, potiſſime inerit mulieribus: quia quanto in ſexu fragiliores, tanto citius in fama, dicto & facto poſſunt leuius maculari: laudabile ſimiliter eſt eas eſſe verecundas, cum verecundia non ſit aliud, quàm timor, quem perſona habet de amiſſione honoris, & gloriæ. Secundo hoc eſt in eis laudabile, quia per verecundiam vitant multa turpia, & multa vituperabilia. Sunt enim mulieres exceſſiuæ, ſicut apparet ad ſenſum:quia ſi ſunt crudeles,multum ſunt crudeles: & ſi incipiunt loqui multum, multũ loquuntur. Sic etiam cum efficiuntur inuerecundæ, nimis inuerecundæ efficiuntur, in tantum, quòd pauci, vel nulli homines

Verecundia quid ſit.

Prou. 5.

nes inuenirentur, qui tot turpia, & vituperosa possent nominare & operari, sicut mulieres. Vnde dicitur in Ecclesiastico per Spiritum sanctum: In filia non auertente se, firma custodiam. Non igitur solum mulieres, propter verecundiam fugiunt turpia operari, & nominari, sed etiam homines. Nam homines propter verecundiam multa mala, & inhonesta fugiunt, tanto tamen est laudabilior in mulieribus, quàm in hominibus esse verecundia, quanto hæc, puta inuerecundia, est in mulieribus magis periculosa. Tertio, in eis hoc est multum laudabile, quia quanto ætas, vel sexus est imperfectior, & fragilior, tanto verecundia est in eis laudabilior. Vnde, quia ætas puerilis, & iuuenilis est imperfecta respectu ætatis virilis, ideo magis laudatur verecundia in pueris, & iuuenibus, quàm in perfectis viris. Sic laudabilior est verecundia in feminis, quàm in hominibus, quia sicut verecundari conuenit naturæ puerili propter imperfectionem ætatis, sic conuenit naturæ femineæ propter sexus imperfectionem, & fragilitatem. Et vnumquodque laudabile redditur, quod quis agit, vel patitur secundũ congruentiam suæ naturæ: ideo nec laudabilius aliquid in muliere inueniri potest, quàm verecundia, quæ est corona pudicitiæ, & salus puellarum. Vnde Terentius bene dixit: Si erubuit puella, salua est.

Eccl. 16.

Terent.

An Beata Maria semper Virgo fuerit cogitatiua.

AD quartam est dicendum, quòd sicut dicit Ambrosius in libro de Virginibus, beata Maria corde fuit cogitatiua, ore taciturna, & conuersatione operosa: nam super illo verbo: Maria conseruabat omnia verba hæc conferens in corde suo, dicit Ambrosius quòd Virgo beata quot quot ei retulerat Angelus, quot a pastoribus audierat, quidquid in conceptu, & partu eius senserat, cuncta congregabat in mente, & ad inuicem comparans vnam in omnibus matrem diuinæ sapientiæ cernebat concordiã, quòd vere Deus & homo erat qui natus erat de ea. Et ideo filio eius

Quæst. 4.

Ambr. in lib. de virgin. to. 4.

Idem super Luc. to. 3.

eius iam nato non ſicut puero, aut viro, ſed ſicut Deo vero vacabat: & illius voces, & opera tanquam voces diuinas,& opera reputabat: nec aliquid ex dictis, vel factis eius incaſſum ibat: ſed ſicut verbum ipſum prius in viſceribus, ita nunc eiuſdem mores, & dicta corde concipiebat. In locutione vero fuit taciturna, quod ad primum ſequitur, quia ſemper perſona, quæ eſt multum cogitatiua, parum loquitur. Vnde dicit Ambroſius: Beata Virgo virginalis pudicitiæ iura cuſtodiens, ſecreta Chriſti, quæ nouerat, nemini diuulgare volebat, ſed conferebat illa, quæ facienda legerat, cum ijs, quæ iam facta cognouit, non ore pandebat, ſed clauſo corde apud ſe ruminabat, quia licet eſſet mater Dei, tamen præcepta eius, & ſecreta conſilia, quibus humanum genus redimere diſpoſuerat, diſcere deſiderabat. Sed in conuerſatione fuit operoſa, quia ipſa fuit illa fortis mulier inuenta in vltimis finibus, quæ panem otioſa non comedit. Maria enim Virgo beata vſque ad tertiã vacabat orationi: poſtmodum vſque ad nonam domeſtico operi, & honeſto operoſe inſiſtebat, & tunc ſumpta corporis refectione, totã diem in oratinem decurrebat. Dormire vero ſecundum Ambroſium non prius erat in ea cupiditas, quàm neceſſitas, & tamen quando quieſcebat corpus, animus vigilabat, in tantum, vt frequenter in ſomno, aut lecta in lege, & prophetis repetebat, aut ſomno interrupto meditabãtur, aut diſpoſita digerebat, aut diſponenda pronunciabat. Poſt vero partum filij, in eius ſeruitio cum maxima charitate ſemper fuit ſolicita, ita vt Martha eſſet, & Maria, vtramque vitam perfectiſſime amplexando.

Ambr. ſuper 2. cap. Luc. li. 2. to. 5.

Prou. 31

An laudabile ſit, Mulierem eſſe cogitatiuam.

Quæſt. 5. AD quintam eſt dicendum, quòd laudabile eſt multũ, mulieres eſſe cogitatiuas, vt antequam loquantur, diligenter examinent quæ proferre debeant. Et hoc propter tria bona, quæ conſequuntur ex tali cogitatione, vt poteſt haberi a Philoſopho in Politicis. Nam primo, ſi mu-

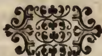
Ariſt. lib. 1. Politic. c. 8. to. 5.

mulieres sunt cogitatiuę, vitant virorum despectionem. Secundo vitant incautam locutionem. Tertio vitant litem, & garrulationem. Primum sic patet: Nam inter cetera, quæ desiderant mulieres, hoc potissimum est, vt non despiciantur, nec paruipendantur a viris. Cum igitur nimia familiaritas pariat contemptum, & despectum, eo ipso, quòd multiloquium mulierum faciat ipsas esse multum familiares, oportet quòd quanto magis sunt taciturnæ, & cogitatiuę, magis viris placeant, cum omne rarum charum sit. Vnde dicitur in Politicis, silentium ornamentum est mulierum. Initium autem complacentis inter virum, & feminam est locutio, iuxta illud: Vt statim locutus est dilectus meus, liquefacta est anima mea. Vnde quanto locutio mulieris est magis rara, tanto reddit ipsam magis placibilem, cum non desideretur nisi res, quæ non habetur: secundum sic declaratur: Nam vbi est magis opportunum remedium, ibi est maior defectus. Sed mulier communiter deficit in ratione & abundat in locutione incauta: ergo esse cogitatiuam, & taciturnam maxime est necessarium mulieri ad vitandam incautam locutionem, iuxta Apostoli sententiam: Nullus sermo malus ex ore vestro procedat. Sed si quis bonus est ad ædificationem, vt det gratiam auditoribus. Tertium ostenditur sic: Nam frenum ad temperandum, & terminandum lites & garrulationes, est ipsa ratio: mulieres ergo, in quibus deficit ratio, & per consequens frenum terminandi lites, ex quo incipiunt litigare, & garrulare, numquam desistunt. Propter quod ad euitandum tale periculum, vt non sint garrulæ, & litigatrices, potissimum remedium est, esse taciturnas, & cogitatiuas.

Philosophus 1. Politicor. c.8.10.3.

Cant. 5.

Eph. 4.

LECTIO

Prima, vtrum semper bonus Angelus post timorem, quādo apparet, tribuat securitatem.

Secunda, vtrum tutius sit homini esse in timore, quàm in securitate.

Tertia, vtrum Angelus bonus, vel malus, quando apparet, possit illudere sensus hominis, vt faciat ei apparere vnum pro alio.

Quarta, vtrum beata Virgo pro omnibus inuenerit gratiam apud Dominum.

Quinta, vtrum proprium fuerit Virgini, gratiam apud Deum inuenire.

An semper bonus Angelus apparens post timorem securitatem prabeat.

AD primam est dicendum quòd hic est facienda duplex distinctio, vna de apparitione boni Angeli. Nā, quando bonus Angelus apparet: vel apparet bonis ad gaudium, & alicuius secreti reuelationem, seu defensionis protectionem: vel apparet malis ad eorum terrorem, & exterminium, & correctionem. Si igitur apparet bonis ad gaudium eorum, & protectionem, tunc est verum quòd quamuis in principio incutiat timorem ex modo apparendi, eo quòd vt dictum est per Chrysostomum, homo quantūcumque bonus, & iustus, Angelum sine timore videre non potest, tamen statim infert securitatem, quia ad hoc apparet, vt gaudium nunciet, non terrorem, vt protegat, non vt occidat. Sed si apparet malis ad correptionem, & terrorem, tunc quē incutit, perseuerat sicut apparet in Paralipomenon de Dauid, qui vidit Angelum tenentem gladium euaginatum, & timuit valde, & in timore perdurauit, quia mortui fuerant de populo septuaginta millia virorum, pro eo quòd ipse fecerat numerari populum. Vnde in Matthæo super illo verbo: Præ timore Angeli, exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui, dicit Rabanus, quòd custodes Christi, non pietatis obsequio, sed crudelitatis studio, facti

Quæst. 1.

Paralip. 21.

Rabanus sup. Mat. vlt.

facti sunt velut mortui. Sed mulieribus pie quærentibus dictũ est: Nolite timere vos; ac si diceret: Illi solum timeant, in quibus perseuerat infidelitas, & amoris diuini frigiditas. Sed quando apparet Angelus malus, non oportet similiter quòd in apparitione semper inferat timorem, nec in modo apparendi, nec in modo loquendi, nec in modo operandi, quia in omnibus istis potest se transfigurare in Angelum lucis. Nam in modo apparendi potest se transfigurare fulgentem, & lucidum, ac si esset bonus: quamuis enim careat luce spirituali, in luce tamen corporali potest apparere, sicut diabolus in veste fulgida apparuit beato Martino dicens: Ego sum Christus, & primo me tibi volui demonstrare, similiter etiam in modo loquendi, quia multa vera potest dicere, sicut bonus Angelus. Et in modo operandi, quia multa potest operari, & persuadere homini esse operanda, quæ sunt indicia boni operantis, & boni Angeli. Sed verum est quòd in intentione malus Angelus intendit semper timorem, & tremorem inferre, quia sicut non dicit vera, nisi vt decipiat, nec bona persuadet, nisi vt maculet; ita non dat securitatem aliquam, nisi vt ad timorem, & tremorem inducat.

Diabolus apparuit beato Martino in veste fulgida dicẽs se esse Christũ.

An tutiùs sit homini esse in timore, quàm in securitate.

Quæst. 2. AD secundam est dicendum quòd esse in timore potest esse dupliciter, vel in timore confidentiæ, vel in timore conscientiæ. Esse igitur in timore confidentiæ, tutius est quàm esse in securitate, quia nullus quamtumcumque bonus, vel iustus, debet de se ipso, & de proprijs viribus confidere: sed semper cum stat in virtute aliqua, debet timere ne cadat. Debet namque homo semper stare in timore transgressionis diuinorum mandatorum, vt semper timeat, ne dixerit, vel fecerit aliquid contra diuina mandata: ait enim ipse per prophetam: Si ego Dominus, vbi timor meus? Semper debet stare in timore offensionis suorum proximorum,

1. Co. 10. Mal. 1.

rum, quia ſemper debet timere, ne aliquid dixerit, vel fecerit, in quo proximus fuerit læſus, vel offenſus. Secundum Auguſtinum ſemper debemus cogitare eſſe in proximo aliquid, quo nobis maior eſt, etiam ſi nos lateat: talis namque, dicente propheta, habitat in tabernaculo Dei, qui loquitur, ſcilicet veritatem in corde ſuo, & dolum, vel malum non agit aduerſus proximos ſuos. Et ſemper debet ſtare in timore receptionis diuinorum iudiciorum. Dicit enim Hieronymus: Siue comedam, aut bibam, vel dormiam, ſemper vox illa timenda eſt in auribus meis: Surgite mortui, venite ad iudicium. Tutum eſt ergo homini ſemper eſſe in timore ſuæ confidentiæ. Sed numquam debet ſtare homo in timore conſcientiæ. Nam conſcientia eſt tenenda ſemper ſecura ſine timore alicuius dubij, vel erroris, quia conſcientiam dubiam, vel erroneam, ſeu tortuoſam homo tenetur ad conſilium ſapientis deponere. Semper eſt tenenda ſine timore alicuius peccati, vel facinoris, vel ardoris, quia conſcientiam peccatis ponderoſam, & oneroſam debet quis per confeſſionem purgare, & alleuiare. Et ſemper eſt tenenda ſecura, ſine timore alicuius liuoris, vel rancoris, quia conſcientiam ampulloſam, & liuoroſam homo tenetur placare per proximorum ſatisfactionem. Ergo eſſe in timore propriæ confidentiæ tutum eſt, & nũquam eſſe ſecurum, quia: Beatus homo, qui ſemper eſt pauidus: & beatus eſt ille homo, cui donatum eſt habere timorem Dei. Sed non eſt tutum eſſe in timore propriæ conſcientiæ, modo quo dicebat Apoſtolus: Nihil mihi conſcius ſum. Similiter eſt tutum, quia ſecura mens iuge conuiuium.

Pſal. 14. *Hier. ſuper Matt. to. 6. c. 6.* *Ad ſapiẽtis conſiliũ homo tenetur conſcientiã dubiã deponere.* *Prou. 28* *1. Cor. 4.* *Prou. 15.*

An bonus Angelus, vel malus apparens ita poſsit illudere ſenſus humanos, vt rem vnam pro alia ei apparere faciat.

AD tertiam eſt dicendum quòd Auguſtinus de ciuitate Dei, expreſſe dicit ſocios Diomedis fuiſſe conuerſos in aues, & in illa inſula, ubi erant aues illæ, illis, qui erant

Quæſt. 3. *Aug. de Ciui. Dei lib. 18. cap. 18.*

Hæ aues sunt in insula Diomedea olim dicta, nūc vero dicitur Tremiti è regione mōtis Gargani, & dicuntur habere dētes, & oculos igneos, cetero corpore candidæ sūt, & ad magnitudinem anserculi & non nisi in hac insula videntur.

ibi de stirpe græcorum, quietæ erant & blandiebantur, alijs vero erant molestæ. Dicit etiam ibi, quòd quædam gentes transeuntes quoddam stagnum conuersæ sunt in lupos. Et postmodum transformabantur in homines. Narrat etiam ibi arte magica quarundam mulierum homines fuisse conuersos in asinos per esum casei, qui onera portabant, et deposito onere, & finito opere, redibant, & fiebant homines. In legenda etiam sancti Macharij inuenitur operatione cuiusdam magi, vxorem cuiusdam conuersam fuisse in equam, quam ducens in cellam sancti Macharij, facto super eam per ipsum signo crucis & oleo peruncta, visa est ab omnibus hominibus esse mulier, sicut prius. Numquam tamen dicerent hoc sancti, vel Philosophi. Ad sensum videmus sensus nostros posse ludificari, vt quod non est, esse videatur. Multa namque freneticis videntur propter mutationem sensuum, & organorum, vel quòd sunt sicut eis videntur, vel saltem alijs non videntur sicut eis. Similiter si remus ponatur in aqua, videtur nobis quòd sit fractus, quia videtur per duplex medium. Sed si homo apponeret oculus iuxta aquam, & solum videret per vnum medium, non videretur sic esse, nisi sicut est ad sensum. Similiter videtur, quòd histriones, & iaculatores ex leuitate manuum, vt ipsimet testificantur, multa monstrant videntibus, quæ non sunt, nec sunt talia, qualia apparent. Multo igitur magis dæmones, qui vigent subtilitate naturæ, acumine intellectus, & experientia temporis; possunt coniungendo actiua passiuis nostros sensus ludificare, vt talia nobis appareant, qualia non sunt. Et hoc quattuor modis. Primo, per sensuum immutationem. Possunt enim sensus nostros naturali calore ad interiora reuocato sibi sopire, & sic immutare, vt nobis videatur esse, quod non est. Secundo, per visibilium mutationem, vel variationem: quia possunt visibilia variare, & transmutare, vt nobis appareant qualia non sunt. Si enim potest columba collum suum sic voluere, quòd videtur esse alterius, & alterius coloris, multo fortius bonus, vel malus Angelus hoc facere potest. Tertio,

tio, per medij colorationem, quia poteſt medium, per quod videmus, varijs coloribus colorare, ratione cuius nobis illa apparent non talia, qualia nobis videntur. Sicut ſol quandoque nobis videtur rubeus, vel luna propter vapores exiſtentes in medio. Quarto, poteſt contingere propter ipſorum dæmonum operationem, quia poſſunt perſonas, quas volunt ſic transformare, & in aliquo remoto loco ſeruare, & ſenſus eorum ſopire, vt eis videantur eſſe aues, & equi. Et formam, & ſpeciem talium animalium alij dæmones poſſunt aſſumere, & aſpectibus ſociorum, & familiarium prædictarum perſonarum ſe demonſtrare, vt videatur eis quòd illæ perſonæ in ſpeciem talium animalium ſint conuerſæ.

An Beata Maria ſemper Virgo pro omnibus gratiam apud Deum inueneri t.

AD quartam eſt dicendum quòd Bernardus in homelia ſuper Miſſus eſt, dicit tria ſingulariter fuiſſe in Virgine, propter quæ triplicem gratiam apud Deum inuenit pro omnibus. Primo habuit ſingularem humilitatem. Licet enim, vt ait, Virgo beata Deo placeret virginitate, et humilitate, tamen quòd virginitas eius eſſet placita, hoc eius humilitas fecit. Secundo, ſingularem poteſtatem, quia licet per naturam ipſa fuerit inferior Angelis, per gratiam tamen accepit dominium poteſtatis ſuper omnes Angelos tam bonos, quàm malos. Et quia ſuperioris eſt inferioribus imperare, ad præceptum, & imperium Virginis dæmones, & Angeli mali compeſcuntur, ne nobis noceant. Et Angeli boni eius imperium ad noſtrum adiutorium veniunt, ita, vt de omni tribulatione, & mortis periculo eius protectione liberemur. Tertio, ſingularem pietatem. Quamuis enim in quantum femina Virgo naturaliter fuerit pia, & plena miſericordia, eo quòd feminæ, ſenes, & pueri, ſecundum Philoſophum, hoc habeant naturaliter, & ſint miſericordes: licet non ex eadem cauſa, quia pueri habent

Quæſt. 4. Bernard. ſuper Miſſus eſt. to. 1. homil. 2.

Philoſophus 2. Rhet. 10. 2 lib. 2. cap. de morib. ætatum.

habent propter eorum innocentiam. Senes, quia volunt alios eis compati, feminæ vero propter mollitiem complexionis: per gratiam tamen, & charitatem Virgo beata singulariter fuit pia, & compassiua. Per ista ergo tria, beata Virgo triplicem gratiam singulariter pro omnibus apud Deum inuenit. Nam per eius humilitatem inuenit Dei, & hominum pacis vnionem. Per eius potestatem inuenit mortis destructionem. Et per eius pietatem inuenit vitæ reparationem. Nam si sermo mollis, & humilis frangit iram, vt sacra Scriptura testatur, quotiescumque a Deo auertimur, nostris demeritis, & sibi inimicamur, humilitas Virginis nos sibi reconciliat, & pacem inter Deum, & nos ipsa facit. Si vero mors nostra dæmonum insidijs fuerit conspirata, rogemus ipsam, & duodecim martyrum legiones Angelorum in nostrum adiutorium mittet. Sed si vita nostra spiritualis fuerit perdita, sua pietate ipsa nobis illum ostendet, qui est via, veritas, & vita. Hoc est igitur quod ait Bernardus super isto passu: *Inuenisti gratiam apud Deum*: Quam, inquit, gratiam? & statim respondet: Dei, & hominum pacem, mortis destructionem, vitæ reparationem.

Prou. 15. Bernard. super Missus est. ho. 1. homil. 1.

An proprium fuerit Virgini gratiam apud Deum inuenire.

AD quintam est dicendum quòd Origenes determinat hanc dubitationem super hunc passum: *Inuenisti gratiam apud Deum*, dicens: Multi sancti patres, Patriarchæ, & Prophetæ inuenerunt gratiam apud Deum. Nam Moysi dictum est: Inuenisti enim gratiam apud me, & te ipsum noui ex nomine. Per talem tamen modum, vt ait, Virgo beata inuenit gratiam apud Deum, per quem aliqua creatura ante ipsam, vel post ipsam non inuenit. Nam gratia Dei est ipse Christus, quia gratia, & veritas per Iesum Christum facta est. Ista autem gratia bene per patres veteris testamenti fuit prophetata, & figurata, sed non corporaliter, & realiter generata. Vnde Moyses, de

Quæst. 5. Origen. super Missus est. to. 3. Exo. 33. Ioan. 1.

quo

quo dictum est quòd inuenit gratiam apud Deum, vt patet Exodi capitulo supra allegato; Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi te ipsum, vt videam te manifeste. Cui responsum est: Ego ostendam tibi omne bonum. Dixit: ostendam, non ostendo. Fuit per eos expectata, & præstolata, non inuenta; bene enim dicebat: Domine præstolamur aduentum tuum, vt cito venias, non quòd iam venisset. Similiter per eos fuit vehementer desiderata, non tamen obtenta, quia bene dicebant: Veniet desideratus cunctis gentibus: nos iam desideratum obtinemus. Sed beata Virgo gratiam prophetatam, & figuratam generauit, gratiam expectatam corporaliter præsentauit: & gratiam desideratam visibiliter demonstrauit. Igitur per hunc modum gratiam inuenire apud Deum, ipsam corporaliter generare, corporaliter præsentare, & omnibus visibiliter demonstrare, fuit proprium Virgini gloriosæ, non alicui sanctorum, vel sanctarum. *Aggei 2.*

LECTIO

LECTIO XIII.

De rei nunciatæ particulari expreſsione.

Ecce concipies in vtero, & paries filium.

POſita certificatione Angelicæ nunciationis ex Mariæ admiratione, & ex Angeli aſſecuratione, hic, vt ſupra dicebatur, certificatur nunciatio Angelica ex ipſius rei nunciatæ particulari expreſſione. Nam ex ſuperioribus dictis Angelus Virginem ſolum attentam, & beneuolam fecerat, & ipſam in quandam admirationem traxerat, inſiſtens circa laudes eius, & magnificentiam eius. Sed nunc iam attenta facta, & in admirationem poſita, rem, quam vult nũciare ſibi particulariter, exprimit, dicens: *Ecce concipies, & paries filium*. Duo namque ſibi nunciat. Primo conceptum miraculoſum, cum ait: *Ecce concipies in vtero*. Secundo partum gaudioſum, cum adiungit: *Et paries filium*. Fuit autem conceptus nunciatus Virgini miraculoſus tripliciter. Primo propter temporis breuitatem, quam notat Angelus, vt dicit gloſſa cum ait: *Ecce*, ac ſi diceret celeriter, & in inſtanti fiet iſte conceptus in vtero tuo, non per interualla temporum, ſicut fit in alijs mulieribus. Secundo propter formatiuæ virtutis fœcunditatem, quam notat, cũ dicit: *Concipies*. Gloſſa: Spiritu ſancto fœcun-

fœcundante, non homine operante. Concipies ergo tu Virgo & de tuo, sed conceptionem ipsam non homo, sed Spiritus sanctus fœcundabit, & formabit. Tertio propter personalem vnitatem, quam notat cum dicit: *In vtero*. Nam non extra, sed in vtero Virginali conceptus iste benedictus fuit Dei filio, & Dei verbo personaliter vnitus. Nunciauit ergo Angelus primo Virgini conceptum miraculosum, cũ dicit: *Ecce concipies in vtero*. Secundo nunciauit sibi partum gaudiosum, dicens: *Et paries filium*. Redditur autem aliquando partus tristis, & vituperosus ex duobus, primo ex eius perditione. Nam sæpe fœtus bene concipitur, sed non paritur, immo perditur ante partum, vel in ipso partu, quod ex multis potest contingere, vt dicit Philosophus in libro de animalibus. Secundo ex eius diminutione, quia dato quòd fœtus conceptus per partum nascatur, & non perdatur in partu, vel ante partum, nascitur tamen non filius, sed monstrum aliquod. Nam filius dicit similitudinem in natura cum pariente. Monstrum autem, vt si nascatur fœtus habens duo capita, vel faciem ad modum canis, & alia membra ad modum leonis, vel hominis, sicut aliquando accidit, non habet similitudinem cum pariente. Partus ergo iste gloriosus fuit gaudiosus, quia sine perditione, quod notauit Angelus quando dixit: *Paries*, ac si diceret, non perdes eum ante partum, vel in partu. Sed paries sine aliqua perditione. Secundo fuit gaudiosus, quia sine aliqua diminutione, quod notauit Angelus cum adiunxit: *Filium*, similem tibi in omnibus hominibus in natura, quia decebat ipsum per omnia fratribus assimilari, filium inquã non monstrum, sed speciosum forma præ filijs hominum. *Psal. 44.* Sed hic possunt esse quinque dubitationes.

Aristot. lib. de animalibus.

Prima, vtrum beata Virgo in pariendo Christum, fuerit vera & naturalis mater.

Secunda, vtrum conceptum & incarnatum esse Christũ ex Maria Virgine, sit articulus fidei.

Tertia, vtrum conceptus masculinus citius formetur in vtero, quàm femininus.

Quarta, vtrum extra vterum conceptus femininus citius perficiatur quàm masculinus.

Quinta, vtrum conceptus semper assimiletur patri vel matri, vel cui magis.

An Beata Maria semper Virgo fuerit vera & naturalis mater pariendo Christum.

Quæst. 1. AD primam est dicendum quòd sic fuit in parturitione Christi sicut in eius conceptione, quia materiæ administratio vnde corpus Christi formatum est, naturalis fuit. Vere namque beata Virgo materiam illã, & substãtiam ex qua sanctissimum corpus Christi formatum est, administrauit, sicut vera, & naturalis mater. Sed illius corporis formatio non fuit naturalis, quia ad formationem illius corporis non fuit virtus humana, sed diuina, sicut in parturitione, quia quantum ad loci determinationem vnde sanctissimum corpus exiuit, beata Virgo pariendo, fuit vera mater, & naturalis, quia vere corpus Christi in partu illo sanctissimo exiuit de vtero Virginis, non aliũde portatum, sicut Manichæi dixerunt illud corpus de cælo fuisse allatũ, & per vterum virginalem transijsse, sicut radius solis per aerem, vel per vitrum. Sed quantum ad vteri virginalis clausionem, partus talis non fuit naturalis, sed virtute diuinitatis operatus. Quòd ipsa pariẽdo Virgo permanserit, & apertionem claustri pudoris non senserit nec habuerit, hoc totũ virtute diuina factum est: & talem partũ, vt dicit Ambrosius, decebat Deum, in quo ostenderetur vera humanitas, & vera diuinitas. Et quia partus ille de vtero feminæ exiuit, verus homo demonstratur esse qui nascebatur. Sed quia clauso vtero Virginali exiuit, virginitate matris integraliter seruata, monstrabatur esse verus Deus: vera ergo, & naturalis mater fuit beata Virgo in pariendo Christum, quantum ad corporis exitum, sed non quantum ad exitus modum, quia Virgo fuit in partu, & post partum Virgo permansit, quod subterfugit modum naturæ.

An

An conceptum & incarnatum esse Christum ex Maria semper Virgine, sit Articulus fidei.

AD secundam est dicendum quòd Christum esse conceptum, & incarnatum ex Maria Virgine, est articulus fidei, tàm secundum symbolum Apostolorum, quàm secundum symbolum patrum. Nam in symbolo Apostolorum dicitur: Conceptus de Spiritu sancto, natus de Maria Virgine. In symbolo patrum dicitur: *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælis. Et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, & homo factus est.* Sex ergo ponuntur in symbolo patrum sub fidei articulo, per quæ excluduntur sex errores, qui tunc pullulabant ante Christi incarnationem, quando illud symbolum fuit editum. Primum est præcisa hominum saluatio. Secundum est, legalium exclusio. Tertium est Dei filij ex Virgine carnis assumptio. Quartum est corporis miraculosa formatio. Quintum est illius corporis cum humano corpore assimilatio. Sextum est Dei & hominis vera, & personalis vnio. Fuerunt autem aliqui dicentes Dei filium esse incarnatum, non solum propter nos homines, verum etiam propter dæmones damnatos liberandos & saluandos. Et hic error excluditur per hoc, quod præmittitur in articulo: *Qui propter nos homines.* Aliqui vero dicebant solam Christi incarnationem, & passionem non sufficere ad nostram salutem sine legalium obseruatione, & impletione. Et hic error excluditur per hoc quod additur: *Et propter nostram salutem.* Aliqui autem dicebant Dei filiũ non descendisse ad terram per carnis ex vtero Virginali assumptionem; sed magis Christum tanquam purum hominem existentem, aliqua bona operatum fuisse in terris, ex quibus dicebant, eum meruisse cælum ascendere. Et hic error excluditur per hoc, quod adiungitur: *Descendit de cælis.* Aliqui vero dicebant per operationem virilis sanguinis, vel seminis Christum in vtero beatæ Mariæ fuisse con-

ceptum, & incarnatum. Et hic error excluditur per hoc quod annectitur: *Et incarnatus est de Spiritu sancto*. Aliqui autem dicebāt Corpus Christi non fuisse verum corpus, nec eiusdem naturæ cum corpore humano. Et hic error excluditur per hoc, quod dicitur: *Ex Maria Virgine*. Sed aliqui dicebant humanam naturam personaliter non fuisse vnitam Dei filio, & ipsi diuinitati: sed per ipsum Dei filium fuisse habitatā, modo quo inhabitat sanctos viros. Ex quorum dicto non erat verum dicere: Deus factus est homo, sed magis Deus habitat hominem. Et hic error excluditur per hoc, quod vltimo ponitur: *Et homo factus est*. Ergo quantum ad hominum præcisam saluationem, dicitur: *Propter nos homines*. Quantum vero ad legalium exclusionem dicitur: *Et propter nostram salutem*. Quantum vero ad Dei filij ex Virgine carnis assumptionem, additur: *Descendit de cælis*. Quantum vero ad corporis eius miraculosam formationem dicitur: *Et incarnatus est de Spiritu sancto*. Quantum vero ad nostræ naturæ veram assimilationem additur: *Ex Maria Virgine*. Sed quantum ad Dei, & hominis personalem vnionem, subditur: *Et homo factus est*. Omnia enim ista, vt dictum est, sub fidei articulo clauduntur.

Quæst. 3.

An conceptus masculini sexus citius quàm feminini in vtero formetur.

Arist. 6. lib. de animalibus hist. c. 22. Sed vt ait ibidē Arist. feminæ extra vterū celerius perficiuntur quàm mares. Idē etiā legitur in lib. 4. de Gen. animal. c. 6.

AD tertiā est dicendū quòd Philosophus in libro de animalibus, quattuor rationibus probat, quòd mares in vtero citius formantur, & complentur, quàm feminæ. Vna ratio sumitur ex loci aptitudine. Secunda ex agentis fortitudine. Tertia, ex qualitatis spissitudine. Quarta, ex permixtæ quantitatis magnitudine. Prima quidem secundum Philosophum sumitur ex loci aptitudine: Formatur enim secundum Philosophum, vt in pluribus, in dextra matricis masculus: & femina in sinistra. Vnde ait quòd si fuerit impregnatio masculi, apparebit motus lactis in dextra mamilla. Si vero feminæ, apparebit motus lactis in sinistra mamilla.

mamilla, quod eſt intelligendum, vt in pluribus, quia aliquando apparet contrarium. Cum igitur dextra pars ſit calidior, & aptior ſiniſtra, & calidi ſit digerere, & maturare, & citius operari, quàm frigidi, formabitur ex iſta cauſa maſculus citius, quàm femina. Secunda ratio eſt iſta, quia femina generatur ex debilitate agentis, & ex defectu virtutis formatiuæ: quia cum ſemen emiſſum ab agente fuerit calidum, & forte generabitur maſculus eo quòd natura intendit ſemper quod nobilius eſt, & ſemper intendit aſſimilare ſibi paſſum. Sed cum fuerit debile, & frigidum, quia non poteſt in generatione, & formatione maſculi, facit quod poteſt, & generat feminam. Quia igitur agens forte, & potens citius, & perfectius complet ſuam operationẽ, quàm debile, & impotens, iſto modo citius in vtero formabitur maſculus quàm femina. Tertia ratio talis eſt: Nam materia, & ſubſtantia, ex qua formatur maſculus, eſt ſpiſſa & conſtricta. Materia vero, & ſubſtãtia, ex qua maturatur, ſiue formatur femina eſt fluxibilis, humida, & labilis ſiue ſparſa. Planũ eſt autem, quòd plus apponitur de tempore ad formandum, & conſtringendam materiam humidã, liquidam, & fluxibilem, quàm materiam ſpiſſam, & conſtrictam. Sicut videmus quòd citius formatur panis ex paſta debito modo ſpiſſa, & conſtricta quàm ex paſta liquida, fluxibili, & aquoſa. Quarta ratio eſt talis: Nam quantitas illa, quæ intrat compoſitionem corporis maſculini, eſt pura non permixta impuritati, quia ex virtute caloris ſeminis virilis, materia & ſubſtantia fuit magis digeſta, per quam digeſtionem impurum ſeparatur a puro. Illa vero quantitas, quæ intrat compoſitionem corporis feminæ, eſt magis impura, & magis permixta impuritati. Cuius ſignum eſt, vt Philoſophus dicit, quòd mulieres habentes in vtero feminas, ſunt vt plurimum mali coloris, & graues, & tardi motus: habentes vero maſculos, ſunt boni coloris, & leues, & motus facilis. Et quia quantitas pura, & impermixta citius formatur, quia citius, & facilius obedit agenti, quàm quantitas impura & permixta. Ideo ex hoc ſequitur quòd ma-

Ariſt. 7. li. de hiſt. ani. c. 4. ait, Mulierẽ, quæ marẽ conceperit, minus pallere: contra, ſi feminã: itemq. minus cibos faſtidire.

masculus in vtero citius formatur & completur quàm femina. Nam physici dicunt quòd masculus formatur in die xlvj. sed femina in duplo tempore.

Arist. autem lib. 7. de histor. animaliũ cap. 3. ait: Mares fœtus magna ex parte circa quadragesimum diem dextro potius latere mouentur, femina sinistro, circiter nonagesimum.

An conceptus feminini sexus citius quàm masculini extra vterum perficiatur.

Quæst. 4.

Arist. 6. li. de hist. anim. c. 22. & 4. de gener. anim. c. 6. Vide sup. ad 3. q.

AD quartam est dicẽdum quòd in libro de animalibus Philosophus propter quattuor rationes ostendit quòd extra vterum femina citius perficitur, & citius peruenit ad suum complementum, quàm masculus. Primo propter materiæ abundantiam. Secundo, propter materiæ obedientiam. Tertio, propter naturæ diligentiam. Quarto, propter temporis conuenientiam. Prima ratio est, quia materia, siue substantia, vnde formatur corpus humanum, est humida; quia humidum est aptum, & dispositum ad generationem, vt dicit ibi Philosophus. Et quia femina in generatione dat materiam, & administrat substantiam talẽ, vnde formatus masculus dat formam, oportuit quòd femina plus abundaret in tali humiditate, vt posset administrare ipsam ad talem formationẽ corporis humani, quàm masculus. Et quia abundantia humiditatis multum facit ad citam perfectionem, & crementum, sicut ad sensum videmus, quòd arbores, & herbæ, in quibus est abundantia aquæ, citius crescunt quàm aliæ, ideo feminæ, in quibus (vt dictum est) talis abundantia humida est, citius crescunt, & citius perueniunt ad complementum, quàm masculus. Secunda ratio talis est: nam verum est, quòd materiam, & quantitatem liquidam, & fluxibilem difficile est formare, & formationem aliquam in ea imprimere, & ibi multum apponitur de tempore. Sed postquam incipit spissari, citius & facilius formatur, quàm quantitas aliqua stricta, vel spissa, seu sicca. Sicut cera postquam incipit spissari, & constringi,

ſtringi, facile & citiſſime recipit omnem impreſſionem, & formationem ſigilli. Cum igitur (vt dictum eſt) in corpore feminæ abundet humiditas, quamuis in vtero exiſtens talis humiditas liquida, & fluxibilis multum indiguerit de tempore ad conſtringendum, extra vterum tamen poſtquam eſt iam ſpiſſata, & conſtricta, citius eſt extenſibilis, quàm quantitas maſculi, quæ eſt magis dura, & ſicca. Tertia ratio talis eſt: Sicut enim eſt in arte, ſic in natura, quia ars naturam imitatur. Videmus autem, quòd artifices plus apponunt de tempore in perfectione, & complemento operis, quod eſt ſibi magis cordi, & quod magis reputāt charum: quia precioſius, & magis vtile, vt plus apponūt de tempore in complendo annulum aureum, quàm de alio metallo. Sic natura non tantam diligentiam apponit in perfectione feminæ, quàm maſculi, ideo indiget plus de tempore ad complementū maſculi, quàm feminæ: quia de ea non eſt ſibi tanta cura, cito ſe expedit, nec curat multum tempus apponere. Quarta ratio talis eſt: Nam animalia, quæ citius ſeneſcunt, oportet quòd citius ad complementum perueniant, femina autem citius ſeneſcit, communiter loquendo, quàm maſculus, quia humidum, quod in eis ſuperabundat, frigeſcit, & fit flegmaticum, quod eſt diſpoſitiuum ad canitiem, & ſeniles rugas ad generandum. Ideo ſicut in femina acceleratur tempus ſenectutis magis, quàm in maſculo, ſic citius debet perfici, & ad complementum peruenire femina, quàm maſculus.

Ariſt. 2. Phyſic. & tex. 22.

Femina cur citius ſeneſcat, quā maſculus.

An conceptus magis patri, quàm matri, vel econuerſo aſsimiletur.

AD quintam eſt dicendum quòd Philoſophus in libro de animalibus hanc queſtionem diffuſe pertractat, dicens

Quæſt. 5.

Ariſt. 7. li. de hiſt. anim. c. 6

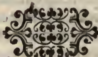
diffuſe hæc tractat omnia. Sed de ijs, qui aſsimilantur auis ponit exemplum de adultera quadam ſicula, quæ habuit ex Aethiope filiam, Aethiopi non ſimilem, ſed hac filiâ natum poſtea habuit ſimilem aue Aethiopi. Hic etiam ait claudos ex claudis, & cæcos ex cæcis naſci. De Aethiope idem ait in 1. lib. cap. 18. de gen. animal.

cens quòd conceptus quandoque assimilatur patri, quandoque matri, quandoque alicui progenitorum, quandoque autem nulli, sed magis alicui extraneorum. Ad cuius intellectum est sciendum quòd (vt dicit Philosophus) semen emissum a patre ad formationem conceptus, est virtualiter omnia membra patris interiora, & exteriora. Est virtualiter cor, hepar, & nasus, & oculi, & cetera. Sic, & substantia, vel materia illa, quam administrat mater, est virtualiter omnia membra matris. Quando ergo semen patris est sic forte & calidum, quòd potest perfecte dominari illi materiæ, vel substantiæ administratæ per feminam ad formationem fœtus, assimilabitur patri, & sic perfecte dominabitur in omnibus: sicut tale semen est virtualiter omnia membra patris, assimilabitur sibi in omnibus, quia erit masculus sicut ipse, albus sicut ipse, fortis sicut ipse, ingeniosus sicut ipse, & sic de omnibus. Et quia in membris patris forte aliqua conditio relucet suorum progenitorum interius, vel exterius; si huiusmodi semen non sit tantum potens, vt possit dominari perfecte, vt assimilet sibi conceptum quantum ad conditiones suas, assimilabit forte ad conditiones suorum progenitorum, vel in omnibus vel in aliquibus. Si autem prædictum semen in nullo possit sibi conceptum assimilare, tunc conceptus talis assimilabitur matri, & quandoque in omnibus, quia erit femina sicut ipsa. Vnde, vt in pluribus, dicit Philosophus, quòd masculi assimilantur patribus, & feminæ matribus, & erit pulchra sicut ipsa, vel parua, aut magna sicut ipsa, quandoque vero solum in vna conditione, non tamen in alijs. Quandoque assimilabitur non matri, nec conditionibus matris, sed forte alicui de progenie suæ matris, quia (vt dictum est) illa substantia, quam administrat femina ad formationem fœtus, est virtualiter omnia membra, & relucet forte ibi aliqua conditio suorum progenitorum. Quandoque autem (vt ait) fit assimilatio alicui extraneorum. Quod potest contingere, vel propter fortem impressionem, sicut Philosophus recitat quandam dominam multum intense respexisse quendam Aethio-

Arist. li. 1. c. 18. 19. de gener. anim. & lib. 4. c. 1. 10. 6. vbi ait: Semē est vltimū cibi, vel alimenti excremētū, & simile ei, quod generauit.

Arist. li. 7 de histor. anim. c. 6 to. 5. & 4. de gener. animal. c. 3. to. 6.

Aethiopem, quem depictum habebat in camera sua, quæ postmodum concipiens de viro suo, peperit filium totum nigrum. Vel propter loci, aeris, vel cibi variationem. Nam variatio in omnibus prædictis multum potest facere ad variationem similitudinis. Tertio propter materiæ omnimodam indispositionem, quia forte materia, vel substantia illa, quam femina administrat, sic est indisposita, & semen sic fuit forsan debile, quod disponere non potuit, vt assimilatio fieret, vel membrorum augmentatio, sed diminutio fieret: quia forte generabitur monstrum aliquod, quod erit dissimile parentibus,& omnibus progenitoribus. Communiter tamen si non fit ex parte feminæ indispositio, et ex parte viri debilitatio, & inordinatio, & ex parte loci, aeris, vel cibi non fit mala complexio, vel variatio, vel aliqua vehemens impressio, semper assimilatio debet fieri matri, vel patri, vel alicui progenitorum vtriusque propter rationem superius assignatam.

LECTIO XIIII.

De rei nunciatæ certificatione ex Christi magnifica nominatione.

Et vocabis nomen eius Iesum: hic erit magnus, & filius Altissimi vocabitur. Et dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum. Et regni eius non erit finis.

CErtificata salutatione Angelica ex rei nunciatæ particulari expressione, in parte ista, vt supra dicebatur, ponitur eius certificatio ex eius magnifica nominatione. Et ponit Angelus quinque prærogatiuas, quas decebat habere iste conceptus, & iste filius, quem prænunciauit Virginem concepturam, & parituram. Prima, quantum ad nominationem. Secunda, quantum ad sublimationem. Tertia, quantum ad diuinam filiationem. Quarta, quantum ad regalem dominationem. Quinta, quantum ad æternam durationem. Nominationem autem tangit, cum dicit: *Et vocabis nomen eius Iesum*, quod interpretatur Saluator. Conueniebat enim tali nomine Christum vocari, quia, vt dicitur: Ipse saluum faciet populum suum a peccatis eorum, quod bene fuit figuratum in Genesi, vbi habetur quòd vendito

Mat. 4. *Gen. 41.*

vẽdito Ioſeph in Aegypto, qui figurabat Chriſtũ, Aegyptij verterunt nomen eius,& vocabant eum lingua Aegyptiaca, Saluatorem mundi:nec mirum, quia,vt dicit Petrus in Actibus Apoſtolorum,non eſt aliud nomen ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat ſaluos fieri, niſi in nomine Ieſu. *Act. 4.* Sublimationem vero tangit, cum ait: *Hic erit magnus*, nam vt Gloſſa dicit,de Ioanne Baptiſta dictum fuit:Hic erit magnus, ſed ille fuit quaſi homo magnus, hic vero quaſi Deus magnus. Multum enim fuit ſublimatus, quando ipſe homo Chriſtus vocatus eſt Deus. Et planum eſt, vt dicit Ambroſius, quòd late funditur Dei virtus, & cæleſtis ſubſtantiæ magnitudo late porrigitur, quia non loco clauditur, appoſitione non comprehenditur, extimatione non concluditur, ætate non variatur. De cuius ſublimatione ſcribitur: Ecce intelliget ſeruus meus, & exaltabitur, & eleuabitur, & ſublimis erit valde. *Iſai. 52.* Diuinam autem ſublimationem tangit, cum dicit: *Et filius Altiſsimi vocabitur*. Secundum enim Auguſtinum voluit Deus pater Chriſtum non alium habere patrem, quàm ipſum, ne nomen filij ad alium tranſiret, qui non eſſet æternus natiuitate filius, propter quod idem filius fuit Dei patris per æternam generationem, & Virginis matris per temporalem incarnationem, iuxta illud: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. *Pſal. 2.* Regalem autem dominationem tangit cum addidit: *Dabit ei Dominus Deus ſedem Dauid patris eius*. Sic enim dictum fuit Dauid:De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. *Pſ. 131.* Deinde æternam durationem tangit, cum poſtponitur: *Et regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.* Nam regnum Chriſti non fuit temporale, ſed æternum. Vnde dicitur: Poteſtas eius poteſtas æterna, quæ non auferetur, & regnum eius, quod non corrumpetur. *Dan. 7.* De iſtis igitur quinque prærogatiuis,quinque dubitationes eſſe poſſũt.

Prima,vtrum hoc nomen Ieſus, contineat ſub ſe omnia nomina ſcripta de Chriſto in veteri teſtamento.

Secunda,vtrum Chriſtus fuerit magnus ſecundum quòd homo, vel ſecundum quòd Deus.

Tertia, vtrum Christus secundum quòd homo & secundũ quòd Deus, fuerit filius, vel duo filij.

Quarta, vtrum verum sit, quòd ipse Christus sederit in sede Dauid, & regnauerit in domo Iacob.

Quinta, vtrum solum regnũ Christi debeat esse ęternum, & non aliud.

An Iesus contineat sub se omnia nomina scripta de Christo in veteri Testamento.

Quæst. 1. AD primam est dicendum quòd multi in veteri Testamento Iesus vocati sunt. Fuit enim Iesus Naue, successor Moysi, fortis in bello. Et fuit Iesus filius Syrac, qui composuit librum Ecclesiasticum. Et multi hoc tali nomine appellati sunt propter aliquam particularem salutem, quam operati sunt in populo. Sed Christus vocatus est Iesus, vt Saluator, propter vniuersalem salutem non vnius gentis, vel in vno tempore, sed propter salutem omnium populorum, tam præsentium, quàm præteritorum, quàm etiam futurorum. Nam salutem omnium populorum, & hominum quattuor modis possumus considerare. Primo, quantum ad nostram salutem operantem. Secundo, quantum ad nostram salutem impedientem. Tertio, quantum ad nostram salutem ostendentem. Quarto, quantum ad nostram salutem terminantem. Igitur propter nostræ salutis operationem vocatus est Christus Emmanuel, iuxta illud: *Isa. 7.* Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomẽ eius Emmanuel, quod interpretatur nobiscum Deus. Et planum est quòd propter hoc Deus operatus est nostram salutem, quia humanam naturam secum assumpsit ad vnitatem personæ, quia aliter non fuisset nostra natura saluata, & curata eo quòd secundum Damascenum: *Damasc. lib. 3. de fide Orth. cap. 6.* Quod est inassumptibile, est incurabile, & insanabile. Vnde si Deus non fuisset singulariter nobiscum, assumendo nostram naturam ad vnitatem personæ suæ, non fuisset operatus salutem nostram. Emmanuel igitur est vocatus propter nostræ salutis

ſalutis operationem. Propter vero noſtram ſalutem impedientis remotionem, & debellationem, vocatus eſt Accelera, feſtina, prædare, iuxta illud: Voca nomen eius accelera, feſtina, prædare, ſpolia detrahe. Nam diabolus, qui noſtram ſalutem impediebat, per Chriſtum eſt debellatus, & expoliatus. Non tarde, ſed faciliter, & celeriter, ipſis dæmonibus atteſtantibus, & dicentibus: Veniſti ante tempus torquere nos. Vnde dicit Apoſtolus, quòd Chriſtus tulit diabolũ inimicum noſtrum de medio, affigens illum cruci, & expolians principatus, & poteſtates, tranſduxit nos confidenter in regnum ſuum. Propter vero noſtræ ſalutis oſtenſionem, & demonſtrationem, vocatus eſt Admirabilis, Conſiliarius, Deus, Fortis. Nam mirabili diuinitatis conſilio, & forti, atque potenti virtute factum eſt quòd homines ſuo peccato damnati ad infernum; ad hereditatem cæleſtis regni perducantur. Propter noſtræ ſalutis terminationem, vocatus eſt Pater futuri ſæculi, princeps pacis. De vtroque nomine dicitur: Vocabitur nomen eius admirabilis, Deus, Fortis. Conſiliarius, quantum ad primum. Pater futuri ſæculi, quantum ad ſecundũ. Princeps pacis, ſecundum adaptationem temporis. Poſſumus dicere quòd noſtræ ſalutis operatio facta eſt in Chriſti incarnatione, quia tunc fuit Emmanuel, & ſignanter nobiſcũ, quando verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Noſtram vero ſalutem impedientis remotio, expoliatio, & debellatio facta eſt in eius paſſione, quia tunc princeps huius mundi eiectus eſt foras, ipſo dicente: Et cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipſum. Vnde tunc ſignanter conueniebat ei vocari Feſtina, prædare, ſpolia detrahe. Noſtræ autem ſalutis oſtenſio, & demonſtratio facta eſt in eius reſurrectione, quia tũc, vt ait Ambroſius, notam fecit nobis viam vitæ, quæ ante habebatur ignota. Vnde tunc conueniebat ei vocari Admirabilis, Deus, Fortis. Sed noſtræ ſalutis terminatio facta eſt

Iſai.8. *Marc. 1. Et Mat.8* *Ad Philip.2.* *Iſa. 9.* *Iſai.9.* *Ioan.1.* *Ioan.12.* *Ambr.to. 5. in ſer. de ſanctis pro cõmuni Martyrum ſer. 22. in edit. Rom. Et legitur tempore paſchali. Et incipit: Dignum, & congruum, in lect. 2. & 3. & in editionibus vetuſtioribus legitur ſer. 74.*

ℓta eſt in eius Aſcenſione,quia tunc in perſona omnium ſaluandorum aſſumptus eſt in cælum, & ſedet a dextris Dei. Vnde conueniebat ei vocari, Pater futuri ſæculi,& princeps pacis.In natiuitate ergo Chriſtus fuit Emmanuel,quia tunc noſtram ſalutem per eius præſentiam inchoauit. In paſſione fuit:Prædare,ſpolia detrahe, quia tunc noſtram ſalutem impedientem debellauit. In reſurrectione fuit mirabilis conſiliarius, Deus, Fortis, quia tunc noſtram ſalutem demonſtrauit. Sed in Aſcenſione fuit Pater futuri ſæculi, & princeps pacis, quia tunc noſtram ſalutem finiuit, & terminauit. Recte igitur vocatus eſt Ieſus,quia omnes modi noſtræ ſalutis importati per nomina ei impoſita in veteri Teſtamento, vniuerſaliter in hoc nomine Ieſu includuntur.

An Chriſtus fuerit magnus quatenus homo, vel quatenus Deus.

Quæſt.2. AD ſecundam eſt dicendum quòd Chriſtus ſit magnus, & ſublimis ſecundum quòd Deus, mirum non eſt, quia magnus vna magnitudine cum Patre, & Spiritu ſancto, cum omnium perſonarum ſit vna magnitudo, non quidem magnitudo corporalis ſed virtualis. Vnde dicit Auguſtinus de Trinitate: Intelligamus Deum,ſi poſſumus, quantum poſſumus, ſine qualitate bonum, ſine quantitate magnum, ſine indigentia Creatorem,ſine ſitu præſentem, ſine habitu omnia continentem, ſine loco vbique totum, ſine tempore ſempiternum, ſine ſui mutatione vlla mirabilia facientem, nihilq. patientem. Sed quòd ſit magnus ſecundum quòd homo, Apoſtolus ad Hebreos ait: Magnitudines ei attribuit, quæ non conueniunt alicui creaturæ. Prima eſt, diuinæ perſonæ vnitatis. Secunda, eiuſdem honoris æqualitatis. Tertia, capitis dignitatis. Quarta, iudiciariæ poteſtatis. Nulli namque naturæ humanæ, vel angelicæ collatum eſt, quòd ſit aſſumpta ad vnitatem perſonæ diuinæ, vt vocetur Deus, ſicut collatum eſt homini Chriſto.

Aug.5.de Trinitate c.1.to.3.

Hebr.4.

Vnde

Vnde dicit Apoſtolus: Tanto melior Angelis, & maior effectus eſt, quanto differentius pro illis nomen hereditauit. Nam nulli Angelorũ dixit aliquando: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Secundo, nulli creaturæ debetur ille honor, qui debetur Chriſto homini: quia honor latriæ, qui quidem honor debetur ſoli Deo, debetur homini Chriſto. Honor namque, & reuerentia debetur perſonæ, & hypoſtaſi. Sicut igitur eſt vna perſona ſubſiſtens in duabus naturis, diuina ſcilicet & humana, ſic vnus & æqualis honor Deo, & illi homini Chriſto debetur. Vnde dicit Apoſtolus ibi: Adorent eum omnes Angeli Dei. Tertio, nulli creaturæ conuenit dignitas capitis, ſicut homini Chriſto, quem, dicente Apoſtolo, dedit caput ſuper omnem Eccleſiam, & omnia ſubiecit ſub pedibus eius. Quod exponens Apoſtolus dicit: In eo, quod ait omnia ſubiecta pedibus eius, nihil dimiſſum eſt non ſubiectum ei. Quarto, nulli creaturæ conceſſa eſt iudiciaria poteſtas ſicut homini Chriſto, de quo dicit Euangeliſta, quòd omne iudicium dedit filio, quia filius hominis eſt. Et Apoſtolus dicit quòd thronus eius erit in ſæculum ſæculi, & virga æquitatis virga regni eius. Magnus ergo fuit Chriſtus ſecundũ quòd Deus, & eius magnitudinis non eſt finis. Et magnus ſecundum quòd homo iſta quadruplici magnitudine ſuperius dicta non conueniente alicui naturæ Angelicæ, vel humanæ.

Heb.1. *Pſal. 2.* *Hebr. 1.* *Eph.1.* *Pſ.8.* *Hebr. 2.* *Ioan.5.* *Heb.1.* *Pſ.146.*

An Chriſtus quatenus homo, & quatenus Deus fuerit vnus filius, vel duo filij.

AD tertiam eſt dicendum quòd aliud eſt quærere Chriſtum fuiſſe alium filium ſecundum quòd Deus, & ſecundum quòd homo. Et aliud eſt quærere Chriſtum habuiſſe aliam filiationem ſecundum naturam diuinam, et aliam ſecundum naturam humanam. Nam primo Chriſtum fuiſſe alium filium ſecundum quòd Deus, & alium ſecundum quòd homo, omnino eſt negandum, auctoritate, & ratione. Auctoritas quidem eſt Damaſceni, & Auguſtini: Quæſt.3.

Damasc. lib. 3. fi. orth. c. 7. gustini: expresse nam dicit Damascenus: Confitemur Christum ipsum vnum filium Dei. Post humanitatis assumptionem etiam filium hominis eundem vnum Iesum Christum. *Aug. de symbolo ad Catechum. li. 1 c. 5. 10. 9.* Augustinus vero in libro de symbolo dicit: Genitrix Virgo suum genuit genitorem: filium portauit, a quo portabatur: ostendit filium, quem Pater æternaliter sibi æqualem, Virgo temporaliter generauit, quia non hominem nudum sancta Virgo genuit, sed Deum verum, non tamen nudum, sed incarnatum: hoc expresse dicit Apostolus: *Gal. 4.* Misit Deus filium suum natum ex muliere. Eundem ergo filium confiteri debemus natum esse de muliere Virgine, quem Deus pater nobis misit, quia Deus pater misit filium, qui erat verus homo, & verus Deus. Ideo idem filius fuit Christus secundum quòd Deus, & secundum quòd homo. Ratio vero talis est: Nam esse filium, est esse natum, *Isa. 9.* iuxta illud: Paruulus filius natus est nobis. Sed nasci, vel esse natum non conuenit naturæ, sed personæ, sicut *Damasc. li. 3. c. 12.* dicit Damascenus: Vnde ibidem ait quòd sancta Dei genitrix hypostasim, & personam genuit. Ergo cum Christus non fuerit nisi vna persona, quia vna in duabus naturis, persona viã vitæ manifestius demonstrauit, vt dicitur extra de *De fide catholica in Decre. lib. 1. c. 1. Firmiter credimus.* fide catholica. Manifeste sequitur quòd Christus secundum quòd homo, & secundum quòd Deus, non fuit nisi vnus filius, quia licet *secundum quòd* reduplicationem, & præcisionem faciat supra personam, non supra naturam diuinã, & aliam secundum naturam humanam, puto conueniẽter *Damasc. 3. lib. c. 7.* posse dici, potissime, quia Damascenus dicit quòd duas natiuitates in Christo veneramur: vnam ex Patre ante sæcula, & super causam, & sermonem, & tempus, & naturam: alteram in vltimis ex matre, & tempore conceptionis, propter nos, secundum nos, & super nos, non humano semine, sed ex Spiritu sancto. Sicut ergo confitemur duas natiuitates in Christo, ita non videtur negandum, in eo duas esse filiationes.

An Christus sederit in solio Dauid, & regnauerit in domo Iacob.

AD quartam est dicendum quòd Bernardus istam dubitationem mouet in homilia super Missus est, dicens: Quæro, quomodo Deus dederit Christo sedem Dauid. Planum est enim quòd ipse in Hierusalem non regnauit, vbi constat Dauid regnasse: immo turbis volentibus ipsum rapere, & facere Regem, præsciens hoc, fugit in montem, sicut habetur. Qualiter autem regnauerit in domo Iacob, maius dubium est, cum illa domus negauerit ipsum coram facie Pilati, dicens: Non habemus Regem nisi Cæsarē. Ad hoc igitur respondet Bernardus, dicēs: Sæpe in sacra Scriptura figura ponitur pro figurato, & significans pro significato. Illa igitur terrestris significabat, & figurabat Hierusalem cælestem, de qua dicit Apostolus, quòd illa Hierusalē, quæ sursum est, libera est, quæ est mater nostra. Similiter Dauid figurabat, & significabat Christū, quia Dauid, manu fortis, & vultu desiderabilis interpretatur. Et ipse Christus manu fortis fuit, Goliat, idest Diabolum ipsum debellando. Et vultu desiderabilis suos electos reficiendo, quia in eum desiderant Angeli prospicere. Sedem igitur Dauid figuratam, & signatam per illam Deus dedit ipsam Christo in Hierusalē cælesti. Vnde cum Pilatus quæreret ab eo, an Rex esset, respondit: A te ipso hoc dicis, an alij dixerunt de me? Et cum ille diceret: Ego iudæus non sum, sed gens tua, & Pontifices tui tradiderunt te mihi: tunc Christus respondit: Regnum meum non est de hoc mundo: nam si de hoc mundo esset Regnum meum, ministri mei decertarent, vt non traderer iudæis. Vnde quia Regnum suum, dixerat non esse de hoc mundo: Pilatus conatus est ipsum liberare, quia de hoc sibi cura erat. Dubitabat enim ne regnaturus esset in illa Hierusalem terrestri loco Dauid, audierat maxime per prophetas istud esse scriptum. Et sic ne regnum iterum rediret ad iudæos, maxime de hoc erat solicitus. Ad secun-

Quæst. 4. Bernard. super Missus est. to. 1. homil. 4. statim post initium. Ioan. 6. Ioan. 19. Bernard. ibidem. Gal. 4.

Dauid quid significet, & quid interpretetur.

Ioan. 19.

dum similiter soluit per Apostolum. Nam verum est, quòd iudæi, qui Christum negauerunt, ex Iacob descenderunt. Sed, vt ait Apostolus, differt esse iudæum occultum confitentem Christum corde: & iudæum manifestum, qui negat Christum, vel esse iudæum circumcisum carne, & circumcisum spiritu. Christus ergo regnabit in domo Iacob, & in iudæis circumcisis spiritu, quales sunt credentes in eum, non in iudæis circumcisis carne solum eum negantibus.

An solum Christi Regnum debeat esse æternum, & non aliud.

Quæst. 5. AD quintam est dicēdum quòd ad regnandū Christum post diem iudicij, tres differentias habebit: a regimine aliorum regū, a suo met regimine, modo quo nūc regnat in mundo: & in vniuersalitate, quia nulllus vniuersaliter regnat super omnes, saltem de facto. Licet enim Papa, vel Imperator deberet de iure regnare super omnes, de facto tamen videmus contrarium, quia multi sunt rebelles, non solum pagani, verum etiam qui Christiani censentur. Similiter Christus vniuersaliter non regnat nunc super omnes, quia multi, vel in eum non credunt, vel si credunt, eius præcepta contemnunt. Secundo, in iustitiæ æqualitate. Quia iustitiæ regum temporalium quasi
Ps. 13. pannus menstruatæ sunt: immo (dicente Propheta) omnes a iustitia declinauerunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Ipso similiter Christo permittente, a iusto suo consilio multa mala, & aduersa sunt fidelibus, & multa bona, & prospera suis aduersarijs, sinit euenire, quod non videtur æqualitatem iustitiæ importare. Tertio, in æternitate, quia nullum regnum est perpetuum, & modus etiam, secundum quem Deus nunc regnat, non est æternus, quia mors non sinit homines esse æternos, super quos ipse Christus dicitur regnare. Regnum namque Christi eius fideles sunt. In fine igitur

tur mundi regnum Christi habebit vniuersalitatem, quia super omnes regnabit, velint, nolint. Vnde dicit Apostolus: Oportet illum regnare donec ponat inimicos scabellum pedum eius. Sic iustitiæ æqualitate, quia merces sua secum erit, dare vnicuique iuxta opera sua, vt dicitur. Et in durationis æternitate, quia vt dicitur: Inimica nouissima destruetur mors, & scribitur, quòd mors, & infernus missi sunt in stagnum ignis. Regnabit ergo in illa Hierusalem cælesti, cum omnibus electis suis, vniuersaliter, æqualiter, & æternaliter. *1.Cor.5.* *Ps. 107.* *Apo. vl.* *Apo. 20.*

LECTIO XV.

De rei nunciatæ certificatione ex modi faciendi diligenti inquisitione.

Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?

Posita certificatione Angelicæ nunciationis ex Christi magnifica nominatione, in parte ista, vt supra dicebatur, ponitur certificatio eius, ex modi fiendi diligenti inquisitione. Ad cuius intellectū est sciendum, quòd quia Angelus dixerat Virginem Dei filium esse concepturam, & parituram: *Ecce* (inquit) *Concipies, & paries filium.* Hoc, vt Ambrosius ait, Virgo non debuit omnino non credere, nec tamen temerè debuit vsurpare, non *Ambrof. to.3. li.2. in cap.1. Luca.*

credere Angelo, vsurpare diuina, vt cum quadam proteruitate, & temeritate diceret: Istud omnino fiet, & volo, vt fiat. Sed sicut beata Virgo, quando fuit dubia, qualis esset ista salutatio prudenter tacuerat, ita nunc, vt dicit Bernardus, confortata per Angelum, & iam bene præmeditata, duo breuiter in sua responsione tangit. Primo modi fiendi possibilitatem, cum dicit: *Quo modo fiet istud?* Secundo, sui propositi firmitatem, cum ait: *Quoniam virum non cognosco.* Aliquando enim res ipsa certa est, sed modus fiendi non est certus: nam quilibet certus est, quòd debet mori, sed vtrum gladio, vel febre, vtrum longa, vel subita infirmitate, non est certus, quia omnes isti modi sunt possibiles. Inquirere ergo possibilitatem modi fiendi de re, quam homo veraciter credit, magnæ prudentiæ est. Vnde Iob dicebat: Causam, quam nesciebā, diligentissime inuestigabam. Beata igitur Virgo non dubitauit de facto, quod Angelus dicebat, sed possibilitatem, & ordinem fiendi modi requisiuit, dicens: *Quo modo fiet istud?* ac si diceret, vt Bernardus ait: Cum sciat Dominus meus conscientiæ meæ votum esse ancillæ suæ non cognoscere virum, qua lege, quo ordine placebit sibi, vt istud fiat? Nam si oportebit me frangere votum, vt pariam talem filium, & gaudeo de filio, & doleo de proposito, tamen fiat voluntas eius. Si vero concipiam, & Virgo pariam, & sibi placuerit, non impossibile, tunc scio quòd respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ. Quæro ergo: *Quo modo fiet istud?* Sed hic possunt esse quinque dubitationes.

Bernard. super Missus est homil. 4. tomo 1. d.

Iob. 29.

Bernard. super Missus est homil. 4. tomo 1. d.

Prima, vtrum dubitare de omnibus sit bonum, & vtile.

Secunda, vtrum beata Virgo dubitauerit de verbis Angeli.

Tertia, vtrum beata Virgo fecerit votum, virum non cognoscere antequam esset desponsata.

Quarta, vtrum aliqua mulier possit concipere, absque eo quòd cognoscatur a viro.

Quinta, vtrum sic natus, vel conceptus deberet dici sine patre, vel cuius filius deberet nominari.

An dubitare de omnibus ſit bonum, & vtile.

AD primam eſt dicendum quòd dubitare dupliciter contingit. Primo, per modum cuiuſdam deſperationis, & diffidentię. Secundo, per modum inquiſitionis, & rationis ſyllogiſticæ. Primo modo ſi homo diffidat, & deſperet de creatura ſpem, & fidem ſuam in ea non ponendo, eſt bonum, & vtile: Quia maledictus homo qui ſperat in homine. In hoc enim conſiſtit tota peruerſitas humanæ naturæ, vt ſpreto bono incommútabili, conſtituatur finis in bono creato. Sed ſi homo diffidat, & deſperet de Deo, & de ipſo Creatore, eſt peruerſum, & damnabile, quia beatus homo qui ſperat in Domino, & eſt in Domino fiducia eius. Et iſto modo Auguſtinus exponit illud verbum: Tentatio vos non apprehendat, niſi humana, quia ſic (vt dicit) dubitare de Deo, pernicioſum eſt, eo quòd ira Dei venit in filios diffidentiæ, vt dicit Apoſtolus. Sic dubitare de homine, ſaluberrimum eſt. Igitur dubitatio per modum diffidentiæ, vno módo vtilis, & ſalubris eſt, alio modo eſt inutilis, & pernicioſa. Si vero ſit dubitatio per modum inquiſitionis, & rationis ſyllogiſticæ; tunc aut talis quærit de ſacra Scriptura a Deo immediatá, reuelata, & fundata ſuper operibus miraculoſis, & ſuper ijs, quæ tranſcendunt intellectum, & rationem, & ſic eſt inutile, quia ſecundum Auguſtinum ſuper illo verbo: Ecce eris tacens, pro eo quòd non credidiſti verbis meis, quòd non cenſetur ſacerdos Zacharias dignus fore venia, quia allegauit impotentiam eius, & vxoris, dicens: Ego ſum ſenex, & vxor mea ſterilis eſt, quia quandocumque Deus indicat aliquid eſſe fiendum, operationem in fide oportet ſuſcipere, & non rationem quærere. Nam ſuper talibus decertare, contumacis animæ eſt. Sed in ſcientia humanitus inueſtigata, & fundata in rebus naturalibus, vtile eſt de omnibus dubitare: rationes item pro, & contra ad omnia adducere, vt veritas quæſita magis inueniatur, & abundantius declaretur, quia iſto

Quæſt. 1.

Hierem. 17.

Pſal. 33.

Aug. ſuper illud Apoſt. 1. Cor. 10. in lib. veter & noueſt. q. 99.

Eph. 5.

Aug. ſuper Luc. c. 1. ro. 4 0. hom. 44. 117. 5.

isto modo sumus apti scientiam adinuenire per rationis discursum. Isto namque modo de hac veritate. Vtrum nix sit alba dubitare, rationes pro, & contra adducere inutile non est, quia per hoc veritas magis declaratur.

An beata Maria semper Virgo dubitauerit de verbis Angeli.

Quæst. 2. Ambros. li. 2. to. 3.

AD secundam est dicendum quòd aliter respondet Ambrosius ad istam dubitationem, & aliter Augustinus: Nam Ambrosius dicit quòd beata Virgo non dubitauit de facto, sed de modo fiendi. Vnde ait, quòd temperatior fuit inquisitio Virginis, quàm Zachariæ sacerdotis. Ille enim dixit: Vnde hoc sciam, quasi alium quærens actorẽ, quàm Angelum nunciantem, propter quod tam de facto, quàm de modo fiendi Zacharias dubitauit, cuius signum fuit, quòd Angelus sibi dixit: Quia non credidisti verbis meis, ecce tacens eris, & non poteris loqui quousque hæc impleantur. Sed beata Virgo, factum quidem credidit, modum autem quæsiuit: qui enim modum fiendi quærit, factum non dubitat: modo Angelus eã nec taciturnitate percussit, nec, quòd verbis eius non credidisset, improperauit. Inquisitio ergo Virginis secundum Ambrosium non fuit dubitationis, & infidelitatis de facto, sed de modo fiendi solum. Augustinus vero in libro de symbolo dicit: Beata Virgo nec in Angelica annunciatione, nec in Christi incarnatione, nec in eius passione dubitauit aliqua dubitatione hæsitationis, sed dubitatione cuiusdam stuporis, & admirationis. Vnde exponens illud verbũ Augustinus: Tuam ipsius animã pertransibit gladius, dicit: Beata Virgo in passione Domini stupore cuiusdam admirationis dubitauit. Considerabat namque, vt dicit in libro de symbolo, quæ ab Angelo audierat,

Luc. 1.

August. in lib. de symbolo; hæc vero inibi non leguntur. Sed super 2. Lucæ cap. in q. veter. & & no. Testamenti to. 4. q. 73. dicit quæ infra ponuntur. Augustinus enim in lib. de Nat. & grat. cap. 36. tom. 7. dicit eam fuisse immunem ab omni peccato, quod etiam sentit Doctor noster Aegid. Rom. lib. 2. senten. dist. 33. q. 2. ar. 2. vbi ait, eam nec mortaliter, nec venialiter peccare potuisse.

rat, quæ in conceptione senserat, quæ in eius incarnatione Magis adorantibus, & pastoribus nunciantibus viderat, quomodo in eius adolescentia ipsum in medio Doctorum disputantem inuenerat, qualiter ad sui petitionem, aquam in vinum mutauerat. Et postmodum videns eum pati tam abiecta, & tam uilia, in quodam mentis stupore, & admiratione ponebatur. Sic quando audiuit ab Angelo quòd deberet Dei filium concipere, & parere, non dubitauit de re, vel de modo, quia dictum Angeli credidit esse verum, & modum fiendi, quòd Virgo existens pareret, credidit Deo fore possibile, maxime cum non esset ignara propheticæ Scripturæ, qua dicebatur expresse: *Ecce virgo concipiet.* Inquisiuit ergo: *Quomodo fiet istud?* non dubitando, sed stupendo, & admirando, ac si diceret, totum credo quod dixisti, sed ego votum meum tibi manifesto, quia virum non cognoscere disposui. Vnde sicut factum mirabile mihi narrasti, quòd ego sum illa Virgo, quæ Dei filium sum conceptura, sic modũ fiendi mihi peto, per te declarari, & demonstrari. Inquisitio ergo Virginis nunc, & semper, non fuit dubitatio hæsitationis in ea, cum ipsa semper fuerit anchora fidei, sed fuit inquisitio cuiusdam stuporis, & admirationis.

Mat. 1. Luc. 2. Luc. 2. Matt. 26. & 27. Marc. 14. & 15. Luc. 22. & 23. Ioan. 18. & 19.

Isa. 7.

An Beata Maria semper Virgo votum emiserit de non cognoscendo viro antequam esset desponsata.

AD tertiam est dicendum quòd ista quæstio est dubia propter duo. Primo quidem si Virgo beata, antequam esset desponsata, votum fecit virum non cognoscere, contra præceptũ legis videtur fecisse: scribitur enim in Deuter. Non erit apud te sterilis vtriusque sexus. Quælibet autem Virgo naturali ordine cogitur esse sterilis, quia nec ordine naturę mater effici potest, nisi corrumpatur. Si vero postquàm desponsata fuit, dicatur vouisse, tunc aut inter ipsam, et Ioseph verum matrimonium non fuit, quod non est dicen-dum

Quæst. 3.

Deut. 7.

Matt. 1. dum cum Matthæus narret genealogiam Saluatoris vsque ad Ioseph virum Mariæ, vel si verum matrimonium fuit inter eos, non erat licitum alicui eorum vouere Virginitatem, aut continentiam sine consensu alterius. Dicendum ergo est quòd beata Virgo, antequam desponsata esset, votum fecit, virum non cognoscere. Aliter secundum quòd dicit Glossa, si causa carnalis copulæ Ioseph desponsari voluisset, non fuisset posita in admirationem, quando Angelus sibi conceptum, & partum Dei filij nunciauit, dicens: *Ecce concipies, & paries filium*. Ex quo enim virum præstolabatur ad tempus, mater effici volebat, ac per hoc non dixisset: *Quo modo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Ex quo sponsum, quem acceperat, se cognituram disponebat. Ante igitur desponsationem votum fecit, se virum numquã cognituram. Cum tamen votum sit voluntaria promissio facta Deo, in omni voto, in omni dicto, & facto, & promisso, quod Deo vouemus, vel ad eius laudem dicimus, & facimus, debet subintelligi semper illa conditio, quã beatus Iacobus ponit in sua Canonica, pro vt scilicet si Dominus voluerit, aut si Domino placuerit, sic, vel sic faciemus. Stultum namque esset credere, vel opinari, quòd aliquis intenderet aliquid Deo offerre, vel aliquid Deo promittere, quantumcumque bonum, contra eius voluntatem, vel beneplacitum. Et isto modo sub tali conditione vouere, virum non cognoscere, non erat contra præceptum legis, quia præcepta sunt signa, & indicia voluntatis Dei. Qui ergo non intendit facere contra volũtatem Dei, non facit contra præceptum eius. Post desponsationem tamen B. Virgo, pari consensu cum sponso suo Ioseph votũ Virginitatis emisit, sicut manifeste dicit Augustinus in libro de consensu Euãgelistarum. Ait enim Euãgelista Matthæus Ioseph a coniugio Mariæ separãdũ fas esse non putauit ob hoc quia nõ ex eius concubitu, sed Virgo peperit Christum. Hoc enim exemplo magnifice insinuatur fidelibus coniugatis, & seruata pari consensu continentia posse permanere, vocariq. coniugium, non permixto corporis sexu, sed custodito mentis affectu.

Iacob. in sua can.

Aug. de consensu Euangel. to. 4. lib. 12. c. t.

affectu. Verum igitur coniugium fuit inter Mariam & Ioseph, quia non separatim, sed communi consensu ambo votum continentiæ post despensationem emiserunt. *August. de Nupt. & cócup. li.1.c.11. to.7.*

An aliqua virgo concipere possit absque viri cognitione.

AD quartam est dicendum quòd si quæratur, an mulier aliqua possit concipere absque eo quòd cognoscatur a viro personaliter ipsam corrumpente, an absque eo, quòd cognoscatur a viro, semẽ viri administrante, & infundente. Primo modo est dicendum quòd sic: secundo autem modo naturali ordine, quòd non. Hoc autem probatur auctoritate sacræ Scripturæ, Augustini, & exemplo. Nam illud verbum in Genesi: Videntes filij Dei filias hominum quòd essent pulchræ, acceperunt sibi vxores ex omnibus, quas elegerant: illæq. genuerunt, & conceperunt, & geniti fuerunt potentes a sæculo viri famosi Gigantes. Exponit Glossa de dæmonibus, qui fuerunt filij Dei per naturam, qui facientes se incubos, per procuratum semen mulieres cognouerunt, & illæ sic cognitæ per semen receptum, conceperunt, & genuerunt. Et quia dæmones sciunt optime dispositionem mulieris, & semen viri procuratũ, & administrati fortitudinem, & vigorem, & cæli ordinatam constellationem, quibus concurrentibus geniti isto modo fuerunt viri potentes in sæculo. Vnde in textu subditur quòd gigantes erant in diebus illis. Et satis est credibile quòd illi sic fuerunt generati, quia hoc fuit dictum propinquante diluuio, quando multa malitia hominum fuit in terra, & omnis caro corruperat viã suam. Hoc expresse ponit Augustinus de Ciuitate Dei, dicens: Multi, de quorum fide dubitandũ non est, asserunt, & confirmant, Siluanos & Faunos, quos vulgo * incubos vocant, improbos fuisse mulieribus, & eorum appetiuisse,

Quæst. 4. *Gen. 6.* *Aug. de Ciui. Dei c 23.to.5.*

* Ab incubando dæmones, qui mulieribus commiscẽtur, incubi dicuntur: Qui vero Viris, muliebria patientes succubi vocitantur. Hanc materiam Augustinus temere determinare non audet, vt ipse ait: Dicendum est autem huiusmodi concubitum fieri non posse per semen eorum, sed pèr semen decisum a corporibus humanis: & filius ex hoc concubitu genitus non dæmonis, sed illius hominis, cuius est semen illud, censendus, & dicendus est, vt Theologi affirmant, & habetur infra in quinta dubitatione. Hunc in modum dicunt fuisse genitum Merlinum in Anglia, necnon gigantes. Idq. ab Augustino) nec affirmatur, nec omnino negatur.

appetiuisse, peregisse concubitum, & quosdam dæmones, quos Dusios Galli nuncupant. Possunt igitur angeli mali, (quia de bonis non est credendum) in specie mulieris illudere viris supponendo se eis:& accipere semen ipsorum, & in specie per modum viri illudere mulieribus, cubando cum eis, & semen procuratum in vasa earum apponere, & sic illæ mulieres possunt concipere. Vnde dicit ibidem Augustinus: Multi dæmones hanc immunditiam procurant: Et a tot (vt ait) hoc dicitur, vt negare impudentiæ videatur. Exemplo multorum similiter hoc apparet. Nam multi viri dicunt se copulam carnalem sensibiliter peregisse cum muliere, & multæ mulieres cum viris: qua expleta, inuenerunt se illusos, & delusas, quia nihil circa se inuenerunt. In legenda etiam beati Macarij legitur, quòd semel dæmon in specie cuiusdam mulieris Romanæ sibi apparuit, quam per ea, quæ narrabat, credēs esse illā, quæ sibi fuerat desponsata. Videns eam vehementer lacrymantem, signo crucis se munire oblitus fuit, simul cum illa lacrymari cœpit, & in cellam introducens, inuenit se carnaliter ipsam cognouisse: nihil tamen completo opere circa se inuenit. Sine viro igitur mulierem personaliter cognoscente mulier potest concipere. Sed naturali ordine sine semine virili administrante & transfundente mulier non potest concipere.

In legenda B. Macharij.

An conceptus, & natus sine concubitu debeat dici sine patre.

Quæst. 5.

AD quintam est dicendum quòd filius alicuius, quantū ad præsens spectat, potest quis tribus modis appellari. Primo, personali vnione. Secundo, operatione. Tertio, naturæ assimilatione. Primo modo, solus Christus dictus est filius Dei, quia hominem illum Dei filium personaliter sibi vniuit, dando sibi per hoc nomen, quod est super omne nomen, vt vocaretur Dei filius. Secundo modo Antichristus dicetur filius diaboli, non quidem personali vnione, sicut Christus dicitur filius Dei, quia humanitatem illam, vel hominem

Ex Aug. in lib. contra Adamātium discipulū Manichei c. 5. to. 6.

minem illũ Antichriſtũ nõ habitabit diabolus perſonaliter, ſicut Dei filius habitauit hominẽ Chriſtum, vt ait Damaſcenus in libro de fide orthodoxa. Sed dicetur filius diaboli operatione, quia operatione diaboli generabitur, aut per fornicationẽ, quę eſt opus diaboli a diabolo inuẽtũ, vel procuratũ ſicut dicit Damaſcenus, aut (vt dictum eſt) procurati ſeminis illuſione, quia poterit diabolus, faciendo ſe Succubum, ſemen alicuius viri procurare, & poſtmodum faciendo ſe incubum in ſpecie alicuius viri, cum muliere aliqua cubando, & ſemen procuratum in eam transfundendo. Vnde non ſolum Antichriſtus, ſed omnes ſic generati poſſunt dici filij diaboli, non quidem perſonali vnione, ſed operatione. Nam, vt dicit Ambroſius ſuper illo verbo Ioãnis ſexto: Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri facere vultis; Cuius opera quiſquis facit, eius filius vocatur. Tertio, naturæ aſſimilatione. Nam ſic generati, deberent vocari, & nominari filij eorum, quorum ſemine generati ſunt, quia planum eſt quòd ſic generati non aſſimilantur in natura dæmonibus, ſed hominibus, quia homines ſunt & non dæmones. Et hoc eſt de ratione filij quòd ſaltem in ſubſtantialibus genitus aſſimiletur genitori. Quamuis ergo diabolus illuſione, & operatione ſemen a tali, vel a tali viro, fuerit procuratum, & eius illuſione, vel procuratione in vaſe mulieris fuerit transfuſum, per cuius transfuſionem aliquis generatus eſt, eo tamen ipſo, quòd talis eſt homo, non diabolus, filius illius debet nominari, cuius ſemine, diaboli illuſione generatus eſt.

Damaſc. li 4. fi ei Orthod. c. 27. & vide ſuperius dub. 4. de incubis, et ſuccubis, de Merlino, & Gigantibus hũc in modũ natis.

Ambr. ſuper Ioan. 6. cap.

LECTIO XVI.

De rei nunciatæ certificatione ex Dei immediata operatione.

Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoq. & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.

NArrata certificatione Angelicæ nunciationis ex Virginis diligenti inquisitione, in parte ista, vt dicebatur, ponitur certificatio eius ex Dei immediata operatione. Quæsierat enim beata Virgo modum mirabilem sibi per Angelum declarari, & manifestari sui partus, & sui conceptus sicut factum mirabile sibi narrauerat. Ideo Angelus triplicem modum miraculosum Virgini nunciat in hac conceptione, & parturitione esse futurum. Nam ex parte operantis, a quo iste conceptus formabatur, fuit Spiritus sancti superuentio. Ex parte vero Dei filij, qui in vtero Virginis corroborabatur, fuit Dei virtutis obumbratio. Ex parte hominis Christi, qui ad vnitatem personæ diuinæ assumebatur, fuit gratiæ sanctificatio. Spiritus ergo sancti superuentionem tangit Angelus, quando dicit: *Spiritus sanctus superueniet in te.* Nam virtus Spiritus sancti conceptum in vtero formauit tamquam semen diuinum non humanum. Vnde dicit Gregorius quòd tabulas nostræ naturæ,

turæ, quas culpa confregerat, denuo verus legislator de terra nostra sibi dolauit absque concubitu maris, & feminæ, corpus suæ diuinitatis creās, non quòd matrimonium prophanum putaret, sed quia virginitas potior erat coniugio. Nam communem omnium Dominum in sua natiuitate decebat nobiscum participare, & ab ea discrepare, quod sic factum est. Nam quòd ex vtero feminæ nasceretur, habuit commune nobiscum: quòd autem absque concubitu nasceretur, plus a nobis obtinuit. Dei virtutis obumbrationem tangit, cum addit: *Et virtus Altissimi obumbrabit tibi*. Ac si diceret secundum Gregorium: Incorporeum lumen diuinitatis in te Virgine, & in tuo vtero corpus humanitatis accipiet: ita, vt lumen incorporeum in tuo vtero corporetur. Sed geniti sanctificationem tangit, cum ait: *Ideo quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei*. Quod est dictum secundum Gregorium, ad differentiam sanctitatis nostræ. Nam nos efficimur sancti, sed non nascimur sancti, immo omnes nascimur natura filij iræ. Nullus enim vmquam natus est, nec nascetur sine peccato originali. Solus autem Christus natus est sanctus, quia solus sine carnalis copulæ coniunctione conceptus est, & natus, & hoc ideo fuit, quia nascebatur ex Virgine. Vniendum erat personaliter Dei filio ita, vt filius Virginis vocari deberet deinceps filius Dei. E conuerso, filius Dei debebat appellari filius Virginis, non tamquam duo filij, sed vnus filius, vt dicit Bernardus. Dicat ergo, & respondeat Angelus Virgini: Quæris Virgo singulariter beata: *Quomodo fiet istud?* Dico, quòd si quæris quomodo, & a quo formatio tui conceptus efficietur: Fiet per Spiritus sancti superuentionem. Si vero quæris, quomodo Dei filius in te incarnabitur: erit per Dei virtutis obumbrationem. Sed si quæris, quomodo illud, quod ex te nascetur, ad virtutem diuinæ personæ assumetur: erit per Dei gratiæ sanctificationem. Tota ergo Trinitas simul tuum conceptum, tuum partum operabitur. Sic ergo fiet. Sed hic possunt esse quinque dubitationes.

Greg. lib. 18. moral. in c. 27. Iob c. 13. to. 1.

Greg. lib. 18. moral. in 28 c. Iob c. 27. to. 1.

Bernard. super Missus. hom. 4. to. 1.

Prima, vtrum formatio corporis Christi in vtero Virginali,

ginali, facta fuerit per Spiritum sanctum.

Secunda, vtrum Spiritus sanctus possit dici pater Christi, in vtero Virginali concepti.

Tertia, vtrum Spiritus sanctus possit dici pater Dei, in vtero Virginali incarnati.

Quarta, vtrum negandum sit, Virginem fuisse matrem Dei, ex hoc quòd naturam diuinam Dei filius ab ea non accepit.

Quinta, vtrum virtus Altissimi in vtero Virginali sit obumbrata.

An formatio corporis Christi in vtero Virginali facta fuerit per Spiritum sanctum.

Quæst. 1. *Aug. lib. 4. de Trinit. c. vlt. to. 3.* *Idē ibid.* Symbolū Apostolorum. *Hugo de S. Victore 2. lib. prima par. cap. 8.*

AD primam est dicendum, secundum Augustinum, quòd quidquid Deus operatur in creatura, toti Trinitati conuenit, & a tota Trinitate efficitur, quia indiuisa est operatio Trinitatis, sicut indiuisa substantia. Vnde dicit ibidem: Tota Trinitas simul operata fuit carnem Filij, vocem Patris, & columbam Spiritus sancti. Quæ ergo causa est quòd formatio corporis Christi dicitur esse facta singulariter per Spiritum sanctum? Nam in symbolo Apostolorum dicitur: Conceptus est de Spiritu sancto, ex Maria Virgine. Istius ergo triplicem rationem assignat Hugo de Sancto Victore: Prima est propter Virginem concipientem. Secunda, propter Deum Patrem, Filium in carne mittentem. Tertia, propter ipsum Dei filium carnem humanam personaliter assumentem. Prima talis est: Nam Spiritus sanctus est amor, quem habet Pater in filiū, & Filius in Patrem, & quo se inuicem, & nos diligunt. Tota autem causa, quando Virgo beata substantiam illam, vnde corpus Christi formatum est, administrauit, non fuit amor viri, quo naturaliter concipiens, substantiā administrat ad conceptionem prolis, propter quod solus amor, & consensus voluntarius amoris facit copulam coniugalem viri, & vxoris, ex quibus proles est generanda: sed fuit amor Spiritus

ſancti,quo ardore accenſa, ſubſtantiam conceptioni adminiſtrauit, ſicut vera mater, & adminiſtrando concepit. Vnde dicit Hugo ibidem, quòd quia in corde Virginis amor Spiritus ſancti ſingulariter ardebat: ideo in carne eius virtus Spiritus ſancti, qui amor eſt, mirabilia faciebat. Attribuitur ergo conceptio Chriſti Spiritui ſancto propter Virginem concipientem, quia ſicut aliæ mulieres naturaliter ex amore viri præparant materiam, vel ſubſtantiam adminiſtrant, vnde formetur proles, ſic Virgo beata ſolo ardore Spiritus ſancti præparauit, & ſubſtantiam ex virtute illius amoris adminiſtrauit, vnde Corpus Chriſti in vtero formatum fuit. Quare Angelus ante conceptionem, eius liberum & voluntariũ conſenſum ab ea habere voluit. *Hugo 2. lib. parte ſupradicta.*

Secunda ratio talis eſt: Sicut dicit Apoſtolus: Propter nimiam charitatem, qua Deus nos dilexit, miſit filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati: quia hoc non ex merito alicuius, nec ex aliqua neceſſitate proceſſit, vt Deus pater filium in carnem mitteret. Quòd enim filium traderet pro genere humano redimendo, ex ſolo amore factum eſt. Et quia, vt dictum eſt, Spiritus ſanctus amor eſt, ideo incarnatio, & conceptio Chriſti Spiritui ſancto ſingulariter attribuitur. *Rom. 8.*

Tertia ratio talis eſt: Nam natura humana de limo terræ formata, per incarnationem Chriſti ad vnitatem perſonæ aſſumpta, ita, vt vna perſona ſit Deus & homo, terra & cælum, creator, & creatura: hoc autem fuit donum ſuper omnia dona facta, & poſſibilia fieri in natura humana, vt Deus tantum ſe inclinaret, & tantum ſeipſum exinaniret, & minoraret, vt naturam noſtram tam vilem, & tam infimam, ad tantam dignitatem eleuaret. Cum igitur Spiritus ſanctus ſit primum donum, in quo omnia alia dona nobis a Deo donantur, vt dicit Auguſtinus de Trinitate: ideo conceptio, & Incarnatio filij Dei, attribuitur ſingulariter Spiritui ſancto. Aſſignatur autem ab alijs quarta ratio, ſcilicet propter carnem Chriſti conceptam, Verbum inuiſibile viſibiliter demonſtrantem. Nam ſecundum Auguſtinum *Aug. 15. de Trini. to. 3.*

de

Aug. 15. de Trini. c.10.&.8. de Trinitate: Vox ipſa exterior, quæ eſt Verbum foris ſonans, ſignum eſt interioris Verbi, quod intus latet. Sicut ergo vox noſtra exterior mediante ſpiritu formata, manifeſtat verbum latens in corde, ita caro Chriſti concepta in vtero Virginali viſibilis a virtute Spiritus ſancti, manifeſtauit nobis Verbum æternum & inuiſibile ipſius Dei Patris: *Baruc. 3* quia poſt hoc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. Vnde propter hanc ſimilitudinem, conceptio, & incarnatio Chriſti ſingulariter ex Spiritus ſancti ſuperuentione dicitur eſſe facta.

An Spiritus ſanctus dici poſsit Pater Chriſti in vtero Virginali concepti.

Quæſt. 2. AD ſecundam eſt dicendum quòd ſi Spiritus ſanctus dicitur pater Chriſti ſecundum quòd homo, tribus modis poteſt intelligi. Primo, propter naturæ aſſimilationem, de ratione filij eſt, quòd aſſimiletur patri in natura. Secundo, propter conceptionem, vt ſicut Chriſtus ſecundũ quòd homo conceptus eſſe dicitur de Spiritu ſancto, & corpus eius de Spiritu ſancto formatum eſt, ſic filius Spiritus ſancti eſſe dicatur. Tertio, propter ſanctificationem, quia ſicut ſanctificamur ſpiritualiter, vt ſimus filij adoptiui, ita Chriſtus dicitur eſſe prædeſtinatus, vt ſit filius Dei per Spiritum ſan- *Rom. 1.* ctificationis, ut dicitur. Vnde ſtatim cum Angelus dixit: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, adiunxit: quod enim ex te naſcetur ſanctũ, vocabitur filius Dei. Nullo autem iſtorũ modorum Spiritus ſanctus debet dici pater Chriſti ſecundum quòd homo. Non per aſſimilationem, quia planum eſt quòd Chriſtus ſecundum quòd homo, non aſſimilatur Spiritui ſancto in natura, cum ille ſit Deus, & creator, & illa humanitas fuerit creata. Nec per conceptionem, quia ſecundũ * Damaſcenum, in conceptione Chriſti Spiritus ſanctus fuit quaſi diuinum ſemen, eo quòd ſicut uirtute ſeminis uirilis corpus formatur in utero feminæ: ſic uirtute Spiritus ſancti corpus Chriſti ex puriſſimo ſanguine beatæ Virginis

** Damaſ. lib. 3. c. 2. vbi non leguntur verba formalia, ſed colligi poteſt ſenſus hic expoſitus; et dicitur ibi: Velut diuinum ſemen.*

ginis in eius vtero fuit formatum, organizatum, & compaginatum. Sed eſt planum, quòd nullus dicitur filius ſeminis, ſed illius, a quo procedit ſemen, & deciditur: ergo ſimiliter Chriſtus non dicitur filius Spiritus ſancti locum ſeminis in conceptione Chriſti tenentis, ſed dicitur filius Patris, a quo tale ſemen, puta Spiritus ſanctus procedit, & deciditur. Nec per ſanctificationem, quia Chriſtus non fuit ſanctificatus, vt eſſet filius Dei adoptiuus, ſed naturalis filius fuit. Vnde ſicut naturalis filiatio eſt ipſi Chriſto eſſentialiter, & ſubſtantialiter ex Patre, filiatio vero, quæ eſt ex ſanctificatione, conuenit ſecũdum quandam ſimilitudinem ei: ſic Chriſtus ſecundum quòd homo, eſſentialiter, & ſubſtantialiter non debet dici filius Spiritus ſancti.

An Spiritus ſanctus dici poſsit Pater Dei in vtero Virginali incarnati.

AD tertiam eſt dicendum quòd filius ad patrem triplicem habitudinem habet. Primo, vt ab eo accipiat eſſe, & ſuam entitatem. Pater namque dat eſſe filio, non econuerſo. Secundo, vt habeat ab ipſo vnitatem. Quamuis enim vnus pater habere poſſit plures filios, vnus tamen filius non debet habere niſi vnum patrem. Tertio, vt ab eo recipiat perſonalitatem. Non enim omne, quod habet eſſe ab eo, eſt filius eius: manus enim habet eſſe ab homine, & tamen non eſt filia hominis. Oportet igitur quòd ſit perſona ſubſiſtens, vel quòd recipiat eſſe perſonæ ſubſiſtentis, vt filius poſſit nominari. Chriſtus autem, ſecundum quòd Deus, non recipit a Spiritu ſancto eſſe, vel ſuam entitatem, ſed magis econtrario. Vnde in Ioanne, cũ loqueretur de Spiritu ſancto, ait: Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annũciabit vobis. Suam autem entitatem recipit ab ipſo patre, & ideo filius patris eſſe dicitur, non Spiritus ſancti. Nec ab ipſo poteſt recipere vnitatem, quia ex quo Chriſtus ſecundum quòd Deus eſt vnus tãtum filius, vnum ſolum patrem debet habere, & cum ſit filius patris (vt dictũ

Quæſt. 3.

Habetur hac propoſito a Magiſtro in 3. ſent. diſt. 3. ex Aug. in Enchiridion. c. 31 to. 3.

Ioan. 16.

est) non potest habere alium patrem, qui sit Spiritus sanctus, nec personalitatem. Quamuis enim secundum quòd destinatus, vel secundum quòd creatura Christus posset dici esse a Spiritu sancto, quia est tertia in vnitate persona, & esse creatum est a tota Trinitate inseparabiliter; tamen, quia Christus nominat personam subsistentem, non potest dici filius, nisi Dei patris, & ab ipso Deo patre esse habere. Quia licet in Christo sint duæ naturæ, non est tamen in ipso nisi vna persona Verbi, quæ æterna est. Nec igitur secundum æternitatem, nec secundum vnitatem, nec secundum personalitatem Christus secundum quòd Deus, potest dici filius Spiritus sancti, sed solum Patris æterni.

An Beata Maria semper Virgo debeat dici Mater Dei, etiamsi ab ea diuinitas simpliciter non fuerit assumpta.

Quæst. 4.

Nestorij positio. Vide hãc posit. 24. q. 3. c. Quidam autem Nestoriani. Et sanctus Thomas 4. li. contra Gẽtiles. c. 34

AD quartam est dicendum quòd Nestorius beatã Virginem nullo modo voluit confiteri fuisse matrem Domini, quia Christus non recepit ab ea diuinitatem ipsam, sed carnem solam. Et, vt dicebat, non debebat appellari mater, nisi eius, quod de ea sumptum erat. Ex quo ergo diuinitas non fuit sumpta de ipsa, sed caro, concludebat, quòd mater hominis Christi poterat dici, sed non Dei. Sed hoc expresse hæreticum est, quia in vtroque symbolo scriptum est: Dei filium conceptum, & incarnatum ex Maria Virgine: nisi eius mater posset appellari, frustra diceretur natus, vel incarnatus ex Maria Virgine. Ad rationem igitur Nestorij potest dupliciter responderi. Primo, vt negetur dictum eius. Cum enim dicebat diuinitatem non esse assumptam ex Virgine, falsum est. Nam diuinitatem non nudam sed incarnatam, & corpoream Christus assumpsit de vtero Virginis. Expresse enim dicunt Damascenus, & Augustinus in libro de symbolo quòd beata Virgo genuit personam diuinam, non nudam sed incarnatam, & incorporatam. Vere enim potest dici, istud scutum factum est

Responsio ad Nestorium ex Damasc. li. 3. fidei orth. c. 3. Aug. lib. de symbolo.

est a tali artifice, dato quòd non fecerit signum scuti, sed solum picturam, & paraturam. Ita vere potest dici magis proprie quòd B. Virgo fuit Mater Dei, quia licet ex ipsa non fuerit assumpta persona diuina, vel Dei secundum se temporaliter, sed æternaliter a Patre, fuit tamen assumpta persona Dei filij, incarnata, & corporata, & carne Virginis vestita. Secundo dicatur non esse necessarium, vt quidquid est in filio, Sumatur ex matre: componitur namque homo ex anima, & corpore, & principalius est in homine anima, quàm corpus, quia homo est magis intellectus, quàm sensus, vt dicitur: & tamen anima non assumitur ex matre, sed creatur a Deo immediate. In ijs autem animalibus, in quibus anima non creatur, educitur virtute patris, & non matris. Et tamen physici numquam negauerunt, quòd mulier dicatur mater hominis; & femella, mater animalis. Non obstante quòd anima non est a femina, sed vel creatur in homine, vel educitur virtute patris, sicut in alijs. Confitendum est igitur, quòd Virgo beata fuit Mater Dei, non obstante quòd diuinitas ex ipsa non fuerit simpliciter assumpta, cum Christum genuerit, qui in instanti conceptionis fuit Deus & homo in vnitate personali.

Arist. 9. Ethic.

An virtus Altissimi in vtero Virginali fuerit obumbrata.

AD quintam est dicendum quòd obumbratio filij Dei, quem, dicente Apostolo, prædicamus Dei virtutem, & Dei sapientiam in vtero Virginali, ad duo potest referri. Primo, ad ipsum Dei filium, & ad ipsam diuinitatem vmbram recipientem. Secundo, ad Virginem, vmbram virtute Christi recipientem. Primum quattuor modis potest intelligi: *Obumbrabit tibi*. Primo sic: *Virtus obumbrabit, tibi*, idest vmbram tibi matri suæ dabit, vt scilicet tua facies non cognoscatur, lucis radio obumbrata. Et isto modo exponēs Glossa illud verbū: Non cognouit eā, donec peperit filiū suum primogenitum, dicit quòd Ioseph,

Quæst. 5.
1. Cor. 1.

 post

post Spiritus sancti superuentionem, & Dei filij in vtero Virginali conceptionem. Ex tunc formaliter, & personaliter Virginem non cognouit radio diuinę lucis obumbratam. Secundo sic: *Obumbrabit tibi*, id est vmbram tibi dabit, vt omnis ardor originalis peccati in te extinguatur. Poterat enim in Virgine ex hoc, quòd fuerat in originali peccato concepta, aliquis motus sensualitatis insurgere, non præordinatus, & præuisus per ordinem rationis. Sed non contra rationis iudicium, quia ligatus fuit per virtutem gratiæ sanctificantis ipsam in vtero. In secunda vero sanctificatione, quando Spiritus sanctus superuenit in ipsam, & Dei filium concepit, talem vmbram sibi dedit virtus Spiritus sancti, vel Altissimi, vt talis motus non solum esset ligatus, verumetiam totaliter extinctus, & extirpatus. Tertio sic: *Obumbrabit tibi*, id est, vmbram tibi dabit, vt fructus ex te sine omni macula nascatur. Videmus enim quòd quantumcumque persona sit munda, & sancta, in se autem fructum, & filium producit cum macula: Beata igitur Virgo sic fuit Dei virtute obumbrata, quòd filius sine macula ab ea nasceretur. Quarto sic: *Obumbrabit tibi*, id est, vmbram dabit tibi, vt tua inextimabilis pulchritudo corporalis numquam ab aliquo concupiscatur. Quamuis enim esset Mater Dei pulchrior omni creatura intantum, vt diceret Dionysius: Si diuinis litteris eruditus non essem, & fide illuminatos oculos non haberem, aliud lumen non esse crederem: numquã tamen ab aliquo potuit concupisci, Dei virtute obumbrante ipsam, & omnes respicientes in eã.

Glos. super illud Matt. 1.

Si vero ista obumbratio referatur ad ipsum Dei filium vmbram suscipientem, similiter quattuor modis potest exponi. Primo sic: *Virtus Altissimi obumbrabit tibi*, idest obumbrabitur in te, vt lumen clarum in te obscuretur, non suam claritatem perdens, sed obscuritatem in te suscipiens. Secundo modo sic: *Obumbrabit tibi*, id est vt incorporeum corporetur. Tertio sic: *Obumbrabit tibi*, id est sic obumbrabitur in te, vt quod est inclausibile, in te includatur. Et quod cælo, & terra capi non potest, in tuo vtero claudatur.

Quarto

Quarto ſic: *Obumbrabit tibi*, id eſt ſic in te obumbrabitur, vt quod non poteſt minui minoretur. Ante enim iſtam obumbrationem Filius non poterat dici minor patre, ſed æqualis, & coæternus ſibi per omnia.

LECTIO XVII.

De rei nunciatæ certificatione ex exempli introductione.

Et ecce Eliſabeth cognata tua, & ipſa concepit filium in ſenectute ſua. Et hic menſis eſt ſextus illi, quæ vocatur ſterilis, quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.

POſtquam certificata eſt nunciatio Angelica ex Dei immediata operatione, hic, vt dicebatur, ponitur eius certificatio ex exempli introductione. Secundum enim Chryſoſtomum, quia dictum Angeli, qui dixerat: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus: Altiſſimi obumbrabit tibi; mentem Virginis omnino ſuperabat, ita vt modum tam mirabilem non poſſet plene capere. Ideo ad humiliora, & familiariora exempla declinauit ſuum ſermonem, per ſenſibilia exempla perſuadens conceptum, & partum ſibi nunciatum fore poſſibilem. In quo exemplo quinque per ordinem Angelus tangit. *Chryſoſt. in Catena ſancti Thomæ.*

git. Primò personæ vicinitatem. Secundo, ætatis frigiditatem. Tertio, temporis partus propinquitatem. Quarto, naturæ impossibilitatem. Quinto, concludit Dei vniuersalem potestatem. Personæ namque vicinitatem, tangit cum dicit: *Ecce Elisabeth cognata tua.* Non enim, vt dicit Chrysostomus, induxit exemplũ Saræ vxoris Abrahæ, quæ in senectute concepit Isaac: Nec Rachelis vxoris Iacob, quæ fuit infœcunda, & sterilis, sed solum Elisabeth, quæ erat de conuicinitate sua, & cognatione: quia exempla remota minus mouent, quàm præsentia & vicina. Ætatis vero frigiditatem tangit, cum addit: *Et ipsa concepit filium in senectute sua.* Nam senectus est ætas omnino indisposita ad conceptum, calore iam frigescente. Vnde hanc indispositionem considerans Zacharias, quando Angelus sibi filium nasciturum nunciauit, dixit: Ego sum senex, & vxor mea processit in diebus suis. Tẽporis autẽ propinquitatẽ tangit, cum ait: *Et hic mensis est sextus*, multum propinquus partui, & tumor ventris iam apparet. Quod Angelus pro tanto nũciauit Virgini, vt euidẽtia rei manifestaret verũ esse quod dicebat. Naturæ vero impossibilitatem tangit, cum dicit: *Illi, quæ vocatur sterilis.* Non enim solum ab ætate, quia senex, verum etiam a natura conceptum, & partum Elisabeth, monstrat esse impossibilem, quia sterilis erat: numquã enim filium portauerat. Sed Dei vniuersalem potestatem, tangit, cum concludit: *Non erit impossibile apud Deum omne verbum.* Non dixit, omne factum, quia multa possunt homines dicere, quæ non possunt facere, sed dicere Dei est ipsum facere, quia ipse dixit, & facta sunt. Sicut enim est possibile verbum, ita ei est possibile factum, ac si diceret: Dato quòd omnia ista sint impossibilia naturæ, Deo tamẽ, qui est Dominus naturæ, omnia possibilia sunt. Sed hic possunt esse quinque dubitationes.

Chrysost. in Catena sancti Thomæ.

Senectus est ætas indisposita ad conceceptum. Arist. lib. 5. de hist. ani c. 14.

Homo etiam generare potest ad annum vsque septuagesimum, femina vero ad quĩquagesimum vsque concipere potest, sed raro. Nã magna ex parte maribus quintus, & sexagesimus annus finis progenerãdi est: Feminis vero quĩtus, & quadragesimus.

Prima est, vtrum exemplum Elisabeth sterilis debuerit induci ad confirmandum partum Virginis.

Secunda, vtrum tempus partus pueri, vel puellæ, determinate possit sciri.

Tertia,

Tertia, vtrum nati in ſexto, vel octauo menſe poſſint aliquando viuere.

Quarta, vtrum cauſa ſterilitatis, adeo ſit determinata, quòd poſſit determinate cognoſci.

Quinta, vtrum maius miraculum ſit, Virginem parere, quàm ſterilem generare.

An exemplum Eliſabeth ſterilis ad partum Virginis confirmandum debuerit adduci.

AD primam eſt dicendum quòd Bernardus in homilia ſuper Miſſus eſt, quattuor rationes adducit, quare conueniens fuerit partum, & conceptum Eliſabeth Virgini nunciari. Prima, propter miraculi cumulationem. Secunda, propter diuini ſecreti cognitionem. Tertia, propter ordinis Dominicæ incarnationis reſerationem. Quarta, propter obſequij exhibendi præparationem. Prima ratio talis eſt: Nam ſummum gaudium debuit eſſe in Virgine, ex hoc quòd gaudio Spiritus ſancti filium æterni Patris erat conceptura. Tale autem gaudium, vt dicit Bernardus, creuit multum in Virgine audiente parituram ſterilem, vt dum miraculum miraculo additur, gaudium gaudio cumuletur. Secunda ratio talis eſt: Nam Verbum Dei partu Eliſabeth diuulgandum erat per omnes vbique. Vnde dicitur quòd poſtquam peperit filium Eliſabeth, factus eſt timor ſuper omnes vicinos eius, & ſuper omnia montana Iudeæ diuulgabantur omnia verba hæc. Congruum ergo fuit, Virginem prius edoceri per Angelum de partu eius, quàm diuulgaretur per homines, ne ignara diuini conſilij, & diuini ſecreti videretur. Tertia ratio talis eſt: Nam, vt dicit Bernardus, Virgo tanquam magiſtra debebat reſerare Scriptoribus, & prędicatoribus Euangeliorum ipſorum totum ordinem, & rei ſeriem de ortu Saluatoris, & præcurſoris eius: ergo expediebat, vt cælitus inſtrueretur de omnibus, propter quod Angelus non ſolum partum, & conceptum Eliſabeth Virgini nunciauit, immo quot menſes habebat

Quæſt. 1. Bernard. ſuper Miſſus eſt. homi. 4. t. 1.

Bernard. ibidem.

Luc. 1.

Bernard. ibidem.

bebat in vtero iam, quando Virgo Dei filium concepit, & totum tempus, & ordinem manifestauit, quatenus talem ordinem ipsa tenens, sic doceret Euangelistas, esse scribendum. Quarta ratio talis est: Nam ex hoc quòd tribus mensibus ante partum Elisabeth Angelus huius partum Virgini nunciauit, occasionem habuit beata Virgo, se statim præparare, & pergere in montana, vt officium obstetricis gerens, in eius obsequio, illis tribus mensibus permaneret, quo exemplo statim monstraret illum concepisse, qui non venerat ministrari sed ministrare. Non igitur propter dubitationem Virginis Elisabeth partus introducitur in exemplum sibi, vt dicit Bernardus cum ipsa Elisabeth suæ fidei testimonium perhibuerit, dicens: Beata quæ credidisti, quoniam perficientur in te quæ dicta sunt tibi a Domino. Sed hoc fuit, vt ait, propter rationes superius assignatas.

Bernard. ibidem.

Luc. 1.

An tempus partus pueri, vel puellæ determinate sciri possit.

Quæst. 2. *Arist. 7. li. de hist. ani. to. 5. c. 4. & in Probl. sectione 10. probl. 40.* *Auicen. 9. de animalib.*

AD secundam est dicendum quòd Philosophus dicit in libro de animalibus, terminum partus in hominibus nõn esse vniformen sicut in alijs animalibus. Sed aliqui nascuntur in septimo mense, aliqui vero in octauo, &, vt in pluribus in nono. Recitat autem Auicenna in nono de animalibus, quòd quædam mulier peperit post quattuordecim menses. Et de quadam honesta domina recitatur, quòd peperit filium magnæ quantitatis, de qua cum vehementer miraretur, asseruit illa filio suo, quòd vltra nouem menses ipsum in vetre portauerat. Terminus ergo partus hominis, ex quo non est vniformis, & punctalis vniformiter, & determinate, sciri non potest. Cuius variationis causam ex dictis

** Aulus Gellius 3. lib. c. 16. noctiũ atticarum approbat sententiã Arist. dicentis mulierem posse parere xi. mense. Arist. enim in 7. lib. de hist. animal. c. 4. ait: Mulieres mense 7. 8. 9. & maiori ex parte decimo. & quandoque xi. mense parere posse. & solere, etiamsi conceptus initium mulieres lateat. Sed octauo mense natos itemq. diuturniores, quàm vndecimo mense natos mori affirmat, necnon mulieres parientes quarto vel octauo mense. Vide Gellium lib. 3. c. 16. & Auctores hanc rem tractantes, ac determinantes. Vide etiam Rhodiginum lib. 22. c 13. asserentem in Aegypto octimensem partum esse vitalem.*

dictis philosophi possumus triplicem assignare. Primam, propter varietatem conceptionis. Secundam, propter varietatem imprægnationis. Tertiam, propter varietatem complexionis. Prima ratio talis est: Nam fœtus, qui citius concipitur, citius paritur: terminus autem conceptionis fœtus in vtero matris non ponitur vniformiter ab omnibus. Sed medici aliqui dicunt in libro de spermate, quòd conceptus masculinus formatur complete in triginta diebus, & femininus in quadraginta. * Philosophus vero in libro de animalibus videtur velle, quòd in quadraginta diebus completur formatio masculi, sed formatio feminæ plus requirit de tẽpore. Augustinus autẽ libro 83. quæstionũ vult, quòd * masculus complete sit formatus in xlvi. diebus, & femina in lxxx. Glossa autem quædam super Leuiticum dicit quòd in xl. diebus formatur masculus, & femina in lxxx. quia duplum requirit tempus. Sicut ergo determinate non scitur tempus conceptionis, sic determinate sciri non potest tempus parturitionis. Secunda ratio talis est: Nam recitat Philosophus de animalibus quòd mulier multum potest decipi numerando tempus grauidationis, quia contingit, vt ait, os matricis in muliere quandoque claudi ex receptione, & retentione proprij seminis, ex cuius clausione videtur mulieri, quòd sit imprægnata, & non est, quia semen proprium inefficax est ad prægnandum. Nec enim deseruit ad substantiam foetus, nec ad formationem eius. Cum vero postmodum cognoscitur a viro, & vere ingrauidatur, & si computat tempus ab illo tempore, quo putauit se esse grauidam, & non erat, decipitur in tempore partus. Tertia ratio talis est: Nam omnia animalia habent modum viuendi magis vniformen, quàm homo, & mulier, quia vtuntur magis vno cibo, & sunt per hoc magis vniformis complexionis. Sed in humana natura est varius modus viuendi, & diuersus, & varius vsus in cibis, & potibus, per

*Arist. 7. lib. de gener. animal. c. 3. ait: Mares fœtus magna ex parte circa quadragesimũ diem dextro potius latere mouentur. Femina sinistro circa nonagesimũ, nihil tamẽ certi de his affirmare licet. Albertus etiã Magnus li. 9. c. 3. primi tractatus de anim. masculũ ponit formari in xl. feminam vero in lxxx.

* Hoc idẽ tenet August. super illud 2. Ioan. Soluite templum hoc & eum allegat Dominus Aegidius Romanus c. 6. prima partis, tractatus primi de pluralitate formarũ Quaris hoc idem inferius, q. 4. lect. 18. Hoc idem scribit Aug. in quadam epistola ad Hieron. to. 2. Et lib. Ench. c. 86. to. 3. & to. 4. 83. q. q. 55. 56. Arist. 7. lib. de hist. animal. to. 5. c. 4.

per consequens varius complexionis modus, sicut ad sensum videmus. Ideo necessarium est, quòd sit diuersus, & varius modus concipiendi, & pariendi. Verum est igitur, quòd, vt in pluribus, nouem menses requirit tempus partus. Sed propter variationes prædictas, determinate non potest sciri huiusmodi terminus, vt dictum est.

An in sexto, vel octauo mense nati viuere possint.

Quæst.3.

Nati in 7. mense possũt saluari, vel viuere: in sexto vero, et octauo mense non soluantur, sed vt in pluribus moriũtur. Vide Aulum Gelliũ lib.3. c.16. vbi pulchra inuenies, & præsertim in decimo, & vndecimo mense editũ fuisse partũ. Vide Cælium Rhodig. vbi sup.

Arist.7. li. de hist. anim. c.4 & 5.

AD tertiam est dicendum quòd nati in septimo mense possunt saluari, licet vt in pluribus sint debilis complexionis. In sexto vero mense, & octauo nati non saluantur, sed vt in pluribus moriuntur, & dico, vt in pluribus, quia, vt recitat Auicenna, quidam natus fuit completis sex mensibus, quia minor terminus partus est sextus mensis, &, vt ait, vixit, & saluâtus est. Dat autẽ cautelam Philosophus in de animalibus libro, de illis qui nascũtur in septimo mense, vel completis sex mensibus, quia debent inuolui in pannis lineis mollibus. Et dicunt aliqui quòd si essent peruncti, esset melius. Sed nati in octauo mense nullo modo possunt saluari, vel communiter viuere. Cuius causa dupliciter assignatur vna naturalis, & philosophica, altera astronomica. Prima, talis est: Nam completo mense septimo semper, vt dicitur, puer petit exitum, quod si inueniret liberum sine resistentia, saluatur. Vnde quamuis, vt dictum est, nati in septimo mense sint debilis complexionis, & infecti, & habeant vias sensuum potissime nares, & auriculas paruas, tamen saluari possunt, quia ex quo perfecte completi sunt, & complete formati, non lęduntur, in exeundo saluantur. Sed si resistentiam inueniunt, læduntur, & postmodum in octauo mense appetunt exitum, quia nondum incarnati, a læsione moriuntur, quia ex modica læsione propter membrorum paruitatem læduntur. Secunda ratio talis est: Dicunt quidam astrologi quòd in omni coniunctione, primo mense dominatur Saturnus, qui est primus planeta, & ita ordinate,

ordinate, ideſt quòd in ſeptimo menſe dominatur luna, qui eſt vltimus planeta. Vnde nati in ſeptimo menſe naſcuntur ſub dominio lunæ, quæ eſt frigida, & humida propter quod licet ratione frigiditatis, quæ eſt qualitas mortis, deberent ſic nati mori, ratione tamen humiditatis, quæ eſt qualitas vitæ, ſaluari poſſunt. In octauo autem menſe, completo numero planetarũ, incipit dominari Saturnus, qui eſt frigidus, & ſiccus. Vnde, quia ſic nati habent duas qualitates contrarias vitæ, communiter moriuntur. Nati vero in nono menſe naſcuntur ſub dominio Iouis, qui immediate ſe habet ad Saturnũ, qui cum ſit calidus & humidus, quæ ſunt principia vitæ, nati in nono menſe ſaluantur & viuunt. Iſta tamen, vt dicit Philoſophus, intelligenda ſunt, vt in pluribus communiter, quia poteſt eſſe, quòd nati in octauo menſe ſaluantur, ſi mulieres, quæ pariunt, ſint fortes, & bonæ complexionis. Vnde recitat Philoſophus de animalibus, quòd in Aegypto ſunt quædam mulieres viragines, robuſtæ, & fortes, quæ generant filios in octauo menſe, & viuunt. Videmus enim ad ſenſum, quòd motus, & influentia corporum cæleſtium impeditur ex indiſpoſitione, & reſiſtentia materiæ. Sicut quamuis ex aere peſtilentiali omnes deberent lædi, vel mori, multi tamen propter fortitudinem complexionis non læduntur. Et licet fluxus, & refluxus maris debeat regulariter fieri ex motu lunæ, impeditur tamen ex motu, & violentia alicuius venti prædominantis, & impedientis illum fluxum, & refluxum. Et ſic eſt de omnibus naturalibus.

Quòd nati in nono menſe ſaluantur, vel viuunt.

Ariſt. 7. li. de hiſt. ani. c. 4. to. 5. & vide ſupra pag.

An ſterilitatis cauſa ita ſit determinata, vt determinate cognoſci poſſit.

AD quartam eſt dicendum quòd quanto aliquid eſt magis variabile, & a pluribus cauſis poteſt procedere, tanto minus eſt cognoſcibile. Cauſa vero ſterilitatis ex multis poteſt prouenire. Primo, ex diuerſitate complexionum. Nam illud, quod facit ad generationem fœtus, tam Quæſt. 4.

in masculo quàm in femina, est superfluum alimenti. Sicut igitur alimentum non est vniforme in omnibus, sic non est vniformis complexio, nec illud superfluum quod ad generationem requiritur. Vnde videmus quòd aliqua mulier est ita sterilis in iuuentute, non tamen postmodum in processu temporis. Et aliqua est sterilis cum vno viro, quæ non esset sterilis cum alio. Aliqua vero vniuersaliter cum quolibet, & in quolibet tempore, quia forte ex eius complexione procedit, quòd illud superfluum alimenti requisitum ad generationem sic est proportionatum in ea, quòd nullo modo est aptum, vt formetur inde fœtus. Sicut quandoque si esset bonus artifex, & aliquod lignum sic esset indispositū, & improportionatū, quòd nullo modo fieri posset ex eo artificium aliquod. Secundo potest prouenire, ex indispositione organorum, vel instrumentorum, sicut aliquæ sunt ita strictæ, quòd non possunt cognosci: & si adhoc veniunt quòd cognoscantur, non tamen pariunt, quia indisposita organa habent ad generandum. Sexus enim femininus, & masculinus sunt organa, & instrumenta, quibus fit generatio. Propter quod, si contingat huiusmodi organa esse indisposita, impeditur generatio. Tertio, potest prouenire ex defectu naturæ. Omnium natura constantium, dicit Philosophus, determinatus est terminus generationis, & augumenti. Sicut enim videmus quòd nutrimentum quodam terminato tempore facit ad nutrimentum animalis, & augumentum ipsius, postmodum vero quamuis sufficiat ad nutrimentum, & ad restaurandum deperditum, non tamen sufficit ad augumentandum. Sic illud superfluum deseruiens generationi, quodam tempore determinato est sufficiens ad generandum, postmodum vero redditur indispositum. Quia igitur multum est variabilis causa sterilitatis, & modis diuersis potest prouenire, ideo non potest determinate cognosci, nisi quando accidit ex defectu naturæ, sicut in senibus. Tunc si cessant parere, scitur causa determinate quòd est ex defectu naturæ.

Arist. 2. de anima contex. 41. 10. 5.

An maius miraculum sit Virginem parere quàm sterilem generare.

AD quintam est dicendum quòd in vtroque, & quòd sterilis concipiat, & quòd Virgo pariat, Deus super naturam operatur ipsam iuuando, & impedimenta remouendo. Sed quòd Virgo pariat, operatur supra naturã sine ipsa natura operando: dictum est enim, quòd sterilitas aliquando prouenit ex aliquo impedimento complexionis, vel organorũ, quandoque vero ex ipso defectu naturæ. Cũ ergo Deus facit quòd sterilis concipiat, facit quòd impedimentũ remoueatur, & natura iuuetur & vigoretur. Operatur ergo in hoc supra naturam, ipsam naturam adiuuando, & impedimenta remouendo. Sed cum facit quòd Virgo pariat, operatur supra naturam, sine natura operando. Nam partum, & conceptum in Virgine natura operatur mediante commixtione virilis seminis. Deus autem sine tali commixtione virilis seminis operatur partum in virgine, ita quòd Virginitas non opponitur partui, sicut cæcitas visui, sed opponitur commixtioni viri, non partui, vel maternitati, quia tunc Deus non posset facere, quòd Virgo manens Virgo pareret, sicut non potest facere, quòd cæcus manens cæcus, videret; implicaret enim hoc contradictionem. Quæst. 5.

Et si dicatur, quòd non est impossibile apud omne verbum, potest autem verbo homo dicere: Cæcus manens cæcus, videt: & Virgo manens Virgo, corrumpitur: ergo Deus potest hoc facere.

Dicendum est quòd verbum dicitur non solum, quod profertur ore, verumetiam quod corde concipitur. Impossibile est autem simul concipere affirmationem & negationem, & quòd cæcus manens cæcus, videat, vel Virgo manẽs Virgo, sit corrupta. Ideo tale verbum non potest fieri, quacumque potentia. Vnde dicit Hieronymus: * Quamuis omnia

Hieron. to. 1. ad Eustochiũ epist. 22. de custodia Virginitatis.

* Non potest, quia non vult, vt habent omnia fere exemplaria, exceptis nonnullis, quæ habent: Non valet coronare corruptam. Quæ lectio intelligenda est de potestate ordinaria ex Decreto, quo Deus statuit virginitatis Laurea solas Virgines esse donandas. Vel non potest, quia, vt ait Arist. 6. Moral. c. 2. sub finem: Re sola hac priuatur Deus, vt facta infecta reddere non possit. Et cur sic, vide Aegid. Rom. 1. sent. d. 10. q. 1.

nia Deus possit, non tamen potest Virginem suscitare, id-est facere de corrupta incorruptam, valet quidem liberare de poena, sed non vult coronare corruptam. Dicamus ergo: Vtrumq. est miraculum, scilicet vt sterilis concipiat, & quòd Virgo pariat, quia in vtroque Deus operatur supra naturam. Maius tamen miraculum est Virginem parere, quàm sterilem generare, seu concipere, sicut maius est sine natura operari, quàm naturam iuuare, vel naturæ impedimenta remouere.

Bernard. super Missus hom. 4.to.1.

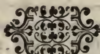
Cur ergo Angelus ad probandum partum Virginis, exemplum Elisabeth induxit, quæ sterilis erat; cum maius non probetur per minus. Ad hoc est dicendum quòd secundum Bernardum, Angelus non induxit tale exemplum ad probandum, vel ad dubij remotionem, sed ad gaudij Virginis accumulationem, & propter causas superius assignatas. Vel dicendum est secundum Ambrosium, quòd ad hoc multę steriles in veteri Testamento pepererũt, vt partus credatur Virginis. Ideo Elisabeth sterilis per Angelum inducitur in exemplum, non tanquam argumentum maioris ad confirmationem minoris, sed tanquam figurale exemplum ad confirmationem figurati.

LECTIO

LECTIO XVIII.

De rei nunciatæ certificatione ex Virginis consensus acceptatione.

Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.

HIc vltimo certificata nunciatione Angelica exempli inductione, certificatur, vt supra dicebatur, ex Virginis consensus singulari acceptatione. Cuius singularem consensum secundum Ambrosium, duo specialiter commendant. Primum est, obsequiosa præparatio, cum dicit: *Ecce ancilla Domini*. Secundum est promissionis votiua obseruatio, cum addit: *Fiat mihi secundum verbum tuum*. In obsequiosa igitur præparatione nota quòd Virginis gloriosæ responsio fuit humilis, & mansueta, quia dixit: *Ecce ancilla Domini*. Humilem namque, & mitem paritura, humilitatem debuit Virgo præferre, simul etiam se ancillam dicendo, aut sibi nullam prærogatiuam tantæ gratiæ vendicare, vt dicit Ambrosius: Et signanter, secundum Augustinum, B. Virgo Maria vocata in matrem Domini, se ancillam nominauit, & sicut ipsa effecta est Virgo, & mater, ita simul effecta est ancilla, & domina, quia cum Virginitate optime stat ancillæ humilitas, tanquam

Ambr. in 1.c. Luca li.2. to.3.

Ambrof. ibidem.

Aug. super Magnificat, to.9.

tanquam ipsius Virginitatis conseruatiua. Nam sicut superbia Virginitati, & cuilibet virtuti insidiatur, vt pereat, ita humilitas virginitatem, & omnem virtutem habet conseruare. Cum maternitate autem optime stat dominationis, & reuerentiæ dignitas, tanquam eius prærogatiua, quia honor, & reuerentia est prærogatiua matri debita, iuxta il-
Tob. 4. lud: Honorem exhibeas matri tuæ, omnibus diebus vitæ tuæ. Ante igitur quàm beata Virgo mater esset, solum monstrauit ancillæ humilitatem, quæ erat suæ Virginitatis conseruatiua, dicẽs: *Ecce ancilla Domini*. Sed postquam mater est effecta, voluit monstrare dominandi, & imperandi dignitatem, quæ erat matris prærogatiua, quia Christus in tota sua infantia, non sicut ancillæ, sed sicut veræ matri, &
Luc. 2. dominæ fuit subditus, & subiectus, iuxta illud: Descendit cum eis, & erat subditus illis. In obsequiosa igitur gloriosæ Virginis præparatione nota quòd eius responsio, fuit humilis, & mansueta, cum dixit: *Ecce ancilla Domini*. Sed in voti promissi obseruatione nota quòd fuit sapiens, & discreta, dicens: *Fiat mihi secundum verbum tuum*. Promittit ergo Virgo ancillæ obsequium, dicens: *Ecce ancilla Domini*. Et petit sibi fieri, vel obseruari promissum, dicens: *Fiat mi-*
Ambr. super 1. cap. Lucæ li. 2. to. 3. *hi secundum verbum tuum*. Et vide, vt dicit Ambrosius, quàm sapienter, & discrete respondit, non dando instantias, vel alium auctorem postulando, sicut fecit Zacharias, dicens: Vnde hoc sciam? ac si sibi non sufficeret Angelicum testimonium, nec statim credendo, vt Eua, quæ statim credi-
Eccl. 19. dit serpenti. Nam sicut qui cito credit, leuis est corde, ita & qui numquam vult audire verba prudentiæ, oratio eius
Prou. 28. erit execrabilis. Sed certificata sibi nunciatione Angelica de facto, quòd Dei filium esset paritura, & de modo fiendi, quòd Spiritus sanctus superueniret in eam, singulariter, discrete, sapienter consensum præbuit, dicens: *Fiat mihi secundum verbum tuum*, simul vitans Euæ leuitatem, & Zachariæ proteruitatẽ. Sed hic possunt esse quinque dubitationes. Prima, vtrum in beata Virgine commendabilior fuerit humilitas, quàm Virginitas.

Secunda,

Secunda, vtrum humilitas eius a Deo ſingulariter fuerit approbata.

Tertia, vtrum ipſa a Chriſto ſemper fuerit ſicut mater, vel ſicut ancilla reputata.

Quarta, vtrum ſtatim dicto illo verbo: *Ecce ancilla Domini*, fuerit mater Dei, & hominis effecta, & nominata.

Quinta, vtrum ſtatim Eliſabeth naturaliter, vel Spiritu ſancto reuelante cognouerit Virginem matrem Dei eſſe.

An in Beata Maria ſemper Virgine commendabilior fuerit humilitas, quàm Virginitas.

AD primam eſt dicendum quòd Bernardus in homilia ſuper Miſſus eſt, hanc dubitationē ſoluit, dicens, commendabiliorem eſſe, vel fuiſſe in Virgine humilitatē, quàm Virginitatem, quattuor rationibus. Primo ratione maioris communitatis. Secundo, ratione maioris neceſſitatis. Tertio, ratione maioris ſecuritatis. Quarto, ratione maioris vtilitatis. Primo quidem ratione maioris communitatis, quia communior virtus eſt humilitas quàm Virginitas. Habetur enim Virginitas in natura Angelica per naturam. In natura vero humana per gratiam. Sed in neutra eſt Deo placita ſine humilitate. Nam planum eſt, quia ex parte cecidit natura illa, cui cognata eſt Virginitas ex ſola carentia humilitatis, ita quòd in natura illa Angelica Virginitas ſine humilitate non placuit. Vnde dicit Hugo de ſancto Victore, quòd ſi homo continēs eſt, diabolus hoc non timet, quia ipſe mulierem numquam cognouit: ſi ieiunat, hoc diabolus non timet, quia nūquam cibum ſumit: ſi vigilat, hoc non timet, quia ipſe numquam dormit. Sed ſi humilis eſt, & manſuetus hoc valde expaueſcit, quia videt eum obſeruare in terra, quod ipſe in cælo obſeruare contempſit. In natura igitur Angelica Virginitas grata non eſt ſine humilitate. Similiter in natura humana fatuæ illæ Virgines a Chriſto ſponſo receptæ non ſunt, quia ſuperbia elatæ, dum gloriam humanam foris appetiuerūt, intus a mercede euacuatæ

Quæſt. 1. *Bernard. in homil. ſuper Miſſus eſt, to. 1.*

Humilitas quantum diabolo diſpliceat; & Deo placeat.

Greg. ſuper Mat. 25. homi. 12. to. 3.

[Bernard. super Missus est. homi. 1. t. 1.] cuatæ sunt. Vnde dicit Bernardus quòd Virginitas Mariæ Deo fuit grata, hæc humilitas fecit, sine qua, vt ita dicam, nec Deo eius Virginitas placuisset, propter quod humilitas est cōmunior virtus, quàm virginitas, quia humilitas per se est Deo grata, sed Virginitas non sine humilitate. Secundo, ratione maioris necessitatis. Nam virginitas consulitur, sed humilitas præcipitur. Potest enim quis saluari sine virginitate, sed sine humilitate numquam. Nam Saluator de *[Mat. 19.]* virginitate, & continentia loquens, dixit: Qui potest capere capiat. *[Mat. 18.]* Sed loquendo de humilitate ait: Nisi quis humiliatus fuerit sicut paruulus iste, non intrabit in regnum cælorum. Necessarior est igitur humilitas virginitate, quia virginitas non est sic necessaria ad salutem, sicut humilitas. Tertio ratione maioris securitatis. Nam ceteræ virtutes absque humilitate sunt dubiæ, & habent casum magnum annexum eo, quòd sunt quandoque occasio, & materia superbiendi, vel operandi, & aggrediendi illa, quæ ducunt ad casum, & interitum. Sola autem humilitas est secura, *[Luc. 10.]* quia se Deo in omnibus subijcit. Vnde in Luca cum discipuli dicerent Christo: Domine, etiam dæmonia in nomine *[Luc. 10.]* tuo subijciuntur nobis. Saluator respondit eis, dicens: Videbam Satanam quasi fulgur de cælo cadentem. Super quo *[Greg. super Luca cap. 10. in 32. Iob li. 23. cap. 4. to. 1.]* verbo dicit Gregorius, quòd volens Saluator de cordibus discipulorum elationem reprimere, iudicium Angelicæ ruinæ eis retulit. Quod ipse Magister elationis accepit, vt in auctore superbiæ discerent, quid de elationis vitio formidarent. Quarto ratione maioris vtilitatis. Nulla namque virtus est tantæ vtilitatis sicut humilitas. Per ipsam enim placatur, & pacificatur homo in se ipso, per eam placatur Deus, & placatur proximus: omnia alta per eam inclinantur, *[Hieron. to. 9. ser. de Assumptio. epistola 10. Ad Paulā, & Eustochiū.]* omnia rigida per ipsam franguntur: omnia diuisa, dispersa, dissipata, & disiuncta integrantur, & vniuntur. Vnde dicit Hieronymus, quòd Virgo beata non didicit a filio suo, cælos fabricare, non Angelos creare, non miracula deitatis insignia operari, vt mortuos suscitare, super aquas siccis pedibus ambulare, cæcos illuminare, & alia miracula operari,

sed

ſed hoc ſolum: Diſcite a me quia mitis ſum & humilis corde. Hoc enim verbum priuſquam Chriſtus ore proferret, Maria corde concepit, in cuius ſignum paritura humilitatis Magiſtrum, dixit: *Ecce anclla Domini*. *Mat. 11.*

An humilitas Beatæ Mariæ ſemper Virginis a Deo ſingulariter fuerit approbata.

AD ſecundam eſt dicendum quòd Auguſtinus in quodam ſermone de beata Virgine, pertractans illud verbum: Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, hanc dubitationem ſoluit dicens, quòd humilitas Mariæ fuit ſingulariter a Deo approbata, ab Angelo fuit ſingulariter admirata, ab homine fuit ſingulariter laudata, & prædicata. Fuit enim a Deo ſingulariter approbata, quia multi ſunt humiles, quorum humilitatem Deus non reſpicit, eo quòd non approbat, & acceptat, modo quo dicitur, quòd reſpexit Deus ad munera Abel, ad Cayn vero non reſpexit munera. Sed Virginis humilitatem Deus reſpexit, quia approbauit, & acceptauit ipſam. Vnde dicit Auguſtinus loquens de Virginis humilitate: Et vere beata Maria humilitas, quæ Deum hominibus peperit, vitam mortalibus edidit, cælos innouauit, mundum purificauit, paradiſum aperuit, & hominum animas liberauit. Facta eſt Mariæ humilitas ſcala cæleſtis, per quam Deus deſcendit ad terras. Et ſubdit: Quid eſt dicere reſpexit humilitatem, niſi approbauit? Nam multi in conſpectu hominum videntur humiles eſſe, ſed eorum humilitas a Deo non reſpicitur, quia veraciter humiles non ſunt: nam ſi veraciter humiles eſſent a Deo, non ab homine, laudari vellent, non in hoc mundo, ſed in Deo ſpiritus eorum exultaret. A Deo igitur Virginis humilitas fuit ſingulariter approbata. Ab Angelo fuit mirabiliter admirata. Sicut non eſt aliquod vitium, quod tantum bonus Angelus expaueſcat ſicut ſuperbia, quia per eã ſolam cognoſcit eorum naturam, iacturam, & ruinam fuiſſe paſſam, ſic non eſt aliqua virtus, quam ita admiretur,

Quæſt. 2. *Aug. ſuper Luc. 2 to. 10. in ſer. 2. de Aſſumpt.* *Gen. 4.* *Aug. to. 10. in 2. ſer. de Aſſumpt.*

 ſicut

ſicut humilitas. Et quanto maior, tanto ipſum magis in admiratione trahit. Et quia humilitate Virginis in pura creatura non fuit maior, nec eſſe poſſet, ideo vehementer Mariæ humilitas Angelum in admirationem duxit, intantum, vt audito hoc verbo: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum*, non putaret ſe dignum eius præſentia amplius. Vocauerat enim ipſam Matrem Regis cæli, & terræ, & ipſa ſe eius ancillam appellauit. Vnde ſuper hoc verbo: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum, & diſceſsit ſtatim Angelus ab ea*, dicit Euſebius: Angelus diſceſſit a Virgine non ſolum impetrans, quod optabat, ſed ſtupens, & admirans in Virginea, & feminea forma tantæ humilitatis, & virtutis pulchritudinem. Ab homine humilitas Virginis fuit vniuerſaliter laudata, & prædicata. Sterilis namque in veteri lege maledicebatur pro tanto, quia in contemptum, & deſpectum hominum habebatur. Vnde illa maledictio ſecundum Bernardum deſpectio, & exprobratio quædam erat. Sicut habemus de Anna matre Samuelis, quæ propter ſterilitatem in deſpectum habebatur ab æmula ſua, quæ ſemper improperabat ei, quòd Dominus concluſerat vuluam eius. Beata igitur Maria ſola humilitate ab iſto deſpectu, & improperio fuit liberata, quia ſola humilitate fuit fœcundata. Concepit enim Chriſtum prius mente, quàm corpore, per cuius conceptionem, & partum beatam prædicauerunt, & laudauerunt, non vna gens, vel vnus populus, ſed omnes generationes, ipſamet Virgine prophetante, & dicente: Cum enim dixiſſet: *Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ*: ſtatim ſubiunxit: *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*. Igitur beatæ Mariæ humilitas a Deo fuit ſingulariter approbata, ab Angelo ſingulariter admirata, ab homine vniuerſaliter prædicata, & laudata.

Bernard. ſuper Miſſus eſt, homi. 3. t. 1.

Canticũ Virginis. Luc. 1.

An Beata Maria semper Virgo, vel tanquam mater, vel tanquam ancilla a Christo semper fuerit reputata.

AD tertiam est dicendum quòd Hieronymus in sermone de Assumptione, dicit Christum plene impleuisse illud præceptum: Honora patrem tuum, & matrem tuam. Nam quòd patrem honorauerit ipse sibi testis est, cum ad Iudæos ait: Ego gloriam meam non quæro, est qui quærat & iudicet, sed ego honorifico patrem meum, & vos inhonorastis me. Quod autem matrem honorauerit in quattuor sicut bonus filius præcipue erga matrem honorem, & reuerentiam demonstrat se habere. Primo, in eius adolescentia. Secundo, in aliorum præsentia. Tertio, in eius absentia. Quarto, in funerali diligentia. In quattuor ergo Christus erga matrem suam monstrauit honorem, & reuerentiam se habere; & ipsam non vt ancillam, sed vt veram matrem habuit. Primo, in eius adolescentia. Vnde super illo verbo: Descendit cum eis, & erat subditus illis, cum esset annorum duodecim, dicit Basilius: Licet Maria, & Ioseph essent personæ iustæ, atque honestæ, pauperes tamen erant, & necessariorum penuriam patiebantur, teste præsepio, ministro reuerendi partus. Vnde labores, & sudores corporeos continue frequentabant, necessaria vitæ sibi acquirentes, cum quibus Christus simul labores, & sudores corporeos sustinebat, plenariam subiectionem eis ostendendo & obsequium, atque famulatum exhibendo. Secundo in aliorum præsentia. Dicit enim Augustinus in libro de Symbolo super illo verbo: Vinum non habent: Tentauit illa femina (loquens de Virgine) in primo miraculo posse se iubere filio tanquam mater, & tanquam domina, quæ se agnoscebat ancillam, & dixit: Vinum non habent, facit igitur, vt aqua in vinum conuertatur. Ille autem, vt ostenderet, quòd in hoc non tenebatur ei obedire, quia superabat humanæ naturæ facultatem, quam ab ea acceperat.

Quæst. 3. Epist. 10. to. 9. Ad Paulã, et Eustoch. Ioan. 8. Exo. 20.

Basilius super illud Luca 2. cap.

Aug. de Symbolo super illud Ioan. c. 2. lib. 2. c. 5. to. 9. Ioan. 2.

rat, dixit: Nondum venit hora mea, id eſt hora, in qua conditio humanæ naturæ oſtendetur, quæ fuit hora paſſionis. Ne tamen in præſentia aliorum matrem confunderet, ne matris præceptum contemnere videretur, ad mandatum matris, dicentis miniſtris: Quodcumque dixerit nobis, facite, aquæ in vinum ſunt conuerſæ. Tertio, in eius abſentia. Nam pendens in cruce, & relicturus matrem ſecundum præſentiam corporalem, ſecundum Chryſoſtomum, nullius alterius, cum multæ aliæ mulieres ibi aſtarent, meminit niſi matris, alterũ pro ſe filium prouidẽdo, dicens: Ecce filius tuus, loquens de Ioanne. Et Ioanni: Ecce mater tua. Docens nos per hoc, vt dicit Auguſtinus, ſuo exemplo quòd a pijs filijs parentibus cura eſt ſpectanda, ita vt illud lignum, vbi erant fixa membra morientis, fuerit cathedra etiam magiſtri docentis. Quarto, in funerali diligentia. Conſueuerunt deuoti filij funeralia obſequia honorabilia matri exhibere, parentes, & amicos vndique conuocando, & ſe ipſum cum pompa, & magno apparatu demonſtrando, quod nullo modo eſt credendum, Dei filium in requiẽ ſuæ matris prætermiſiſſe. Nam, vt dicit Hieronymus in ſermone de Aſſumptione, legimus quàm ſæpe ad funera, & ad ſepulturas quorumlibet ſanctorum Angelos aduenisse, & eorum exequijs obſequia præſtitiſſe, nec non & animas electorum cum hymnis & laudibus vſque ad cælos detuliſſe. Vbi & vtriuſque ſexus chori commemorantur frequenter auditi laudesq. ceciniſſe: interea, & quod perſpicacius eſt, multo nonnumquam lumine eoſdem reſplenduiſſe, in ſuper et adhuc viuentes in carne ibidem miri odoris fragrantia diutius perſenſiſſe, quod ſi ad creandam ſpem & corroborandam interdum fidem Saluator noſter Ieſus Chriſtus ob merita etiam ſanctorum amplius comprobanda, talia & tanta dignatus eſt exhibere per ſuos cæli miniſtros circa defunctos: multo magis eſt credendum, quòd Chriſtus ſuæ matri hunc honorem per amplius, & perfectius voluerit impendere, & per ſe ipſum ſibi occurrere. Habuit ergo Deus filius Virginem glorioſam, vt dominam & matrem

Ibid. & to. 3. de fide. & ſymbolo cap. 4.

Chryſoſt. homi. 84. to. 3.

Hieron. in ſer. de Aſſumptio. epiſt. 10. to. 9. Ad Paulam, & Euſtoch.

trem in eius adolescentia. In aliorum præsentia. In eius absentia, & in funerali diligentia. Vt quanto ipsa se magis humiliauit, ancillam nominando se, tanto eius filius magis, vt matrem, & dominam honorauit, & reputauit quatenus in ea primo impleret quod dixerat: Qui se humiliat, exaltabitur. *Luc. 14.*

An dicto illo verbo: Ecce ancilla Domini, *statim fuerit mater Dei & hominis effecta, & nominata.*

Quæst. 4.

AD quartam est dicendum quòd Augustinus pertractans illud verbum: Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc, dicit: Tot diebus ædificatur, & formatur corpus humanum in vtero matris, quot annis illud materiale ædificatum fuit. Nam substantia illa, ex qua corpus humanum formatur, vt ait, primis sex diebus habet formam lactis, nouem vero sequentibus diebus conuertitur in sanguinem, deinde in xiij. diebus solidatur, & postmodum in xviij. diebus organizatur, & per debita lineamenta membrorum formatur, quibus simul iunctis faciunt xlvi. qui si ducantur per senarium numerum, qui est istius numerationis caput, faciunt nouem menses, & sex dies: nam sexies xlvi. faciunt cclxxvi. Et hoc est totum tempus, quo Christus fuit in vtero Virginali, nouem scilicet mensibus, & sex diebus. Sciendum est ergo quòd in corpore Christi, dum fuit in vtero Virginali, aliquid fuit operatum per naturam, & aliquid immediate a Deo. Nam illius substantiæ, ex qua corpus Christi debuit formari, ad locum generationis deductio, & corporis Christi vsque ad spatium nouem mensium successiua augumentatio in tempore facta est a Deo mediante natura, & quia natura operatur per motum, sicut motus non potest esse in instanti, immo necessario requirit tempus. Sic tam illius substantiæ ad locum generationis deductio, quàm corporis Christi successiua augumentatio in tempore facta fuit. Sed Christi corporis formatio per lineamenta membrorum, completa or-

Aug. lib. 83. q. 54. to. 4.

Per pulchra consideratio de formatione humani corporis.

De numero autem dierũ duo versus leguntur, scilicet: Sex in lacte dies ter sunt in sanguine terni. Bis senarne seni, ter seni mẽbra figurant.

Vide hãc materiã tractatã superius, pag. 168. & 169. & Aegid. Rom. de formatione corporis humani, c. 5.

ta organizatio, facta fuit a tota Trinitate, appropriate tamen a Spiritu sancto. Animæ vero Christi creatio, & illius corporis animatio a tota Trinitate est facta, appropriate tamen a Patre. Similiter illius corporis cum anima rationali ad vnitatem personæ diuinæ assumptio, a tota Trinitate est facta, terminata tamen ad personam filij solam. Et quia Deus ipse operatur non mediante motu, sed in instanti, ideo statim dicto verbo: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*: in eodem instanti hæc tria facta

Notandũ. sunt. Corporis Christi formatio, eius animatio, & Verbi Dei personalis assumptio. Vnde, quia per ista Christus statim fuit perfectus Deus, & perfectus homo, ex anima rationali, & humana carne subsistens, ideo fatendum est eodem modo, quòd statim dicto verbo: *Ecce ancilla Domini*, Virgo beata fuit vera mater Dei, & hominis. Sicut enim

Ier. 32. statim circumdedit virum specialiter perfectum, ita statim concepit verum Deum, & veraciter Mater Dei, & hominis est effecta: quod fuit nouum super omnia noua, quæ Deus fecerit super terram, vt scilicet mulier, dicente Ieremia, statim circumdaret virum.

An statim Elisabeth naturaliter, vel Spiritu sancto reuelante cognouerit Virginem, Matrem Dei esse.

Quæst. 5. AD quintam est dicendum quòd nec Elisabeth, nec infans eius existens in vtero naturaliter potuit cognoscere Mariam Virginem factam esse matrem Dei. Non quidem Elisabeth, propter carentiam obiecti cognitionis: nam naturalis cognitio in nobis consistit ex cognitione obiecti cognoscibilis. Planum est autem, quòd licet Virgo veraciter iam esset facta mater Dei, quando salutauit Elisabeth, non tamen erat naturaliter cognoscibile. Primo quidem, quia tam paruæ quantitatis adhuc erat Christus in eius vtero conceptus, vt non posset discerni visu venter eius intumescere,

mescere, vt Virgo grauida appareret, potissime, quia absque mora, discedente Angelo a Virgine, dicto verbo: *Ecce ancilla Domini*, statim *. Virgo abijt in montana cum festinatione. Nescit enim, vt dicit Ambrosius, tarda molimina Spiritus sancti gratia, licet in illo instanti, vt dictum est supra, facta sit corporis Christi perfecta formatio, per quam mater Dei effecta erat, non tamen adhuc facta erat corporis Christi augumentatio, quia hæc successiue facta est, virtute animæ Christi, vsque ad nouē menses, modo, quo fit in alijs. Secundo dato quòd Elisabeth potuisset per signa vultus, vel tumefactionem ventris cognoscere esse grauidam, & matrem hominis factam, non tamen per hoc poterat ipsam scire esse matrem Dei, quia excedebat omnem intellectum, & rationem. Infans vero eius in vtero existens non poterat hoc cognoscere per carentiam vsus rationis, quia nondum naturaliter capax erat rationis, vt posset discernere, vel sentire per se, & per consequens nec matri naturaliter indicare, quæ esset, quam matrem salutabat. Dicamus ergo, vt dicit Augustinus in libro de præsentia Dei, quòd Elisabeth cognouit Virginem esse factam matrem Dei per Spiritus sancti reuelationem, quia repleta Spiritu sancto, vt dicit Euangelista, vocem illam magnam emisit: Vnde hoc mihi, vt mater Domini mei veniat ad me? Ioannes vero existens in vtero, exultans, hoc cognouit per vsus liberi arbitrij accelerationem. Quamuis enim Augustinus dicat in dicto libro, quòd illa exultatio Ioannis potuerit esse signatio rei tantæ a maioribus cognoscendæ, non ab ipso paruulo cognitæ, tamen infra in prædicto libro magis videtur hoc asserere, quòd illa scilicet exultatio magis miraculose diuinitus facta fuerit in infante, nec humanitus ab infante, vsque adeo, vt in eo acceleratus sit vsus rationis, & voluntatis: ita, vt intra viscera materna iam posset cognoscere, credere, & consentire ad quod in alijs paruulis ætas expectatur, vt possit hoc in miraculis haberi diuinæ potentiæ, & non trahendum communiter ad exemplar naturæ.

** Ambr. homil. super hunc locum in festo visitationis. E feria 6. quattuor Temporū Aduĕtus lib. 2. c. 2.*

Aug. in lib. de præsētia Dei. ad Dard. to. 2. epist. 57. q. 2. m

Luc. 1.

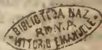
Aug. ibi. & Magister sent. lib. 4. d. 6. c. Illud.

Aug. ibid.

Num.22 turæ. Nam quando Deus voluit, etiam iumentum animal, rationabiliter est locutum.

Ipsa ergo Virgo beata ad cuius laudem hoc opusculum est compilatum, sicut nobis Dei filium edidit Redemptorem, ita suis pijs, ac deuotis precibus, in hora mortis nostræ acquirat Saluatorem, qui viuit, & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

FINIS.

INDEX

INDEX QVÆSTIONVM,

seu Dubitationum AVGVSTINI TRIVMPHI ANCONITANI in salutationem, & annunciationem Angelicam.

LECTIO PRIMA.

Missus est Angelus Gabriel a Deo.

LECTIO II.

In ciuitatem Galileæ.

LECTIO III.

Ad Virginem desponsatam viro, &c.

LECTIO X.

Benedictus fructus ventris tui.

LECTIO XI.

Quæ cum audisset turbata est, & c.

LECTIO XII.

Ne timeas Maria: inuenisti gratiam, &c.

LECTIO XIII.

Ecce concipies, & paries filium.

LECTIO XIIII.

Et vocabis nomen eius Iesum.

LECTIO XV.

Quo modo fiet istud, quoniam virum non cognosco?

LECTIO XVI.

Spiritus sanctus superueniet in te: & virtus, & c.

LECTIO XVII.

Et ecce Elisabeth cognata tua, & c.

LECTIO XVIII.

Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.

INDEX INSIGNIORVM RERVM, QVÆ IN HOC COMMENTARIO LEGVNTVR.

Angelus

Christus

D

I

L

Luminare

FINIS.

